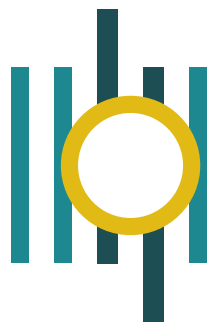

JAARVERSLAG 2023

CCSP

Conseil central de
surveillance pénitentiaire

CTRG

Centrale toezichtsraad
voor het gevangeniswezen

JAARVERSLAG 2023

5e Verslag van de CTRG

Inhoudstafel

VERKLARENDE WOORDENLIJST	7
WOORD VAN DE VOORZITTER	8
I. TOEZICHT	11
A. TOEZICHT DOOR DE CENTRALE RAAD	12
1. Toezichtsbezoeken	12
2. Onderzoek van 2023	13
B. TOEZICHT DOOR DE COMMISSIES VAN TOEZICHT	13
1. Transversaal thema: staking en minimale dienstverlening	13
2. Transversale analyse stakingen en minimale dienstverlening	24
3. Andere terugkerende thema's in de verslagen van de commissies van toezicht	37
C. DOELSTELLINGEN VOOR HET TOEZICHT IN 2024	38
II. BEKLAGRECHT	39
A. KLACHTENCOMMISSIES	40
B. BEROEPSCOMMISSIES	42
C. HET CASSATIEBEROEP BIJ DE RAAD VAN STATE	43
D. ENKELE VASTSTELLINGEN OVER HET BEKLAGRECHT IN 2023	44
E. DOELSTELLINGEN VOOR HET BEKLAGRECHT IN 2024	47
III. DE ADVIEZEN EN MEDEDELINGEN VAN DE CTRG	49
A. OP NATIONAAL NIVEAU	50
1. Advies over de fouilleringen op het lichaam – Haren	50
2. Advies over de zittingen per videoconferentie	50
3. OPCAT	50
4. Adviezen en mededeling over het voorontwerp van wet houdende wijziging van de basiswet van 12 januari 2005	51
5. Infrastructuur van de straf- en beveiligde cellen in de nieuwe te bouwen gevangenissen ..	51
6. Medische overbrengingen	51
7. De uitvoering van de korte straffen	51

B. OP INTERNATIONAAL NIVEAU	52
1. Mededeling aan de Raad van Europa betreffende de 'groep Vasilescu'	52
2. Mededeling aan de Raad van Europa betreffende de 'groep L.B. en W.D.'	52
IV. MAATSCHAPPELIJKE ROL	53
COLLOQUIUM OVERBEVOLKING – 24 NOVEMBER 2023	54
V. SAMENWERKING MET DE AUTORITEITEN EN ANDERE SPELERS IN DE SECTOR	55
SAMENWERKING MET DE AUTORITEITEN EN ANDERE SPELERS IN DE SECTOR	56
VI. INTERNE ORGANISATIE	57
A. FINANCIEEL VERSLAG	58
B. EEN LEVENDE ORGANISATIE	59
1. Wijzigingen in de samenstelling van de Centrale Raad in 2023	59
2. Evolutie van de samenstelling van de commissies van toezicht in 2023	59
3. Ondersteuning en begeleiding van de leden	59
4. Het permanent secretariaat van de CTRG	60
5. Enkele verwezenlijkingen in 2023	60
VII. DE GEVANGENISBEVOLKING IN CIJFERS	63
VIII. OPMERKINGEN VAN DE BEVOEGDE AUTORITEITEN	69
Opmerkingen van de minister op het jaarverslag	70
Antwoorden van de CTRG	71
IX. BIJLAGEN	73
Bijlage 1: Samenstelling van de commissies van toezicht op 31 december 2023	74
Bijlage 2: Opvolging van de aanbevelingen 2019-2023 van de CTRG	114
Bijlage 3: Beklagrecht – de cijfers in detail	131
Bijlage 4: Detail van de uitgaven in 2023	133

Verklarende woordenlijst

CAT	Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties
CTRG	Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen
BC	Beroepscommissie
KC	Klachtencommissie
CvT	Commissie van toezicht
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
CGLPL	Contrôle général des lieux de privation de liberté (NPM – Frankrijk)
CPT	Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
DBFM	Design, Build, Finance & Maintain
DG EPI	Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen
FIRM	Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens
IBVR	Individueel bijzonder veiligheidsregime
NPM	Nationaal Preventie Mechanisme
MoU	Memorandum of Understanding
OIP	Internationaal Observatorium voor het Gevangeniswezen
ngo	Niet-gouvernementele organisatie
OPCAT	Facultatief protocol bij het VN-verdrag tegen foltering
EPR	European Prison Rules
FOD Justitie	Federale Overheidsdienst Justitie (ministerie van Justitie)
SURB	Strafuitvoeringsrechtbank

WOORD VAN DE VOORZITTER

Een schokgolf. 2023 stond vooral in het teken van de schokgolf die een tekst van de penitentiaire administratie en het kabinet van de minister van Justitie veroorzaakte. Deze tekst beoogde een ingrijpende wijziging van de basiswet, de wet die onze opdracht – die van de commissies van toezicht en de Centrale Raad – vastlegt. Dit initiatief bracht de reikwijdte van ons mandaat om toezicht te houden in het gedrang en deed afbreuk aan de jurisdictionele waarborgen voor de gedetineerden.

Een wijziging van de basiswet was voordien al eens ter sprake gekomen tijdens vergaderingen met de penitentiaire administratie. Voor de CTRG ging het er met name om de samenstelling van de Raad aan te passen met het oog op een goede organisatie van de twee beroepscommissies, bepaalde aanpassingen aan het statuut van de plaatsvervangende leden door te voeren, bemiddeling in het kader van het beklagrecht te stimuleren enz. In die optiek had de Raad aan de penitentiaire administratie overigens voorgesteld hierover te overleggen.

Totaal onverwacht ontving de Centrale Raad eind april 2023 van de directeur-generaal van de penitentiaire administratie een uitgebreid **voorontwerp tot wijziging van de basiswet**, samen met een gedetailleerde memorie van toelichting. Uiteindelijk werd er rekening gehouden met de kritiek van de Centrale Raad en werd het voorontwerp begin 2024 teruggebracht tot een tekst die hoofdzakelijk ertoe strekt te voorzien in een nieuw individueel bijzonder veiligheidsregime.¹

Wellicht beschikken we nog niet over het nodige perspectief om te begrijpen hoe en waarom dit voorontwerp tot wijziging van de basiswet tot stand kwam. Op het eerste gezicht valt niet uit te sluiten dat de invoering en ontwikkeling van

het beklagrecht sinds oktober 2020 na verloop van tijd tot irritaties heeft geleid die op hun beurt een weerslag hadden op de opdracht van de commissies van toezicht in de schoot waarvan de klachtencommissies zijn opgericht. De studiedag in het voorjaar van 2024 over de eerste drie jaren van het beklagrecht zal wellicht het geschikte ogenblik zijn om daarvan de balans op te maken. Daarnaast is het natuurlijk net zo belangrijk dat zowel de Centrale Raad als de commissies van toezicht proactief blijven communiceren over hun werk en de draagwijdte ervan. Tot slot blijft de Centrale Raad vastbesloten om zijn opdrachten in volledige onafhankelijkheid en onpartijdigheid uit te voeren en te garanderen dat de rechten van gedetineerden worden beschermd.

Extra inspanningen op het vlak van communicatie moeten ook worden geleverd voor de **invoering van het nationaal preventiemechanisme of NPM**. De CTRG, belast met het toezicht op de detentieomstandigheden in alle gevangenissen, zal deel uitmaken van dit mechanisme. Voor een goed begrip is een korte terugblik op zijn plaats.

Op internationaal niveau en in het raamwerk van multilaterale verdragen werd in 2002 het OPCAT, het Facultatief Protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, aangenomen en door België in 2005 ondertekend. De belangrijkste doelstelling van dit protocol is de voorkoming van praktijken of daden van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing door middel van regelmatige bezoeken aan alle plaatsen waar mensen van hun vrijheid worden beroofd. Het trad in werking in juni 2006 en leidde in eerste instantie tot de oprichting in 2007 van het SPT, het Subcomité ter preventie van foltering.

¹ Wetsontwerp houdende bepalingen inzake digitalisering van justitie en diverse bepalingen II (DOC 55 3945), goedgekeurd op 8 mei 2024, BS 28 mei 2024 (zie met name het advies van de Raad van State, die het in grote lijnen eens is met de kritiek van de CTRG).

De bekrachtiging, de tweede fase na de ondertekening, verplicht België tot de oprichting van een nationaal preventiemechanisme. Op dat vlak heeft het project in 2023 aanzienlijke vooruitgang geboekt. Na talrijke besprekingen waarbij de CTRG betrokken was, werd binnen de regering het akkoord bereikt om de coördinatie van dit nieuwe NPM aan het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) toe te vertrouwen. De CTRG is uiteraard betrokken bij dit mechanisme als gespecialiseerde instantie op het gebied van detentie die bevoegd is om toezicht uit te oefenen op de plaatsen van vrijheidsbeneming die onder de bevoegdheid van de penitentiaire administratie vallen. In 2024 zal het project in de loop der maanden vorm krijgen door overleg met de betrokken instellingen, met name het Comité P voor de politiediensten en Myria, het Federaal Migratiecentrum, voor de detentieplaatsen voor vreemdelingen, zodat het nationaal preventiemechanisme in 2025 operationeel kan worden.

Op intern vlak werd in 2023 binnen het vaste team een **kenniscentrum** opgericht. De belangrijkste taak van dit nieuwe centrum, operationeel sinds september 2023, bestaat erin het werk van de commissies van toezicht zo goed mogelijk te ondersteunen door onder meer themadossiers uit te werken en te verspreiden. Het kenniscentrum coördineerde ook de publicatie van het verslag van het colloquium dat eind november 2023 over de overbevolking in de gevangenissen werd gehouden. De opdracht van deze nieuwe entiteit binnen het vaste team bestaat in het voeren van onderzoek, informatieverstrekking en uitwisseling van kennis en ervaring. Dit is met andere woorden een werk van lange adem waarvan we hopen dat het zo goed als mogelijk een antwoord kan bieden op de vragen die ons geregeld via de personen in detentie of de maandcommissarissen bereiken.

Naast deze markante punten bracht het jaar 2023 natuurlijk ook een reeks adviezen mee zowel op nationaal niveau als op internationaal niveau, meer

bepaald ten behoeve van de Raad van Europa, werden verschillende toezichtsverslagen opgesteld en werd niet te vergeten een internationaal colloquium gehouden over een cruciaal thema, namelijk de overbevolking in de gevangenissen. We zijn ons ervan bewust dat dit alles niet mogelijk zou zijn geweest zonder het werk dat dag in dag uit wordt verricht door de honderden vrijwilligers van de commissies van toezicht, de klachtencommissies en de beroepscommissies. Hun toewijding vormt de ruggengraat van de CTRG. De onafhankelijkheid van de CTRG is evenredig aan de kracht van hun engagement.

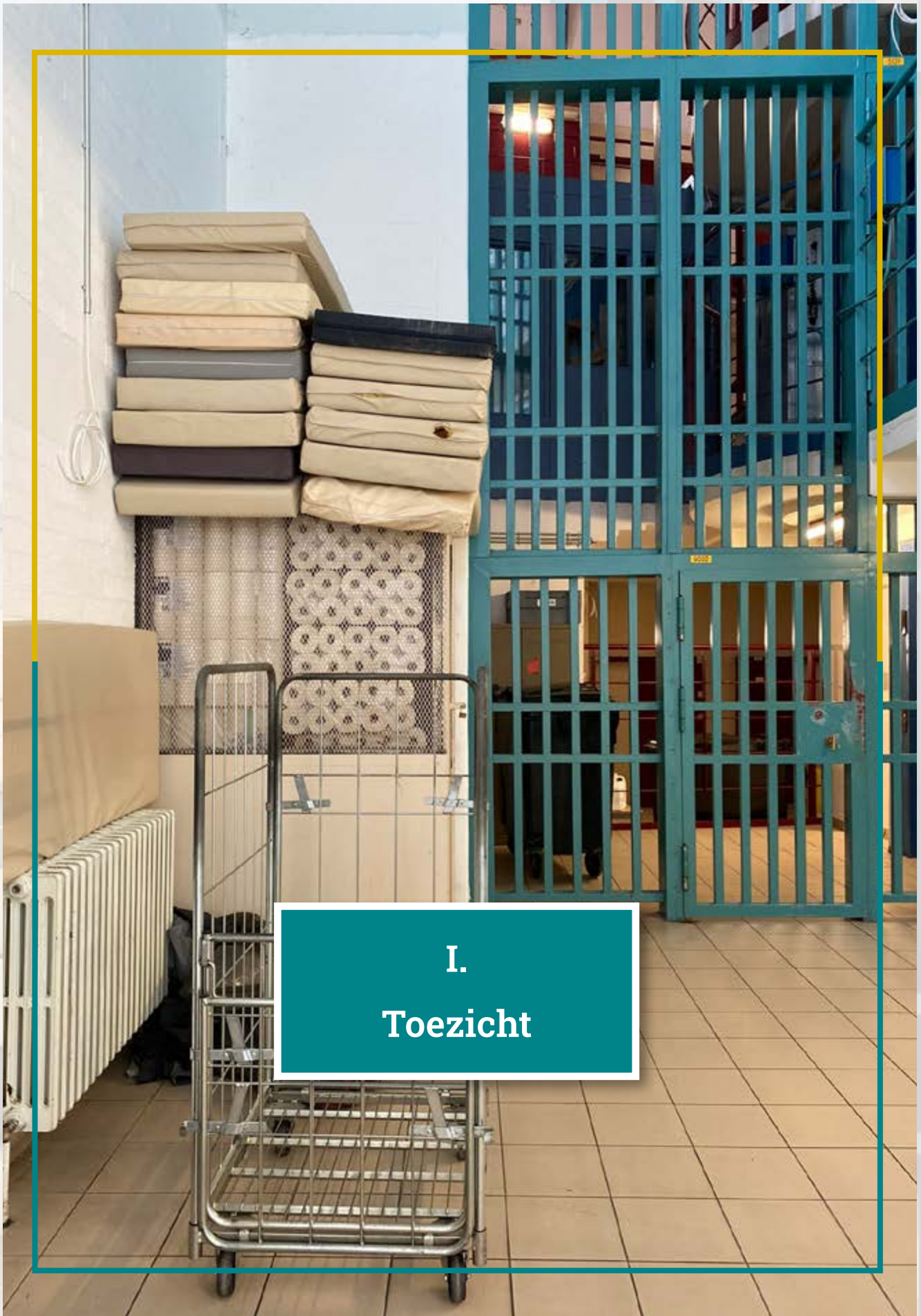
Terwijl de laatste hand aan dit jaarverslag werd gelegd, werd het mandaat dat het parlement aan de eerste Raad gaf, afgesloten met de hernieuwing door het parlement van zijn vertrouwen in de volledige equipe. Laat ons hopen dat deze mooie aanmoediging om de opdrachten die de wetgever ons toevertrouwd voort te zetten, ook de kandidaten voor de verkiezingen van juni 2024 ertoe zal inspireren om terdege met de aanbevelingen van de Centrale Raad en de commissies van toezicht rekening te houden.

Marc NÈVE,

VOORZITTER VAN DE CTRG

I.
Toezicht

De Centrale Raad en de commissies van toezicht hebben als taak een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangnissen, op de bejegening van de gedetineerden en op de naleving van de hen betreffende voorschriften. (Art. 22 en 26 van de basiswet)

A. TOEZICHT DOOR DE CENTRALE RAAD

1. Toezichtsbezoeken

In 2023 publiceerde de Centrale Raad (hierna de Raad) het verslag van de twee bezoeken die de Raad in september 2022 bracht aan **de inrichtingen van Leuven Centraal en Marneffe**, dit zijn twee strafhuizen voor langdurig veroordeelden waarvan sommige afdelingen een halfopen of open regime hebben en waar gedetineerden doorgaans werken en toegang hebben tot groepsactiviteiten. Uit deze bezoeken is gebleken dat deze regimes die volgens de basiswet de norm zijn, weliswaar niet rechtstreeks door de overbevolking worden getroffen, maar toch in het gedrang komen door de indirecte gevolgen ervan die verband houden met het tekort aan personeel. Het feit dat de ateliers en werkruimten er onderbenut worden, trok ook de aandacht van de Raad die in een betere benutting ervan een echte kans ziet om gedetineerden meer werk en dus meer kansen op re-integratie te bieden. De Raad beklemtoont in zijn verslag bovendien dat het belangrijk is ervoor te zorgen dat wordt voorzien in de nodige vernieuwing van het technisch personeelskader dat voor de werkplaatsen instaat om de continuïteit van deze ateliers te waarborgen.

Tijdens stakingsdagen werden drie bezoeken gebracht aan **de inrichtingen van Merksplas in juni 2023 en van Sint-Gillis en Nijvel in september 2023**. Deze bezoeken hadden tot doel toe te zien op de eerbiediging van de grondrechten van gedetineerden tijdens stakingen door de minimale dienstverlening die de wet van 23 maart 2019 invoerde. In het deel van dit jaarverslag over het prioritaire thema van 2023 wordt hierop verder ingegaan.

In het kader van het samenwerkingsprotocol dat de CTRG en Myria op 2 mei 2023 ondertekenden, organiseerden deze instellingen tussen 29 en 31 augustus 2023 een eerste gezamenlijk bezoek aan **de penitentiaire inrichting van Tongeren**. In deze kleine gevangenis verblijven ongeveer 45 mannelijke gedetineerden die werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van 3 jaar of minder en die geen recht

op verblijf in België hebben. De gevangenis van Tongeren, in 1844 geopend als eerste cellulaire gevangenis, is momenteel de enige Belgische strafinrichting waar uitsluitend personen zonder verblijfsrecht worden ondergebracht. De markantste vaststelling is dat er een opsluitings- of cellulair regime van toepassing is waardoor de meeste gedetineerden 23 uur per dag op cel verblijven. Dit regime is ontoereikend en kenmerkt zich door een vrijwel ononderbroken opsluiting in te kleine (duo)cellen met een oppervlakte van ongeveer 7 m², inclusief sanitaire voorzieningen. Dit is niet in overeenstemming met de minimale normen inzake leefruimte per gedetineerde. De CTRG en Myria bevelen ten eerste aan het aanbod aan activiteiten uit te breiden en in de gevangenis van Tongeren een open regime in te voeren dat vergelijkbaar is met het regime in de detentiehuisen. De conclusies van dit verslag zijn des te meer relevant omdat ook in de gevangenis van Sint-Gillis op termijn alleen buitenlandse gedetineerden zonder verblijfsrecht in België zouden worden ondergebracht en dit tot de aangekondigde sluiting eind 2024.

2. Onderzoek van 2023

Het onderzoek van de CTRG in 2023 betrof het beheer door de penitentiaire inrichtingen van **het steunfonds** voor gedetineerden. Dit fonds, gespijsd door de winstmarges op de prijzen van producten die gedetineerden in de kantine kopen, moet dienen als solidariteitsfonds voor behoeftige gedetineerden. Het financiert eveneens projecten die het welzijn van de gedetineerden ten goede komen. Het bleek echter dat het fonds soms werd gebruikt om de vergoedingen te betalen voor de gedetineerden die belast zijn met het onderhoud van lokalen, of om herstelwerkzaamheden in bepaalde gevangenis te financieren bij gebrek aan toereikend budget om deze kosten te dekken, ... Verder kwam aan het licht dat de controle op de inkomsten en uitgaven van dit fonds op zijn zachtst gezegd onduidelijk was.

Een gedetailleerd verslag werd opgesteld en gepubliceerd. Het bevat in het bijzonder de aanbevelingen die tot doel hebben de beheers- en controleprocessen van dit fonds te verduidelijken, zodat de middelen van dit fonds daadwerkelijk worden aangewend voor datgene waarvoor ze zijn bedoeld.

B. TOEZICHT DOOR DE COMMISSIES VAN TOEZICHT

1. Transversaal thema: staking en minimale dienstverlening

i. Inleiding

In 2023 besliste de CTRG om zijn aandacht en die van de commissies van toezicht (hierna CvT) die hij coördineert, te richten op een **prioritair thema**, namelijk **de minimale dienstverlening tijdens stakingen van het penitentiair personeel**.

Sinds lang worden Belgische gevangenis geregeld door stakingen van het penitentiair personeel opgeschud. Of het nu gaat over protest tegen de rationalisering van het personeelsbestand, tegen de zware werkomstandigheden, tegen de ongezonde en bouwvallige staat waarin bepaalde

penitentiaire inrichtingen verkeren, tegen agressie tegen het penitentiair personeel, of ook, en nog steeds, tegen de overbevolking en de desastreuze gevolgen daarvan, het penitentiair personeel heeft altijd al meestal door middel van staking actie gevoerd. Het is niet verrassend dat de redenen die de penitentiaire beambten ertoe aanzetten om te staken, aansluiten bij de bezorgdheden van nationale en internationale instanties over structurele problemen die de werking van penitentiaire inrichtingen in het gedrang brengen of problemen die het onmogelijk maken personen in detentie waardig en met eerbiediging van hun grondrechten te bejegenen.

Hoewel de stakingen thans minder talrijk, korter en voor gedetineerden minder ingrijpend zijn dan destijds vóór de invoering van de minimale dienstverlening bij wet van 23 maart 2019, en zeker in vergelijking met de stakingen van 2016, dit neemt niet weg dat gedetineerden nog altijd het eerste onrechtstreekse slachtoffer ervan zijn. De staking, of het gaat over de rechtstreekse dan wel onrechtstreekse gevolgen ervan, gaat ten koste van hun veiligheid en gezondheid en dit in strijd met hun grondrechten. **Momenteel is de wet van 23 maart 2019 ontoereikend om de diensten te garanderen die nodig zijn om in alle omstandigheden de grondrechten en de waardigheid van personen in detentie te waarborgen.** Dit zijn de conclusies van de Centrale Raad na de drie bezoeken in 2023 aan penitentiaire inrichtingen tijdens stakingen: aan Merksplas ([NL-RA-2023/02](#)) in juni en aan Sint-Gillis ([NL-RA-2023/03](#)) en Nijvel ([NL-RA-2023/04](#)) in september 2023.²

“

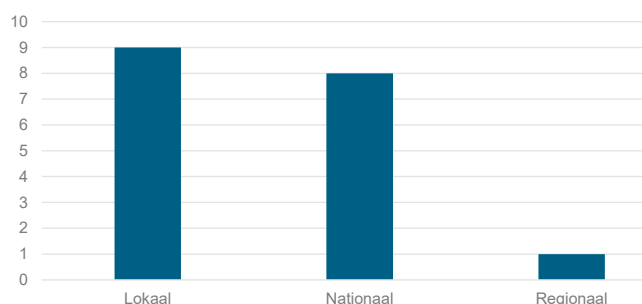
Zijn detentieomstandigheden en arbeidsomstandigheden niet de twee zijden van een zelfde penitentiaire realiteit?

² CTRG, [Verslagen van controlebezoeken in de inrichtingen van Merksplas, Sint-Gillis en Nijvel, 2023](#).

Zoals hieronder blijkt uit de transversale analyse van de bevindingen van de commissies van toezicht bij de 37 penitentiaire inrichtingen³, beïnvloedt elke staking en elke vakbondsactie van het penitentiair personeel de levensomstandigheden van de gedetineerden – omstandigheden die om tal van redenen al heel precair zijn: onder andere de chronische en snel toenemende overbevolking in de gevangenissen, het personeelstekort, de vervallen staat van sommige gevangenissen, de aanwezigheid van ongedierte, bedwantsen en kakkerlakken, het gebrek aan werk en zinvolle activiteiten met het oog op opleiding of voorbereiding op de vrijlating, het gebrek aan continuïteit van de zorgverlening en de toenemende prevalentie van psychische aandoeningen in de gevangenis. De fysieke en psychologische integriteit van gedetineerden wordt aangetast tijdens deze stakingsperiodes waarin de meeste gedetineerden 24 uur per dag in hun cel opgesloten zitten.

Zeker, in vergelijking met de ergste stakingen waarmee de penitentiaire inrichtingen in 2016 te maken hadden, blijken de stakingsacties **van 2023** veel minder frequent en inderdaad minder ingrijpend. **Volgens cijfers van het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (hierna DG EPI) werd er in totaal 18 dagen gestaakt, waaronder acht dagen nationale staking, negen dagen lokale staking en één dag regionale staking en duurde geen enkele staking langer dan 48 uur.**

Soort staking / # dagen (2023)

Van naderbij bekeken blijkt echter dat vrijwel geen enkele maand van 2023 gespaard bleef van stakingen, zonder nog rekening te houden met protestacties, stiptheidsacties, emotionele stakingen of andere spontane werkonderbrekingen die niet officieel worden geregistreerd, omdat ze volledig buiten het kader van de wet van 23 maart 2019 plaatsvinden.

Alvast moet worden opgemerkt dat het niet mogelijk is in alle gevangenissen te voorzien in een gegarandeerde

³ Hieronder vallen de gevangenissen, de detentiehuizen (Kortrijk en Vorst) en de inrichting tot bescherming van de maatschappij van Paifve.

dienstverlening met het huidige personeelskader dat nog steeds onvoldoende is ingevuld. Onder deze omstandigheden is het eenvoudigweg niet haalbaar om te voldoen aan de modelplannen die de minimale bezettingsgraad vastleggen om de essentiële diensten aan gedetineerden te waarborgen. Dit cruciale gegeven wordt verderop uitgebreid besproken (zie hierna ‘Personeelstekort’).

Vooraleer in te gaan op de analyse van de vaststellingen van de commissies van toezicht tijdens hun wekelijkse bezoeken aan de gevangenissen en detentiehuizen, is het belangrijk om terug te komen op de zeer belangrijke tussenkomsten van het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (hierna CPT) – zonder dewelke de wet die voorziet in de minimale dienstverlening misschien nooit het licht had gezien – en op de opvolging van de uitvoering van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna EHRM) die op de dienstverlening tijdens stakingen betrekking hebben.

ii. *Het CPT en de gegarandeerde dienstverlening*

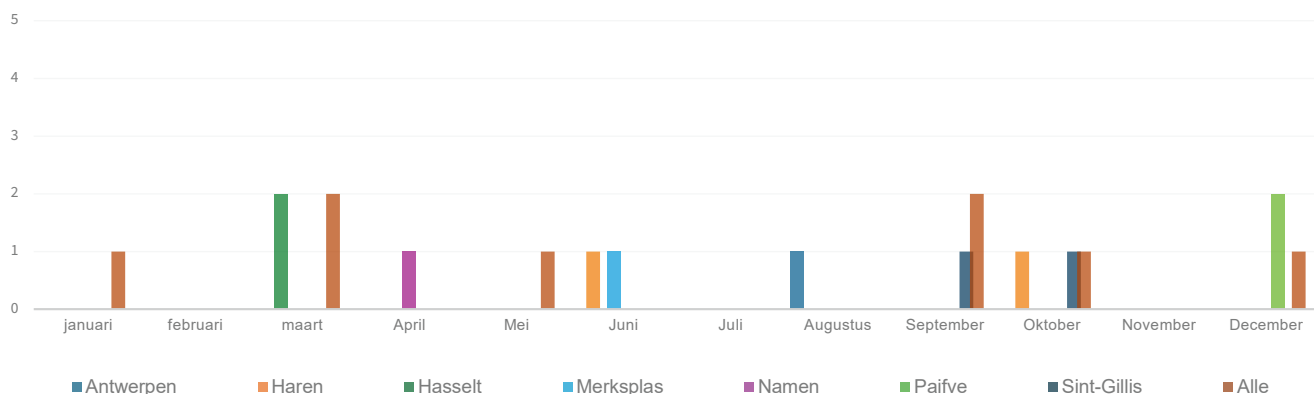
Sinds zijn periodieke bezoek in 2005 heeft het CPT stakingen en vakbondsacties van het penitentiair personeel in België tot een van zijn voornaamste aandachtspunten gemaakt⁴.

Naar aanleiding van de opeenvolgende bezoeken in België (in 2005, 2009, 2012, 2016, 2017) heeft het CPT gedurende 12 jaar voortdurend en met toenemende urgentie en kracht de aanbeveling herhaald om in de gevangenissen een gegarandeerde dienstverlening aan gedetineerden in te voeren. Bij gebrek aan concrete vooruitgang gedurende vele jaren om tot een werkbaar systeem te komen, zag het Comité zich in juli 2017 genoodzaakt gebruik te maken van de uitzonderlijke maatregel van een openbare verklaring⁵. Deze openbare verklaring volgde

⁴ [Het CPT en België, nieuws en activiteiten, waaronder de verslagen van alle periodieke bezoeken en ad-hoc bezoeken en de antwoorden van de regering.](#)

⁵ [Overeenkomstig artikel 10, lid 2, van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing kan het Comité, wanneer een Staat die Partij is «geen medewerking verleent of weigert in de zin van de aanbevelingen van het Comité de situatie te verbeteren, \(...\) nadat de Partij in de gelegenheid is gesteld haar opvattingen kenbaar te maken, bij een meerderheid van tweederde van het aantal leden besluiten een openbare verklaring over deze zaak af te leggen». Tot nu toe heeft het CPT sinds 1992 slechts tien openbare verklaringen afgelegd, waaronder twee gericht aan Turkije, vier aan de Russische Federatie, twee aan Bulgarije, één aan Griekenland en één aan België.](#)

2023: aantal dagen staking per maand(+ Locatie)

op stakingen van een ongekeerde intensiteit en duur in de meeste gevangenissen in het Franstalige landsgedeelte in de periode van april tot juni 2016. Tijdens die stakingen stelde het Comité vast hoezeer de «directies zo goed als zo kwaad als het gaat probeerden het hoofd te bieden aan de chaos die met de stakingen gepaard ging» en hoe «voor de eerste keer in de geschiedenis de Belgische autoriteiten gedwongen werden de hulp van het leger in te roepen om de gevangenisdirecties en een handvol medewerkers, allen de uitputting nabij, te ondersteunen en de veiligheid in de gevangenissen te waarborgen»⁶.

In de verschillende bezoekverslagen stelde het CPT een lange lijst op van de nefaste gevolgen van de collectieve acties van de penitentiaire beambten voor de fysieke en psychische integriteit van de gedetineerden.

“
Het CPT benadrukte dat het in de 27 jaar dat het de 47 lidstaten van de Raad van Europa bezocht nog nooit een vergelijkbare situatie was tegengekomen.

In zijn openbare verklaring benadrukte het Comité de erbarmelijke omstandigheden waarin de gedetineerden zich tijdens de staking bevonden: “vrijwel permanente opsluiting in cellen onder omstandigheden die op zichzelf reeds als onaanvaardbaar worden beschouwd, ernstige verstoring van de maaltijdverstrekking, drastische verslechtering van de hygiënische situatie (persoonlijke hygiëne van gedetineerden en de omstandigheden in de cellen), talrijke afgelastingen van het dagelijkse luchten van gedetineerden, ernstige beperkingen ten aanzien van de toegang tot medische zorg voor gedetineerden en

een nagenoeg volledige beëindiging van het contact met de buitenwereld, (...) een aanzienlijke stijging van spanningen in de betrokken instellingen”⁷. Verwijzend naar zijn vorige verslagen en naar het pilootarrest van 6 september 2016 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak W.B. v. België, wees het Comité ook op het bijzondere geval van geïnterneerden vanwege hun specifieke behoeften en hun grotere kwetsbaarheid in deze omstandigheden waarin het gebrek aan ondersteuning hun lijden vergrootte en de toch al precaire detentieomstandigheden verzwaarde.

In zijn openbare verklaring wees het CPT bovendien op de noodzaak om een werkbaar systeem in te stellen dat het recht op gezondheid en leven van de personen in detentie onder alle omstandigheden waarborgt, met name in het geval van collectieve acties van het penitentiair

personeel – een prioriteit die volgens het Comité aan de door de Belgische autoriteiten te nemen maatregelen richting moest blijven geven.

Na een opsomming van de rechten die onder alle omstandigheden moeten worden gewaarborgd (zie de gedetailleerde tabel hieronder), wees het Comité erop dat niet-naleving van deze vereisten «**ertoe kan leiden dat een groot aantal gedetineerden aan een onmenselijke of vernederende behandeling wordt onderworpen, of zelfs dat situaties die nu al als onaanvaardbaar worden beschouwd nog erger worden, dat de gezondheid en**

⁶ CPT, Openbare verklaring betreffende België, CPT/Inf (2017) 18, § 5 en 6.

⁷ Ibid., § 2.

het leven van deze personen in gevaar komen en dat de veiligheid van de betrokken instellingen wordt aangetast»⁸.

De openbare verklaring van het CPT (juli 2017) vermeldt de volgende rechten die onder alle omstandigheden moeten worden gewaarborgd:

- de veiligheid van alle gedetineerden, met inbegrip van de personen die het voorwerp uitmaken van een interneringsmaatregel,
- een te allen tijde menselijke en respectvolle bejegening van gedetineerden,
- continuïteit van de zorg voor geïnterneerde personen in afwachting van een plaatsing in een aangepaste instelling en voor alle andere personen met psychiatrische problemen tijdens detentie,
- onbeperkte toegang tot algemene en specialistische medische zorg, met inbegrip van medische zorg in een ziekenhuis wanneer dat noodzakelijk is,
- elke dag bereiding en verstrekking van maaltijden (waaronder één warme maaltijd) op gezette tijden,
- ten minste één uur per dag toegang tot verblijf in de buitenlucht,
- de mogelijkheid voor de gedetineerden om hun lichamelijke hygiëne goed te verzorgen en meer bepaald om ten minste tweemaal per week te kunnen douchen, en de mogelijkheid om hun cel schoon te houden,
- continuïteit in de contacten met de buitenwereld via telefoon en per post en ook door het voorzien in de mogelijkheid van een bezoek per week (naast eventuele contacten met een advocaat).

Sindsdien werd de wet van 23 maart 2019 aangenomen en werden de bijbehorende uitvoeringsbesluiten genomen waardoor de gegarandeerde dienstverlening is ingevoerd. Hierna wordt verder ingegaan op het toepassingsgebied van deze wet en de nadere regels over het voorafgaand sociaal overleg en op de gegarandeerde minimale dienstverlening.

Uiteindelijk onderzocht het CPT tijdens zijn recentste bezoek aan België begin november 2021 opnieuw de personeelssituatie tijdens stakingen en de tenuitvoerlegging van de wettelijke bepalingen inzake

⁸ *Ibid.*, par. 12.

de gegarandeerde dienstverlening. Het rapport over het bezoek bevestigt dat de personeelssituatie nog is verergerd door de frequente stakingen van het gevangenispersoneel, stakingen die «een ernstige en negatieve weerslag hebben op vele aspecten van het leven in de gevangenis, zoals de algemene sfeer, het geweld onder gedetineerden, de toegang van gedetineerden tot dagelijkse beweging in de buitenlucht, de georganiseerde activiteiten, de bezoeken, het bijwonen van rechtbankzittingen en zelfs de toegang tot gezondheidszorg».⁹

In dit verband wijst het Comité op drie belangrijke problemen waarvoor de wet van 23 maart 2019 geen oplossing biedt:

- zogenaamde «emotionele stakingen» of «stiptheidsacties»;
- opeenvolgende stakingen van 48 uur, van elkaar gescheiden door een korte onderbreking en elk georganiseerd door een andere vakorganisatie, zonder dat de minister of de provinciegouverneur het recht heeft over te gaan tot een opvordering van personeel;
- gevallen van niet-naleving van lokale akkoorden over de minimale personeelsbezetting in geval van staking die de directie en de vakorganisatie in elke gevangenis sluiten (overeenkomstig de wet van 23 maart 2019).

Hoewel de autoriteiten het CPT op de hoogte stelden van de herziening van de bepalingen over de gegarandeerde dienstverlening, met name om een opvordering van personeel vanaf het begin van een staking mogelijk te maken, laat het antwoord van de regering op het rapport van het Comité geen positieve ontwikkelingen op korte termijn vermoeden: na te hebben verklaard dat de in artikel 20 van de wet van 2019 bedoelde evaluatie was uitgevoerd, zonder de conclusies daarvan toe te lichten (hierop wordt hierna nog uitgebreid teruggekomen), vermeldt de regering alleen dat «is overeengekomen om na elke staking een debriefing te houden tussen de directie en de lokale vakbondsafgevaardigden waarbij ze de cijfers over de naleving van het modelplan zullen ontvangen en zullen onderzoeken hoe dat zo nodig kan worden verbeterd»; en de regering stelt verder in haar antwoord dat «de modelplannen¹⁰ nauwgezet zullen

⁹ CPT, bezoek aan België 2021, CPT/Inf (2022) 22, § 42.

¹⁰ Zie hieronder de opmerking bij de ministeriële omzendbrief 1819 van 24 februari 2020 die in een modelplan voor elke gevangenis voorziet.

worden opgevolgd en de nodige regelgevende initiatieven zullen worden genomen waar nodig»¹¹.

Het CPT kondigde een volgend periodiek bezoek in 2025 aan. Het lijkt geen twijfel dat het Comité twintig jaar na zijn eerste aanbevelingen de gegarandeerde dienstverlening en de rechten van gedetineerden tijdens staking opnieuw nauwgezet zal onderzoeken.

iii. *Veroordelingen door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens*

De arresten *Clasens v. België*¹² en *Detry en anderen v. België*¹³ betreffen de slechte detentieomstandigheden van 54 verzoekers tijdens de staking van het penitentiair personeel in april-juni 2016. De zaak *Clasens* betreft de erbarmelijke detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis van Itter. In de zaak *Detry en anderen* besliste het Hof om zes soortgelijke verzoeken samen te voegen en wees het één arrest dat betrekking had op 53 verschillende verzoekers die klaagden over de situatie in verschillende gevangenissen in Brussel en Wallonië tijdens dezelfde staking van het gevangenis personeel tussen 25 april en 22 juni 2016. Al deze verzoekschriften **stelden de onaanvaardbare detentieomstandigheden (schending van artikel 3 EVRM) aan de kaak, alsook het ontbreken van een daadwerkelijk intern rechtsmiddel om een klacht in te dienen en schadeloosstelling te verkrijgen (schending van de artikelen 3 en 13 EVRM). Door het ontbreken van een gegarandeerde minimale dienstverlening in de Belgische gevangenissen leidde deze staking in verschillende mate, afhankelijk van de gevangenis, tot een opschorting van het gewone detentieregime. Sommige gedetineerden leidden bij de rechtbank van eerste aanleg een procedure in (zaak *Clasens*), terwijl anderen (een aantal van de verzoekers in de zaak *Detry en anderen*) bij gebrek aan een daadwerkelijk rechtsmiddel in het Belgische recht de zaak rechtstreeks bij het Hof aanhangig maakten.**

In het principearrest in de zaak *Clasens* oordeelde het Hof dat, anders dan wat de regering aanvoerde over de inschakeling van de gevangenisdirecteur en het optreden van de politie, de detentieomstandigheden niet wezenlijk konden worden verbeterd en de regelmatige verstrekking van de basisdiensten niet kon worden hersteld. Het Hof

oordeelde bijgevolg dat artikel 3 EVRM was geschonden door het cumulatieve effect van een aanhoudend gebrek aan lichaamsbeweging, herhaalde tekortkomingen inzake hygiëne, het gebrek aan contact met de buitenwereld en de onzekerheid dat basisbehoeften zouden worden voldaan (§ 38).

Bovendien was naar het oordeel van het Hof het gebrek aan effectiviteit van het kortgeding dat tijdens de staking van het penitentiair personeel bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg was ingesteld, grotendeels te wijten aan de structurele aard van de problemen die een dergelijke staking veroorzaakt. Het gebrek aan kader voor de continuïteit van de taken van het penitentiair personeel tijdens een staking leidde inderdaad tot de ineffectiviteit van het kortgeding en vormde een obstakel voor de tenuitvoerlegging van de kortgedingbeschikking (§ 45). Het Hof oordeelde bijgevolg dat het Belgische systeem ten tijde van de feiten niet voorzag in een daadwerkelijk rechtsmiddel, d.w.z. een rechtsmiddel dat in staat is de aangeklaagde toestand te verhelpen en een voortzetting van de aangevoerde schendingen te voorkomen (§ 46). Het Hof besloot dan ook tot een schending van artikel 13 in samenhang met artikel 3 EVRM (§ 47).

In het arrest *Detry en anderen* verwees het Hof naar het principearrest *Clasens* (§ 10) en besloot het eveneens tot een schending van artikel 3 EVRM. Deze veroordeling vloeide voort uit de cumulatieve gevolgen tijdens de staking van een aanhoudend gebrek aan lichaamsbeweging, herhaalde tekortkomingen inzake hygiëne, het gebrek aan contact met de buitenwereld en de onzekerheid dat basisbehoeften zouden worden voldaan. Deze opeenstapeling van tekortkomingen berokkende de verzoekers noodzakelijkerwijs een leed dat het onvermijdelijke niveau van lijden dat inherent is aan detentie overschreed. Deze detentieomstandigheden maakten dan ook een **vernederende behandeling in de zin van artikel 3 EVRM** uit (§ 10). Tot slot merkt het Hof op dat de verzoekers niet beschikten over een **daadwerkelijk rechtsmiddel** (schending van artikel 13 EVRM) (§ 12).

¹¹ CPT, bezoek aan België 2021, antwoord van de regering, CPT/Inf (2022) 23, § 43.

¹² EHRM 28 mei 2019, nr. 26564/16, *Clasens/België*.

¹³ EHRM 4 juni 2020, nrs. 26565/16, 27068/16, 27071/16, 27074/16, 29146/16, 31434/16 en 35842/17, *Detry e.a./België*.

Na deze veroordelingen diende België **drie actieplannen** in met een uiteenzetting van de maatregelen die werden genomen om aan de arresten van het Hof uitvoering te geven.¹⁴ :

Het eerste actieplan van 3 juni 2020 ([DH-DD\(2020\)499](#)) verwijst voornamelijk naar de goedkeuring van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel die in de artikelen 15 tot 20, in werking getreden op 1 juli 2019, de minimum dienstverlening bij staking invoert.

Het tweede actieplan van 30 juli 2021 ([DH-DD\(2021\)762](#)) bevestigt dat de continuïteit van de diensten van het personeel van de gevangenis tijdens stakingsperiodes in het vooruitzicht ligt dankzij de invoering van de «gegarandeerde dagelijkse minimale dienstverlening - zoals jarenlang geëist door verschillende internationale instanties, waaronder het CPT».

In antwoord op dit tweede actieplan maakten de CTRG en het Federaal instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens (FIRM) aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 14 oktober 2021 een eerste gezamenlijke mededeling over de tenuitvoerlegging van de twee arresten over ([DH-DD\(2021\)1104](#)). De CTRG en het FIRM merkten op dat «**meer dan twee jaar na de goedkeuring van de wet blijkt dat de rechten van gedetineerden in geval van stakingen nog steeds niet gewaarborgd zijn**» en dat er bijgevolg «**aanvullende maatregelen moeten worden genomen om een betere bescherming tegen onmenselijke en vernederende behandelingen in detentie te garanderen**».

Het derde actieplan van 15 mei 2023 ([DH-DD\(2023\)610](#)) besluit dat de opvolging van de tenuitvoerlegging van de arresten Clasens en Detry e.a. kan worden beëindigd gelet op «de lopende voortdurende evaluatie en de regelmatige aanpassingen om het beleid inzake gegarandeerde dienstverlening tijdens stakingen in het gevangeniswezen doeltreffend te maken».

In antwoord op dit derde actieplan maakten de CTRG en het FIRM op 29 januari 2024 een nieuwe mededeling

¹⁴ Alle hierna vermelde documenten kunnen worden geraadpleegd op de website van de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de arresten van het Europees hof voor de rechten van de mens ([coe.int](#)); de publicaties van de CTRG over dit onderwerp zijn ook beschikbaar via zijn website [CTRG - Home \(belgium.be\)](#).

([DH-DD\(2024\)189](#)) aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa over waarin ze hun eerder geuite kritiek

- Artikel 15 regelt het voorafgaand sociaal overleg.
- Artikel 16 bepaalt hoe het penitentiair personeel in het geval van staking kan worden opgevorderd.
- Artikel 17 bepaalt het minimumregime dat tijdens de staking aan de gedetineerden moet worden gewaarborgd.
- Artikel 18 somt de personen op voor wie tijdens de gehele duur van de staking de toegang tot de gevangenis gewaarborgd moet blijven.
- Artikel 19 bepaalt hoe elke gevangenis door middel van een individueel actieplan maatregelen treft om de essentiële diensten zoals bepaald in artikel 17 te waarborgen.

herhaalden gelet op de aanhoudende problemen in de praktijk. In hun mededeling beklemtoonden de CTRG en het FIRM dat «**het noodzakelijk is dat het Comité van Ministers zijn toezicht op de uitvoering van de arresten Clasens en Detry blijft uitoefenen totdat de doeltreffendheid van de wet van 23 maart 2019 om de mensenrechten van gedetineerden vanaf de eerste stakingsdag te garanderen door een ondubbelzinnig positieve evaluatie wordt aangetoond**».

iv. De wet van 23 maart 2019 tot invoering van de gegarandeerde dienstverlening

Inleiding

De wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel¹⁵ **regelt de continuïteit van de penitentiaire dienstverlening tijdens een staking**. Deze wet regelt de stakingsprocedure in gevangenis om de eerbiediging van de grondrechten van gedetineerden te verzoenen met de eerbiediging van het stakingsrecht van

¹⁵ Wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, *BS* 15 april 2019.

het penitentiair personeel. Hoewel deze wet een bepaalde vorm van beperking van het stakingsrecht inhoudt, was de Raad van State niettemin van oordeel dat deze beperking “redelijk verantwoord en proportioneel” was¹⁶ om de gevangenen in staat te stellen hun essentiële diensten in geval van staking te blijven verrichten.

Meer bepaald regelen de artikelen 15 tot 20 van de wet van 23 maart 2019 de gegarandeerde dienstverlening. Deze bepalingen voorzien in twee fases:

- de fase van **sociaal overleg** als belangrijkste eerste stap om het sociale conflict op te lossen;
- als het sociaal overleg mislukt, **een procedure die het kader bepaalt waarbinnen het stakingsrecht door het penitentiair personeel wordt uitgeoefend met inachtneming van de rechten van de personen in detentie.**

Twee koninklijke besluiten regelen de uitvoering van de wet van 23 maart 2019:

- het koninklijk besluit van 4 augustus 2019 tot uitvoering van artikel 19 van de wet betreffende het modelplan¹⁷;
- het koninklijk besluit van 19 november 2019 tot uitvoering van de artikelen 15 en 16 van de wet betreffende de regeling van het sociaal overleg ter vervanging van protocol 351¹⁸.

De ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020¹⁹ bepaalt de operationele personeelsplannen voor elke gevangenis overeenkomstig artikel 19 van de wet. Deze omzendbrief is sinds zijn bekendmaking nog niet bijgewerkt hoewel ondertussen enkele nieuwe gevangenen werden geopend (Haren, Dendermonde ‘Nieuw’) en van andere gevangenen de capaciteit werd gewijzigd (Sint-Gillis, Ieper, Dendermonde Hulp).

Tot slot bevat een communicatie van het DG EPI van 28 februari 2020 voorlopige instructies over de organisatie

van het sociaal overleg in geval van een sociaal conflict en over de initiatieven die de gevangenisdirecteur in geval van een staking(saanzegging) moet nemen²⁰. Ook deze instructies werden nadien niet meer verduidelijkt of aangepast.

Sociaal overleg

De vakorganisaties moeten het DG EPI minstens **tien dagen voorafgaand aan de start van de geplande actie in kennis te stellen van hun stakingsaanzegging** . De stakingsaanzegging vermeldt de precieze redenen voor de sociale actie, de standpunten van de vakorganisaties die de aanzegging doen over de opgeworpen problematiek en de datum en het uur van het begin van de aangekondigde staking.

Binnen de vier werkdagen na de stakingsaanzegging organiseert het inrichtingshoofd **een basisoverlegcomité (BOC)** om de eisen van de vakorganisaties te bespreken. Bij gebrek aan een akkoord stellen de vakbonden het directoraat-generaal en de directie van de inrichting zo snel mogelijk ervan op de hoogte of hun leden al dan niet van plan zijn om te staken. Als na dit overleg wordt besloten tot een staking, worden de datum en het uur van het begin van de staking door de vakbonden aan het directoraat-generaal meegedeeld. **Deze staking kan ten vroegste tien dagen na de initiële stakingsaanzegging en 72 uur na de kennisgeving aan het directoraat-generaal plaatsvinden.** Als er een akkoord tijdens het sociaal overleg wordt bereikt, wordt dit overleg afgesloten met een met redenen omkleed advies dat de voorwaarden bevat van het bereikte akkoord alsook de modaliteiten van uitvoering en dat door de betrokken partijen wordt ondertekend.

Registratie van de intentieverklaringen

Het inrichtingshoofd van een gevangenis moet vanaf het ogenblik van een stakingsaanzegging bepaalde acties ondernemen om de gegarandeerde dienstverlening te realiseren. In de eerste plaats stelt de directeur **een lijst** op van **de personeelsleden die hun intentie te kennen hebben gegeven niet aan de staking te zullen deelnemen.** Op basis van deze lijst tracht de directeur de diensten met de beschikbare personeelsleden te organiseren. De personeelsleden moeten hun intentie uiterlijk 72 uur voor de aanvang van de staking kenbaar maken. Diegenen die dat niet doen, worden geacht

¹⁶ DOC 54 3351/001, p. 69-81, www.dekamer.be.

¹⁷ Koninklijk besluit van 4 augustus 2019 tot uitvoering van artikel 19 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, BS 7 augustus 2019.

¹⁸ Koninklijk besluit van 19 november 2019 tot uitvoering van de artikelen 15 en 16 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel, BS 4 december 2019.

¹⁹ Ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020. Plannen per gevangenis – art. 19 van de wet van 23 maart 2019, p. 14 (niet gepubliceerd); tekst beschikbaar op de website van de CTRG.

²⁰ Communicatie van 28 februari 2020 (niet gepubliceerd); tekst beschikbaar op de website van de CTRG.

beschikbaar te zijn om aan de diensten deel te nemen. Tegen personeelsleden die zich zonder geldige reden niet op hun plaats van tewerkstelling melden, kunnen administratieve maatregelen worden genomen. Artikel 16 regelt ook de modaliteiten voor intentieverklaringen in het geval van een staking die langer duurt dan één dag en waarvoor dezelfde aanzeggingstermijn geldt.

■ **Maatregelen om essentiële diensten te waarborgen**

Op basis van de lijst met personeelsleden die beschikbaar zijn om deel te nemen aan de diensten en in overeenstemming met de operationele personeelsplannen, **neemt de directie de nodige maatregelen om de verlening van de essentiële diensten** zoals bedoeld in artikel 17 van de wet te waarborgen.

In de bovenvermelde instructies van het DG EPI van 28 februari 2020 staat dat geen bijkomende verloven en rusten worden toegekend en dat de directie de planning van de diensten en de daaruit voortvloeiende personeelsbehoeften tijdens de stakingsperiode kan aanpassen. De directie kan met name sommige diensten die niet op dagbasis moeten worden gewaarborgd (bv. bezoeken, douchen, godsdienst enz.) of die niet moeten worden gewaarborgd tijdens een staking overeenkomstig artikel 17 van de wet (bv. kantine) verplaatsen naar een niet-stakingsdag. De aanpassingen kunnen tevens een impact hebben op de werkshiften van de personeelsleden die niet te kennen hebben gegeven aan de staking te willen deelnemen (bv. iemand die staat ingepland voor 's ochtends kan een *dagshift* krijgen).

De voornoemde ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020 bepaalt **voor elke gevangenis het operationele personeelsplan**. Dit plan bepaalt het aantal personeelsleden dat in elke gevangenis aanwezig moet zijn tijdens een staking, alsook de minimale bezettingsgraad waaraan tijdens een staking in elke gevangenis moet worden voldaan om de essentiële diensten te garanderen. Tijdens de eerste 24 uur van een staking moet deze minimale bezettingsgraad echter worden verlaagd met 20% voor gevangenissen met een capaciteit van minder dan 200 gedetineerden en met 25% voor gevangenissen met een capaciteit van meer dan 200 gedetineerden. Deze uitzondering geldt niettemin alleen voor bewakings- en technisch personeel.

In zijn verslag over «HR-beleid in de penitentiaire diensten - organisatie en performantie» is het Rekenhof van oordeel dat «deze 20/25 %-regel, in geval van stakingen tot 24 uren, de garantie van de essentiële diensten in het gedrang brengt. De operationele personeelsplannen bepalen immers de minimale bezettingsgraad die nodig is om deze diensten te kunnen waarborgen. Een vermindering daarvan met 20 of 25 % impliceert dat de essentiële diensten de facto niet langer kunnen worden gewaarborgd»²¹.

■ **Essentiële diensten die gewaarborgd dienen te worden tijdens stakingen**

Artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bevat de lijst van essentiële diensten die moeten worden gewaarborgd in geval van een staking. Dit artikel bepaalt: «Teneinde de veiligheid en de gezondheid van de opgesloten personen te verzekeren, wordt tijdens de gehele duur van de staking minstens op dagelijkse basis erin voorzien dat elke gedetineerde:

1. de maaltijden ontvangt in voldoende kwantiteit en kwaliteit, in overeenstemming met zijn gezondheidstoestand en waarbij één warme maaltijd op een vast tijdstip wordt bedeed;
2. de mogelijkheid heeft zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne behoorlijk te verzorgen alsook deze van zijn verblijfsruimte; in geval van een staking van meer dan twee dagen kan de gedetineerde over een periode van één week minstens twee douches nemen;
3. de medische en welzijnszorgen ontvangt die zijn gezondheidstoestand vereist en die zorgen ook blijft ontvangen;
4. de mogelijkheid heeft om minstens één uur in open lucht te vertoeven;
5. de mogelijkheid heeft om in contact te blijven met zijn naastbestaanden:
 - o dagelijks via briefwisseling en
 - o in geval van een staking van meer dan twee dagen, minstens één keer per week via bezoek en telefoon;
6. zijn rechten op verdediging kan uitoefenen met inbegrip van de mogelijkheid het bezoek te ontvangen van zijn advocaat;
7. het bezoek van een consulaire of diplomatieke vertegenwoordiger kan ontvangen;

²¹ Rekenhof, *HR-beleid in de penitentiaire diensten - organisatie en performantie*, december 2021, p. 46, www.ccrek.be.

8. in contact kan treden met een vertegenwoordiger van zijn godsdienst of levensbeschouwing;
9. die door een rechtbank is vrijgesproken of anderszins gemachtigd is het grondgebied te verlaten, de penitentiaire instelling daadwerkelijk kan verlaten.”

Opvorderingen van personeel

Tijdens stakingen van meer dan 48 uur voorziet de wet van 23 maart 2019 in de mogelijkheid tot opvordering van personeel. Indien er niet genoeg werkwilligen zijn om de diensten te waarborgen, neemt de directie contact op met de vakorganisaties om het personeelstekort te verhelpen. Als dit niet tot de gewenste oplossing leidt, brengt de directie de provinciegouverneur (of de minister-president van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering) op de hoogte, die de opvorderingsprocedure kan starten. In dat geval geeft die laatste het bevel aan de personeelsleden om zich naar hun plaats van tewerkstelling te begeven, indien nodig met tussenkomst van de politie.

Sinds 1 juli 2019, toen de wet van 23 maart 2019 in werking trad, **heeft er geen enkele staking van meer dan 48 uur plaatsgevonden**. In 2023 was dit niet anders en ook **in dat jaar vond geen enkele opvordering plaats**. Kortere of opeenvolgende stakingen hebben er evenwel toe geleid dat gedetineerden langer dan 48 uur verstoken bleven van essentiële diensten omdat er op die dagen niet genoeg personeel was om ze te verlenen.

Artikel 20, derde lid, van de wet van 23 maart 2019 voorziet in de mogelijkheid dat de opvordering van personeel ook tijdens een staking die twee dagen niet overschrijdt, kan plaatsvinden, indien na een evaluatie blijkt dat in artikel 17 van de wet bedoelde diensten niet volledig konden worden gewaarborgd. In het deel dat specifiek aan deze evaluatie is gewijd, wordt hierop verder ingegaan. Er kan al worden opgemerkt dat de minister van Justitie in 2023 niet voornemens was deze bepaling toe te passen.

Stiptheidsacties, emotionele stakingen, wilde stakingen, spontane stakingen enz.

Deze soorten stakingen vallen buiten de reikwijdte van de wet van 23 maart 2019. Het zijn spontane initiatieven waartoe het penitentiair personeel meestal op de dag zelf besluit na een incident dat als ernstig en onaanvaardbaar wordt beschouwd (bv. aanval op een penitentiair beambte door een gedetineerde, een ontsnappingspoging enz.). Dit

soort acties heeft geen specifiek statuut, geen wettelijk kader en wordt georganiseerd buiten elke procedure voor sociaal overleg om en zonder mogelijkheid voor de directie om maatregelen te nemen om de essentiële diensten voor gedetineerden te waarborgen, met inbegrip van opvordering. Ze zijn met andere woorden **als illegaal te beschouwen**.

Bovendien, als ze officieel op lokaal of nationaal niveau worden geregistreerd, is het **niet eenvoudig voor de toezichtsorganen om toegang te krijgen tot informatie** over deze acties. Heel vaak worden de commissies van toezicht alleen via de media op de hoogte gebracht van dit soort stakingen waardoor ze niet precies weten hoeveel en op welke dagen dergelijke acties daadwerkelijk plaatsvinden en evenmin of ze al dan niet langer dan 48 uur duren. Dat maakt het toezicht op deze acties en hun impact op de bejegening van gedetineerden des te lastiger. Bovendien blijkt er **geen enkele formele opvolging** door de directies en de vakbonden plaats te vinden. In het actieplan van 15 mei 2023 over de groep van zaken ‘Clasens v. België’, gericht aan de dienst voor de tenuitvoerlegging van de arresten van het EHRM²², vermeldt de minister van Justitie een «totaal aantal stakingen (nationaal, gewestelijk en lokaal) ten belope van 61, gespreid over 54 dagen» en dit «sinds de inwerkingtreding van de wet en van het mechanisme van minimale dienstverlening», zonder enige verwijzing naar het aantal dagen waarop zonder voorafgaande aanzegging werd gestaakt.

Deze stakingen, die niet naar behoren officieel worden geregistreerd, noch omwille van hun onwettigheid worden betoegeld, blijven dus volledig onder de radar en zijn daardoor van die aard dat zij de bescherming van gedetineerden tegen een schending van hun rechten dreigen teniet te doen.

In het bovenvermelde verslag stelt het Rekenhof dat “het aanbeveling (verdient) deze spontane of wilde stakingen in de wettelijke evaluatieprocedure te bespreken, zodat ook in dat geval de noodzakelijke maatregelen kunnen worden getroffen.»²³

Evaluatie van de gegarandeerde dienstverlening

Artikel 20 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt: «Uiterlijk één jaar na de inwerkingtreding van deze afdeling en vervolgens telkens indien de minister dit nodig acht,

²² Zie voetnoot 14.

²³ Zie voetnoot 21.

evalueert het bevoegde overlegcomité of de diensten bepaald in artikel 17 in alle omstandigheden werden gewaarborgd.»

Het doel van deze evaluatie is de effectieve bezettingsgraad van de personeelsleden in de gevangnissen tijdens de staking te vergelijken met het minimum dat is vastgelegd in de operationele personeelsplannen.

Bij een negatieve evaluatie, d.w.z. «indien uit deze evaluatie blijkt dat tijdens een staking die twee dagen niet overschrijdt de (essentiële) diensten niet volledig konden worden gewaarborgd ten gevolge van een gebrek aan personeel», bepaalt de wet dat de mogelijkheid om penitentiair personeel op te vorderen ook tot stakingen die twee dagen niet overschrijden, wordt uitgebreid.

Een eerste evaluatierapport over negen nationale stakingsacties, één gewestelijke actie en 29 lokale acties van één of twee dagen (waaronder zes emotionele acties die niet door een regelmatige stakingsaanzegging werden voorgedaan) werd voor de jaren 2020 en 2021 opgesteld²⁴.

Uit de cijfers in dit rapport blijkt dat in 2020 de specifieke minimale bezettingsgraad tijdens de eerste stakingsdag voor de diensten «bewaking en techniek» niet werd bereikt bij 15% van de nationale acties en 66% van de lokale acties. In 2021 werd de bezettingsgraad evenmin bereikt in respectievelijk 15% en 50% van de gevallen. Voor de «overige diensten» (directie, griffie, boekhouding, psychosociaal, medisch) werd de minimale bezettingsgraad niet bereikt in 15% (nationale stakingen) en 33,3% (lokale stakingen) van de gevallen in 2020, en in 40% en 70% van de gevallen in 2021. De conclusie van de evaluatie is duidelijk: **«Het aantal gevallen waarin niet werd voldaan aan de norm zoals bepaald in het modelplan (min 20/25% tijdens de eerste dag), is hoog»**. De evaluatie stelt vast dat er op stakingsdagen ook meer afwezigheden wegens ziekte zijn.

De conclusies van de eerste evaluatie overeenkomstig artikel 20 van de wet van 23 maart 2019 tonen aan dat het systeem van gegarandeerde dienstverlening veeleer tekortschiet dan doeltreffend is²⁵.

²⁴ Dit rapport is niet openbaar, maar de CTRG heeft een exemplaar kunnen verkrijgen en verwijst ernaar in dit verslag (zonder evenwel te kunnen verwijzen naar een toegankelijke bron).

²⁵ Het feit dat de modelplannen regelmatig niet worden nageleefd, erkende ook de minister van Justitie in zijn antwoord op een parlementaire vraag: zie het antwoord van de vice-eersteminister en minister van Justitie en Noordzee van 15 maart 2023 op vraag nr. 1592 van mevrouw de volksvertegenwoordiger Marijke Dillen van 21 december 2022 (N.), QRVA 55 106, p. 272.

In het actieplan van 15 mei 2023 betreffende de groep van zaken ‘Clasens v. België’, gericht aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa²⁶, onderstreept de minister van Justitie verschillende vaststellingen klaarblijkelijk om bij de vakorganisaties een zekere verantwoordelijkheid voor het falen van de door de wet van 23 maart 2019 bepaalde gegarandeerde dienstverlening te leggen, zoals:

- «(...) De vakbonden werden altijd vooraf geïnformeerd over het resultaat van de personeelsbezetting tijdens de staking. Zo kunnen ze de nodige maatregelen nemen.
- (...) De sociale partners zijn hun verbintenis niet nagekomen, namelijk de verbintenis te garanderen dat bij een staking van minder dan 48 uur de modelplannen te allen tijde in alle gevangnissen zouden worden toegepast. (...)»

De minister besloot dan dat artikel 20 van de wet «bepaalt (...) dat het mogelijk is een koninklijk besluit te nemen om de procedure (van opvordering) tot korte stakingen uit te breiden».

Vervolgens verwees de minister naar **een debriefing** die met de vakbonden zou worden georganiseerd na elke stakingsactie om te «bespreken welke maatregelen er eventueel moeten worden genomen om de personeelsbezetting tijdens de volgende staking te verbeteren en een minimale dienstverlening aan de gedetineerden te waarborgen. Op die manier kan er in de praktijk vooruitgang worden geboekt». De CTRG benadrukt dat hij geen weet heeft van dergelijke debriefings en dat ook de vakorganisaties hiervan geen melding maken. Deze organisaties lijken voorts te betwisten dat ze vóór de staking naar behoren op de hoogte werden gesteld van de personeelsbezetting om de nodige maatregelen te kunnen nemen om de diensten anders te kunnen organiseren.

Inmiddels heeft naar verluidt een tweede evaluatie voor 2022 plaatsgevonden, maar deze evaluatie zou nog niet binnen het Hoog Overlegcomité zijn besproken. Er was een derde evaluatie gepland, maar die blijkt nog niet te hebben plaatsgevonden. De CTRG betreurt het gebrek aan transparantie op het vlak van deze evaluaties en hun resultaten.

De CTRG en het FIRM besloten hun mededeling aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa over de

²⁶ Zie voetnoot 14.

tenuitvoerlegging van de arresten *Clasens v. België* en *Detry en anderen v. België* met de opmerking dat «tot op vandaag dus niet (is) aangetoond dat deze regeling voldoende waarborgen biedt voor de mensenrechten van de gedetineerden vanaf de eerste dag staking van gevangenispersoneel, rekening houdend met de bovenvermelde aanhoudende structurele problemen. Anders dan de regering beweert, wijzen de resultaten van de evaluatie door de regering op de noodzaak om het toezicht op de uitvoering van deze arresten voort te zetten, veeleer dan dat ze toelaten te besluiten dat dit toezicht kan worden beëindigd.»²⁷

Personeelstekort

Tot slot kan het probleem van de stakingen van het penitentiair personeel en het gebrek aan doeltreffendheid van de gegarandeerde dienstverlening zoals bepaald door de wet van 23 maart 2019 niet los worden gezien van het personeelstekort, dat vaak de aanleiding tot deze stakingen is.

De in december 2021²⁸ gepubliceerde audit van het Rekenhof over de organisatie en de performantie van het HR-beleid in de penitentiaire diensten kwam op basis van de cijfers voor 2020 tot de volgende conclusies:

- Bijna negen op tien gevangenissen kampen met een personeelstekort.
- Het ziekteverzuim onder gevangenispersoneel loopt op tot bijna 10% van de arbeidstijd.
- De verlofachterstand bij de personeelsleden liep op tot 560.000 dagen in 2020 (jaarlijks vakantieverlof,

Het Rekenhof stelde ook vast dat de oorzaken van het personeelstekort nog niet (kwalitatief) werden geanalyseerd en het drong erop aan dat een aantal HR-initiatieven wordt genomen om de tendens te doen keren.

De initiatieven die de minister van Justitie op dit vlak nam²⁹, kunnen als volgt worden samengevat:

- gebruik van sociale media en andere communicatie- en publiciteitsmiddelen om het imago van de inrichting en haar positie op de arbeidsmarkt te verstevigen (bv. jobmarkten en aanwezigheid van de FOD Justitie op evenementen zoals muziekfestivals);
- in Vlaanderen en Wallonië zijn middelbare opleidingen in veiligheidsberoepen opgezet om de tewerkstelling in de gevangenis bij het potentiële doelpubliek aantrekkelijker en beter bekend te maken;
- betaling van een premie aan het personeel in de Brusselse gevangenissen om de concurrentie en de moeilijkere rekrutering op de Brusselse arbeidsmarkt het hoofd te bieden;
- aanwerving onder Rosetta-contracten om vacatures in te vullen.

In zijn actieplan van 15 mei 2023 betreffende de groep van zaken ‘*Clasens v. België*’, gericht aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa, leidde de minister van Justitie uit deze initiatieven af dat «het DG EPI ten minste gedeeltelijk het personeelstekort heeft kunnen verhelpen en dat de personeelskaders steeds beter worden ingevuld»³⁰.

18/01/2023	Technisch / Bewaking				
Région	Alle graden				
	<i>Effectieven</i>	<i>Voltijds-equivalenten</i>	<i>Personeels-kader (Protocol 464)</i>	<i>Bezettingsgraad kader</i>	<i>Stand personeels-kader in absoluut aantal</i>
Vlaanderen	3 611	2 931,64	3 060	95,8 %	-128,36
Wallonië	3 519	3 076,71	3 117	98,7 %	-40,29
Brussel	819	729,45	761	95,9 %	-31,55
TOTAAL	7 949	6 737,8	6 938	97,1 %	-200,20

rustdagen, feestdagen).

²⁷ Zie voetnoot 14.

²⁸ Zie voetnoot 21, samenvatting, p. 3-5.

²⁹ Zie voetnoot 14, p. 2-3 van het actieplan.

³⁰ *Ibid.*

Volgens de laatste cijfers die het DG EPI op 18 januari 2023 aan de Centrale Raad verstrekte, is **97,10% van het kader** zoals bepaald door Protocol 464 van 22 februari 2018, d.w.z. 6.938 voltijdsequivalenten bewakings- en technisch personeel in gevangenissen, **ingevuld**.

Zoals uit deze cijfers blijkt en hoewel er wel degelijk initiatieven worden genomen om meer en sneller aan te werven en de **kaders** in te vullen, **blijven deze onvolledig** in sommige gevangenissen, vooral in Vlaanderen en in Brussel. **Het ziekteverzuim en de verlofachterstand blijven bovendien zeer hoog**. Voor zover de CTRG weet, werd geen (kwalitatieve) analyse van de oorzaken van deze fenomenen uitgevoerd, noch werden er tot nu toe specifieke maatregelen genomen.

Naast dit personeelstekort **is er in 2023 ook de sterk toenemende overbevolking in de gevangenissen**. Zo ontstaat een vicieuze cirkel die leidt tot een neerwaartse spiraal: de penitentiair beambten in dienst moeten overuren presteren om hun taken te vervullen die door de overbevolking steeds toenemen en dit overwerk zorgt voor meer verlofachterstand en leidt tot een steeds toenemend aantal afwezigingen. Bovendien schatten de vakbonden het aantal statutaire penitentiair beambten die vertrekken op gemiddeld 50 per maand, wat neerkomt op bijna anderhalve penitentiair beambte per maand in elke gevangenis.

Al die factoren samen zorgen ervoor dat **sommige gevangenissen, ook zonder stakingen, niet beschikken over het vereiste aantal penitentiair beambten dat in de operationele personeelsplannen wordt voorzien om de essentiële diensten te verlenen**. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de procedure bepaald door de wet van 23 maart 2019 niet werkt.

De conclusies van het Rekenhof in het bovenvermelde verslag blijven actueel en bevatten de noodzakelijke voorafgaande voorwaarden voor het welslagen van de gegarandeerde dienstverlening zoals bepaald door de wet van 23 maart 2019:

- de uitvoering van een kwalitatieve analyse naar de oorzaken van het structurele personeelstekort bij de penitentiare bewakingsassistenten;
- de ontwikkeling van initiatieven om het absentisme te beperken;
- de ontwikkeling van initiatieven om de verlofachterstand weg te werken.

Er is nog een lange weg te gaan voordat de minimale dienstverlening effectief gewaarborgd en efficiënt toegepast kan worden in de Belgische penitentiare inrichtingen. De minister van Justitie moet in overleg met de vakorganisaties van het penitentiair personeel maatregelen nemen om dit te bereiken. Dit is de verantwoordelijkheid van de Staat tegenover iedere persoon die van zijn vrijheid is beroofd, en volgt uit het fundamentele beginsel dat een gebrek aan middelen geen rechtvaardiging kan opleveren voor detentieomstandigheden die de rechten van gedetineerden schenden³¹. Zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens stelt, «is het de verantwoordelijkheid van de Staat (...) om zijn gevangeniswezen zo te organiseren dat de eerbiediging van de waardigheid van gedetineerden wordt gewaarborgd, ongeacht financiële of logistieke moeilijkheden»³².

2. Transversale analyse stakingen en minimale dienstverlening

i. Inleiding

De verslagen van de meeste commissies van toezicht voor 2023 geven een overzicht van de uitdagingen tijdens stakingen en illustreren de noodzaak van een minimale dienstverlening in de penitentiare inrichtingen³³. Deze verslagen belichten een aantal problemen en formuleren aanbevelingen tot verbetering van de huidige situatie. Er moet echter worden opgemerkt dat de beschikbare gegevens niet altijd voldoende nauwkeurig, gedetailleerd en becijferd zijn om een diepgaande kwalitatieve en kwantitatieve analyse te kunnen uitvoeren. Een van de redenen hiervoor is dat de commissies onvoldoende toegang tot de gegevens hebben. Ondanks de verzoeken van zowel de CTRG aan het directoraat-generaal als van de commissies van toezicht aan de lokale directies, werden de gegevens en de informatie die nodig waren om een gedetailleerde transversale analyse te onderbouwen niet altijd, of slechts gedeeltelijk, beschikbaar gesteld.

³¹ Zie in dit verband regels 4 en 8 van de aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa Rec (2006) 2 van 11 januari 2006 inzake de Europese gevangenisregels en regel 74, paragraaf 3, van de standaardminimumregels van de VN voor de behandeling van gevangenen (Nelson Mandela-regels). Zie ook de paragrafen 24 en 25 van het verslag over het bezoek aan België in 2016.

³² EHRM (Grote Kamer) 20 oktober 2016, nr. 7334/13, Muršić/Kroatië, overw. 100.

³³ In deze analyse kon geen rekening worden gehouden met de jaarverslagen van de commissies van toezicht van Andenne en Tongeren.

Sommige commissies ondervonden ook moeilijkheden bij het verzamelen van informatie uit de eerste hand omdat ze niet altijd van tevoren op de hoogte werden gebracht van stakingsacties en -dagen, of omdat ze niet over de middelen beschikten om op die dagen een bezoek te organiseren om de omstandigheden te documenteren waarin de staking plaatsvond en hoe ze werd opgevolgd.

De hierboven vermelde communicatie van het DG EPI van 28 februari 2020 met instructies over de initiatieven die de directeur moet nemen in geval van een staking(saanzegging) voorziet nochtans in het verzamelen en bewaren van gegevens. Onder de noemer «acties na beëindiging van de staking» moet de directeur aan het einde van de staking en bij de normalisering van de werking van de gevangenis voor elke stakingsdag een tabel opstellen waarin de vergelijking wordt gemaakt van het aantal personeelsleden dat diende voorzien te worden en het aantal personeelsleden dat effectief aanwezig was, en moet hij de impact daarvan op de te garanderen diensten beschrijven. Het doel van deze tabel is om de diensten aan te geven die als essentieel worden beschouwd door de wet van 23 maart 2019 en die niet konden worden georganiseerd door een personeelstekort. Hoewel deze tabellen op lokaal niveau worden opgesteld, met name voor een debriefing tussen de directie en de vakbonden, konden maar weinig commissies deze tabellen verkrijgen en zo zich baseren op de precieze gegevens in deze tabellen om een objectief beeld te schetsen van de doeltreffendheid van de gegarandeerde dienstverlening. De CTRG had evenmin toegang tot deze informatie via de centrale administratie. Deze vaststelling moet in de inleiding van deze analyse worden gemaakt. De CTRG begrijpt immers niet waarom, als deze tabellen inderdaad zijn opgesteld, de toezichtsorganen daartoe niet in alle openheid toegang hebben.

Een ander element dat de CTRG in deze inleiding wil vermelden, heeft betrekking op het penitentiair personeel dat aan de stakingsacties deelneemt. De CTRG is zich er terdege van bewust dat voor de betrokken personeelsleden de deelname aan een staking een zeer betekenisvolle daad is ten aanzien van de moeilijke fysieke, psychologische en emotionele arbeidsomstandigheden waarin ze moeten werken. De CTRG is zich er evenzeer van bewust dat staken gevolgen heeft voor het personeel, in het bijzonder op het vlak van loonverlies. De CTRG wil beklemtonen dat hij het stakingsrecht ten volle respecteert, op voorwaarde dat het wordt uitgeoefend met eerbiediging van de grondrechten van gedetineerden. Daarnaast heeft de CTRG lof voor

het personeel dat op stakingsdagen aanwezig is om ervoor te zorgen dat de gedetineerden tot een aantal essentiële diensten toegang hebben. De volgende analyse en bijbehorende bevindingen trekken hun inzet niet in twijfel.

De detentieomstandigheden tijdens stakingen zijn een belangrijke bezorgdheid voor de commissies van toezicht. Ze benadrukken de moeilijkheden die gedetineerden ondervinden, zoals de vertraging bij de verstrekking van medicatie of het schrappen van bezoek, vooral in de gevangnissen van Antwerpen, Hasselt, Beveren en Namen. De impact van stakingen verschilt echter van inrichting tot inrichting. Zo zijn er minder vaak problemen in Jamioulx en Dendermonde. Ook de gevolgen van stakingen voor de gedetineerden verschillen, gaande van kleine verstoringen tot erbarmelijke detentieomstandigheden die bijzondere aandacht vereisen.

Voorts buigen de commissies zich over hun eigen positie bij het toezicht op stakingen en de minimale dienstverlening. Hoewel sommige commissies voorbehoud maken bij hun bevoegdheid om zich te mengen in de verhouding tussen de vakbonden en de directies, benadrukken ze niettemin het belang om aandacht te blijven schenken aan de behoeften en bezorgdheden van gedetineerden. Met name de commissies van toezicht van de gevangnissen van Jamioulx en Namen maakten in die zin aanbevelingen.

Algemeen beschouwd geven deze vaststellingen een beeld van de complexe uitdagingen waarmee Belgische gevangnissen geconfronteerd worden bij het beheer van stakingen en de continuïteit van de minimale dienstverlening.

Soorten stakingen

De diverse stakingsacties verschillen op het vlak van de voorafgaande aankondiging. Sommige vonden spontaan plaats. Hieruit blijken de verschillende benaderingen van het penitentiair personeel.

Sommige stakingsacties waren gepland en werden vooraf overeenkomstig de wet van 23 maart 2019 door de vakbonden aangekondigd. Bijvoorbeeld, in Aarlen, Bergen en Leuven Centraal namen de penitentiair beampten deel aan stakingsacties die deel uitmaakten van een nationale actie, wat aantoont dat ze zich vooraf hadden georganiseerd en hun voornemen om deel te nemen

aan de vakbondsacties hadden aangekondigd. Hetzelfde geldt voor Merksplas, Namen en Lantin waar de stakingen werden voorafgegaan door een officiële aankondiging volgend op de stakingsaanzegging van de vakbonden. Ook in Doornik en Wortel-Hoogstraten werden alle stakingen voorafgegaan door een stakingsaanzegging.

Anderzijds waren er ook stakingsacties die spontaan ontstonden, zonder voorafgaande aankondiging. In Brugge en Namen werden bovenop de aangekondigde stakingen om de overbevolking van de gevangenen aan te klagen, spontane werkonderbrekingen genoteerd als reactie op kritieke incidenten, zodat er sprake was van een combinatie van aangekondigde en spontane stakingen. In Haren waren er ook gevallen waarbij personeelsleden zonder verwittiging niet op het werk kwamen opdagen, wat wijst op een vorm van onaangekondigde staking.

Spontane stakingen vormen een groot probleem, omdat er niet in een wettelijk kader is voorzien, zoals al in het eerste deel van dit verslag werd uiteengezet.

Deze spontane acties vormen daarom een extra uitdaging. Dit is des te problematischer omdat het vaak al moeilijk is een minimale dienstverlening te garanderen tijdens stakingen die effectief zijn aangekondigd, ook al voorzien de wettelijke bepalingen hierin. Bovendien kan een emotionele staking voor of na een aangekondigde staking de totale duur van de staking aanzienlijk verlengen. Het ontbreken van een wettelijk kader betekent dat de procedure om personeel op te vorderen niet kan worden aangevat, wat leidt tot zeer precaire situaties voor de gedetineerden.

Redenen voor de stakingen

De redenen voor de stakingen in de verschillende inrichtingen weerspiegelen een complex geheel van bezorgdheden en ook van problemen die aan elke inrichting eigen zijn. Onder de eisen van de vakorganisaties zijn er bepaalde thema's die vaak terugkeren.

«Het penitentiair personeel hekelt de overbevolking in de gevangenis en de negatieve gevolgen hiervan, vooral op het gebied van veiligheid, alsook de 'onmenselijke' detentie- en werkomstandigheden die er volgens de vakbonden heersen. Overbevolking in de gevangenis, personeelstekorten en een minister van Justitie die 'halsstarrig' het koste wat het kost korte gevangenisstraffen wil uitvoeren.»

CvT Namen

Overbevolking in de gevangenis en moeilijke werkomstandigheden zijn de belangrijkste redenen voor deze stakingsacties. In inrichtingen zoals Bergen, Jamioulx, Lantin, Brugge en Marche-en-Famenne houdt het penitentiair personeel acties om deze situatie die zowel de gedetineerden als de penitentiair beambten treft, aan te klagen. Het personeelstekort en de ontoereikende infrastructuur verergeren deze problemen, wat eens te meer duidelijk maakt dat de omstandigheden in gevangenen dringend moeten worden verbeterd.

Een andere grote bezorgdheid is de veiligheid van de penitentiair beambten die met geweld door gedetineerden worden geconfronteerd. In Namen, Antwerpen en Brugge leiden gevallen van agressie tegen het personeel vaak tot stakingen.

In Sint-Gillis zijn naast de al genoemde personeelstekorten en de veiligheid van de inrichting ook problemen betreffende geïnterneerden een van de belangrijke redenen die in de stakingsaanzeggingen worden genoemd.

De ondoorzichtigheid van administratieve beslissingen en het gevoel dat er niets aan de problemen wordt gedaan, voeden eveneens de ontevredenheid onder het personeel. In Marche-en-Famenne, Bergen, Antwerpen en Leuven Centraal zijn de acties een uiting van de groeiende frustratie over het gebrek aan transparantie en het uitblijven van concrete vooruitgang bij het aanpakken van de problemen die door het personeel aan de kaak worden gesteld.

Bovendien sluiten sommige inrichtingen zich aan bij nationale vakbondsacties om te protesteren tegen de onderfinanciering van openbare diensten en het overheidsbeleid op het gebied van pensioenen. In Bergen, Turnhout, Doornik en Leuven Centraal maken de stakingen deel uit van een grotere actie om de directe weerslag van dit beleid op de arbeidsomstandigheden te belichten.

Zoals hiervoor al werd aangehaald, zijn de redenen voor de stakingen kortom hardnekkige systemische problemen, zoals overbevolking in de gevangenen, veiligheidsproblemen en slechte arbeidsomstandigheden, anders gezegd allemaal structurele tekortkomingen die ook regelmatig aan de kaak worden gesteld door de toezichtsorganen en die het voorwerp uitmaken van tal van aanbevelingen aan de betrokken autoriteiten.

ii. De impact van staking op de detentie

Zoals hierboven vermeld, varieert de impact van de stakingen op de detentieomstandigheden aanzienlijk naargelang de stakingsdagen en de inrichtingen. De onderstaande analyse probeert niet een overzicht te geven van de impact per dag of per inrichting, maar licht de bevindingen van de commissies van toezicht in het algemeen toe.

Het valt niet te ontkennen dat stakingen van meerdere dagen in veel inrichtingen grote gevolgen hebben voor de detentieomstandigheden. Sommige commissies, zoals die van Brugge, geven aan dat er door de korte duur van de stakingen geen extra personeel kon worden opgevorderd, waardoor de minimale dienstverlening niet effectief was. Daarnaast hebben een aantal samenlopende factoren in inrichtingen zoals Jamioulx, Marche-en-Famenne, Mechelen en Turnhout de impact op de detentieomstandigheden verergerd.

«Dit geldt des te meer in de context van een staking, die een bijzonder moment in de sociale relaties vormt. Ze is de uitdrukking van een machtsverhouding naar aanleiding van een conflict of omdat eisen niet worden ingewilligd of niet in aanmerking worden genomen. Dat is al vele jaren het geval voor de overbevolking in de gevangenissen, die personeelstekorten en erbarmelijke arbeidsomstandigheden voor de penitentiaire beambten meebrengt, maar bijvoorbeeld ook voor de bouwvallige staat van de infrastructuur. Al die factoren hebben rampzalige gevolgen voor de detentieomstandigheden.»

CvT Jamioulx

In enkele andere inrichtingen of tijdens bepaalde specifieke stakingsdagen bleef de impact op de detentieomstandigheden weliswaar relatief beperkt en werden oplossingen gevonden om een minimale dienstverlening te handhaven. Dat was bijvoorbeeld het geval in Dendermonde, Hasselt, Namen, Paifve en Doornik.

Hieronder wordt in eerste instantie de impact van stakingen op het gevangenisregime in het algemeen nagegaan. Daarna wordt dieper ingegaan op de rechten die op dagelijkse basis voor elke gedetineerde tijdens de hele duur van de staking gewaarborgd moeten blijven, zoals maaltijden, hygiëne, gezondheidszorg, activiteiten,

contact met de buitenwereld en bezoek van advocaten³⁴. Tot slot komen andere essentiële aspecten van detentie aan bod die gevolgen van stakingen kunnen ondervinden, zoals werk in detentie, toegang tot de kantine, externe diensten, externe bewegingen, evenals de orde en veiligheid in de inrichtingen.

Regime

Verschillende commissies melden dat het regime in het cellulair gedeelte van de gevangenis anders is tijdens stakingsdagen. In sommige inrichtingen worden bepaalde vleugels die normaal met een open of halfopen regime werken, volledig of gedeeltelijk gesloten. Dit is bijvoorbeeld het geval in Itter, Lantin, Leuven Centraal en Marche-en-Famenne.

In inrichtingen waarin gewoonlijk een gesloten regime van toepassing is, stelden de commissies ook vast dat de gedetineerden meer tijd in hun cel moesten doorbrengen waardoor ze bijna de hele tijd opgesloten zaten, met name in Antwerpen, Aarlen en Haren. In sommige gevallen kon alleen een nachtdienst worden gegarandeerd door de zeer lage bezettingsgraad, bijvoorbeeld in Aarlen en Haren, waar de deuren alleen voor het uitdelen van de maaltijden werden geopend.

Niet alleen de opening van cellen, maar ook vele andere aspecten van het regime ondergaan de gevolgen van een staking, zoals de commissies van toezicht vaststelden. In de volgende alinea's wordt voor verschillende thema's op die vaststellingen dieper ingegaan.

Maaltijden

Artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat elke gedetineerde tijdens een staking maaltijden in voldoende kwantiteit en kwaliteit moet krijgen tijdens de hele duur van de staking, met één warme maaltijd op een vast tijdstip. Het CPT beveelt aan om te garanderen dat de maaltijden tijdens stakingen regelmatig worden bereid en verstrekt, ook de warme maaltijden³⁵. Over het algemeen werd dit recht geëerbiedigd.

De meeste commissies stelden vast dat er drie maaltijden per dag werden verstrekt, met name in Antwerpen, Lantin, Mechelen, Bergen, Turnhout en Doornik. Bovendien werd 's middags doorgaans een warme maaltijd verstrekt,

³⁴ Art. 17 van de wet van 23 maart 2019 betreffende de organisatie van de penitentiaire diensten en van het statuut van het penitentiair personeel.

³⁵ CPT, Openbare verklaring betreffende België, [CPT/Inf \(2017\) 18](#), p. 5.

zoals werd vastgesteld in Antwerpen, Haren, Itter, Lantin, Mechelen, Merksplas, Sint-Gillis en Turnhout.

In enkele inrichtingen werden de maaltijden echter op aanzienlijk andere wijze verstrekt. Sommige inrichtingen kozen er bijvoorbeeld voor het avondmaal op het ogenblik van het middagmaal te verstrekken, zoals in Antwerpen, Haren, Itter en Sint-Gillis. In Sint-Gillis en Merksplas werd het ontbijt dan weer iets later geserveerd. In Lantin, Leuven Hulp en Namen bleef de maaltijdverdeling echter ongewijzigd tijdens de stakingen.

Hygiëne

Overeenkomstig artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 moet elke gedetineerde de mogelijkheid hebben zijn uiterlijk en zijn lichamelijke hygiëne behoorlijk te verzorgen alsook zijn verblijfsruimte; in geval van een staking van meer dan twee dagen kan de gedetineerde over een periode van één week minstens twee douches nemen. Ook de openbare verklaring van het CPT over de Belgische gevangenis onderstreept dit vereiste³⁶.

De beperkte bewegingsvrijheid tijdens bepaalde stakingen heeft duidelijk in verschillende inrichtingen een impact gehad op de mogelijkheid om te douchen. Dit was het geval in Antwerpen, Brugge, Itter, Lantin, Leuven Centraal, Merksplas, Bergen en Namen. Evenwel moet worden opgemerkt dat de stakingen in 2023 nooit langer dan 48 uur duurden, wat meebrengt dat het recht op persoonlijke hygiëne, hoewel essentieel, niet noodzakelijkerwijs een dagelijkse toegang tot de douche meebrengt. Het is niettemin cruciaal om na te gaan of de gedetineerden voldoende mogelijkheden hebben om hun persoonlijke hygiëne te verzorgen in hun cel, rekening houdend met individuele omstandigheden zoals werk, hoge temperaturen of medische behoeften.

Zo konden in verschillende inrichtingen bepaalde werkende gedetineerden zich wel douchen, in tegenstelling tot de andere gedetineerden, bijvoorbeeld in Antwerpen, Itter, Lantin, Merksplas, Bergen, Namen en Sint-Gillis. In de gevangenis van Sint-Gillis werd echter vastgesteld dat de gedetineerden voor wie een medische douche was voorgeschreven, zich niet mochten douchen. Om te voldoen aan artikel 17 van de wet van 2019 vraagt de commissie van Antwerpen zich af of het niet goed zou zijn om alle gedetineerden toe te staan een douche te nemen tijdens stakingen op bijzonder warme dagen.

³⁶ Zie voetnoot 35.

In Hoogstraten, Leuven Hulp, Haren, Doornik en Marche-en-Famenne konden daarentegen alle gedetineerden tijdens de meeste stakingen douchen. Voor Marche-en-Famenne en Haren houdt deze vaststelling natuurlijk verband met het feit dat de verblijfsruimte voor de gedetineerde een douche omvat.

Over het onderhoud van de cellen werd opgemerkt, en vooral voor Sint-Gillis, dat tijdens een van de stakingsdagen verschillende cellen in de psychiatrische afdeling onhygiënisch waren. Het spreekt voor zich dat het voor kwetsbare mensen nog moeilijker wordt om hun persoonlijke hygiëne en de hygiëne van hun cel te verzorgen als het toezicht door het personeel aanzienlijk beperkt is. Zo ook beklemtoont het CPT dat tijdens een staking «respect voor de menselijke waardigheid van alle gedetineerden (...) de hoogste prioriteit (zou) moeten hebben» en dat er extra aandacht moet worden besteed aan «de kwetsbare positie van hen die op psychiatrische gronden worden vastgehouden, in afwachting van zorg in daarvoor geschikte instellingen»³⁷.

Ten slotte vermelden verschillende commissies dat het wassen van kleren of verschonen van lakens tijdens bepaalde stakingen slechts in beperkte mate mogelijk was. Dit was het geval in Hoogstraten, Itter, Bergen en Wortel. In Turnhout daarentegen konden de lakens op elke stakingsdag verschoond worden.

Gezondheidszorg

Artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat elke gedetineerde tijdens de hele duur van de staking en minstens op dagelijkse basis medische en welzijnszorgen ontvangt die zijn gezondheidstoestand vereist en die zorgen ook blijft ontvangen.³⁸ Een dergelijke bepaling onderstreept de verplichting om een adequaat zorgniveau te handhaven, zelfs tijdens een staking. Hoewel de wet het recht van gedetineerden op voortdurende medische zorg garandeert, blijkt uit een aantal commissieverlagen dat de uitvoering van deze bepaling tekortschiet.

Stakingen hebben ook een grote impact op de geestelijke gezondheid van gedetineerden. Stakingsacties leiden vaak tot een verlengde opsluiting van gedetineerden in hun cel waardoor hun dagelijkse routines zoals de wandeling, het bezoek, sportactiviteiten, vrijetijdsbesteding, opleidingen en werk worden verstoord (zie hierna wat wordt gezegd

³⁷ Zie voetnoot 35.

³⁸ Zie voetnoot 34.

over activiteiten, contact met de buitenwereld en werk). In combinatie met een drastische vermindering van de toegang tot gezondheidszorg geeft deze situatie aanleiding tot bezorgdheid over de verlengde isolatie en over het onzekere mentale welzijn van gedetineerden, zoals de commissies van Brugge, Lantin en Itter onderstrepen.

■ Toegang tot zorg

Volgens de vaststellingen van de commissies in 2023 varieert de toegang tot medische diensten aanzienlijk naargelang de inrichting en het soort zorg dat nodig is.

In sommige gevangenissen zoals Namen, Leuven Hulp, Bergen en Mechelen, blijkt de toegang tot de algemene geneeskunde tijdens stakingsperiodes gewaarborgd te blijven. De raadplegingen vonden regelmatig plaats, zodat de continuïteit van de zorg gegarandeerd werd. In Aarlen werden daarentegen beperkingen van de toegang tot zorg gemeld.

Wat de verpleging betreft, geven Wortel-Hoogstraten en Oudenaarde aan dat deze dienst, ondanks de stakingen, normaal lijkt te werken, ook voor medische uithalingen en medische raadplegingen (over medische uithalingen meer uitleg hierna). In Brugge zou de medische permanentie door de verpleegkundigen niet gegarandeerd zijn, wat bij een spoedgeval de gezondheid van de gedetineerden in gevaar kan brengen.

«Tijdens stakingen worden er geen zieke gedetineerden gezien, tenzij het zeer dringend is (op afroep van de aanwezige verpleegkundige). Als het dan echt wel moet, vindt men wel iemand die de cel openmaakt.»

CvT Brugge

Op het vlak van gespecialiseerde zorg leken de diensten zowel in Itter als in Leuven Centraal aanwezig en goed georganiseerd te zijn. In Itter lieten de fysiotherapeuten bijvoorbeeld hun afspraken doorgaan waardoor de continuïteit van gespecialiseerde zorg zelfs tijdens stakingen werd gewaarborgd. In Brugge meldt de commissie vertragingen bij overbrengingen naar het ziekenhuis. Deze bevindingen wijzen op verschillen tussen de verschillende inrichtingen op het vlak van kwaliteit en organisatie van de gespecialiseerde medische zorg.

■ Verstrekking van geneesmiddelen

De commissies van toezicht signaleren verschillen in de aanpak van verstrekking van medicatie tijdens stakingen. In sommige inrichtingen, zoals Haren, Lantin, Namen, Mechelen en Itter, bleef de verstrekking van geneesmiddelen zelfs tijdens stakingen gehandhaafd. Ook in Antwerpen bleef de verstrekking van medicatie een prioriteit, maar waren er niettemin vertragingen.

Naargelang de inrichting zijn andere personen voor de verstrekking verantwoordelijk. Soms waren het professionele zorgverleners zoals verpleegkundigen in Merksplas. In Haren daarentegen berustte de verantwoordelijkheid bij penitentiair beambten. Het CPT is nochtans van mening dat medicatie bij voorkeur door medisch personeel moet worden verstrekt om elke schending van het medisch beroepsgeheim te voorkomen.³⁹ Wat het tijdstip van de verstrekking betreft, leken meerdere instellingen ervoor te kiezen de medicatie samen met de maaltijden te verstrekken, zoals in Sint-Gillis en Merksplas waar dit 's ochtends door het personeel gebeurde.

■ Uithalingen om medische redenen

Over het algemeen genomen vestigen veel verslagen de aandacht op de problemen bij uithalingen om medische redenen tijdens stakingen, wat een aanzienlijke impact op de gedetineerden en hun recht op toegang tot gezondheidszorg kan hebben. Sommige commissies, zoals die van Haren, meldden dat er helemaal geen medische uithalingen waren. In andere inrichtingen, zoals Brugge en Wortel-Hoogstraten, werden grote onderbrekingen in de medische dienstverlening vastgesteld met vertragingen bij raadplegingen en overbrengingen naar het ziekenhuis. In Namen, Bergen en Leuven Centraal bleven de medische uithalingen daarentegen ook tijdens stakingsdagen behouden. In dit verband wijst Lantin erop dat uithalingen voor dringende medische opvolging gehandhaafd bleven als de overbrenging niet kon worden uitgesteld.

«Slechts een paar verplaatsingen werden gehandhaafd, bijvoorbeeld naar sommige zittingen in het justitiepaleis en naar het ziekenhuis voor belangrijke medische opvolging, en alleen als de verplaatsing niet kon worden uitgesteld.»

CvT Lantin

³⁹ CPT, bezoek aan Tilburg, CPT/Inf (2012) 19, § 25.

Activiteiten

In 2023 leek de continuïteit van activiteiten tijdens stakingen naargelang de inrichting en van dag tot dag te verschillen. Verschillende commissies onderstrepen de aanzienlijke inspanningen van de aanwezige penitentiaire beambten, het zorgpersoneel, de directie en de politie om een zekere minimale dienstverlening te handhaven, zoals in Dendermonde en Merksplas (meer informatie hierover in het deel over versterking tijdens stakingsacties). Andere commissies stellen echter vast dat de mogelijkheden voor gedetineerden om hun dag met activiteiten door te brengen sterk afnamen.

«De weinige momenten van verpozing en afwisseling worden immers ontnomen aan de gedetineerden, die nog meer tijd dan anders in de overbevolkte cel doorbrengen. Daar waar de detentie reeds mensonterend is gelet op de verouderde en de te kleine infrastructuur (een kleine overbevolkte cel zonder aangepast meubilair en sanitair), wordt het dit nog meer in periodes van staking.»

CvT Mechelen

Luchten

Artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat tijdens de gehele duur van de staking minstens op dagelijkse basis erin wordt voorzien dat elke gedetineerde de mogelijkheid heeft om minstens één uur in open lucht te vertoeven.⁴⁰ In zijn openbare verklaring over de situatie in de Belgische gevangenissen herinnerde ook het CPT eraan dat onder alle omstandigheden de mogelijkheid om minstens één uur per dag in de buitenlucht door te brengen moet worden gewaarborgd.⁴¹

Verschillende commissies van toezicht merkten op dat op bepaalde stakingsdagen dit minimum werd gerespecteerd. In sommige gevallen was het zelfs mogelijk om meer dan de vereiste minimumduur van verblijf in buitenlucht aan te bieden zoals in Antwerpen, Dendermonde, Hasselt, Itter, Lantin, Leuven Hulp, Marche-en-Famenne, Marneffe, Merksplas en Ruiselede.

In andere inrichtingen was de lokale directie echter van oordeel dat de stakingsacties dit niet toelieten, wat een schending van het recht op verblijf in open lucht inhoudt,

⁴⁰ Zie voetnoot 34.

⁴¹ Zie voetnoot 35.

met name in Aarlen, Brugge, Haren, Hoogstraten, Leuven Centraal, Bergen, Namen, Sint-Gillis, Turnhout, Doornik en Wortel.

«Op dagen dat het penitentiair personeel staakt, betekent dit in de praktijk dat gedetineerden nergens recht op hebben: geen open deuren, geen tijd in de buitenlucht, geen telefoon, geen bezoek, geen werk, geen activiteiten.»

CvT Haren

Religieuze en levensbeschouwelijke activiteiten

Hoewel artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 bepaalt dat gedetineerden tijdens stakingen met een vertegenwoordiger van hun godsdienst of levensbeschouwing in contact moeten kunnen treden, maakte geen enkele commissie melding van de organisatie van religieuze of levensbeschouwelijke activiteiten tijdens deze periodes. Anderzijds werd niet vastgesteld dat deze vertegenwoordigers geen toegang tot de gevangenis kregen.

«Het inrichtingshoofd verklaarde dat hun toegang gegarandeerd bleef tijdens de stakingen, maar eventuele gesprekken konden enkel plaatsvinden op de sectie en per sectie opende men maximaal één deur per keer. Ook gesprekken via het luikje in de deur waren mogelijk.»

CvT Merksplas

Het bovenstaande voorbeeld laat zien hoe moeilijk het is om tijdens stakingen gesprekken te voeren met een vertegenwoordiger van een godsdienst of levensbeschouwing. Soms vinden deze gesprekken plaats via het luikje, wat het recht op privacy⁴² en het recht op godsdienstvrijheid⁴³ aantast.

Andere activiteiten

Het aanbod aan andere activiteiten in de gevangenissen was tijdens bepaalde stakingsacties veel beperkter, vooral in Brugge, Dendermonde, Mechelen, Haren, Itter, Lantin, Marche-en-Famenne, Namen en Doornik. In Hasselt en

⁴² Art. 8 EVRM.

⁴³ Art. 9 EVRM.

Dendermonde konden ze, op enkele uitzonderingen na, wel plaatsvinden.

Sommige inrichtingen weigerden meer bepaald de toegang tot de bibliotheek, bijvoorbeeld in Brugge, Hoogstraten, Leuven Centraal, Bergen, Namen, Turnhout en Wortel. In andere gevallen hadden de gedetineerden wel toegang tot de bibliotheek, zoals in Dendermonde, Hoogstraten, Lantin en Wortel.

In sommige gevallen lijkt het erop dat sportactiviteiten systematisch werden afgelast, met name in Brugge, Haren, Itter, Leuven Centraal, Turnhout en Doornik. In andere inrichtingen, zoals Dendermonde, Hasselt en Hoogstraten, werd de mogelijkheid om te sporten bijna nooit opgeschort. In Namen en Wortel verschilden deze mogelijkheid dan weer aanzienlijk naargelang de specifieke omstandigheden van elke staking.

Sommige commissies meldten ook de annulering van opleidingen en cursussen op bepaalde stakingsdagen, bijvoorbeeld in Brugge, Itter, Lantin, Leuven Centraal, Marche-en-Famenne en Namen.

«Als de stakingsaanzegging kort op voorhand wordt gedaan, is de onzekerheid over de organisatie van de bezoeken, de bezoeken zonder toezicht en opleidingen een stressfactor voor de gedetineerden en hun naasten.»

CvT Itter

Contacten met de buitenwereld

Over het contact met de buitenwereld bepaalt artikel 17 van de wet van 23 maart 2019 dat elke gedetineerde de mogelijkheid moet hebben om in contact te blijven met zijn naastbestaanden, dagelijks via briefwisseling en in geval van een staking van meer dan twee dagen minstens één keer per week via bezoek en telefoon. Ook het CPT beklemtoont in zijn openbare verklaring over de situatie in de Belgische gevangnissen dat de continuïteit in contacten via telefoon en per post, alsook de wekelijkse bezoeken moeten worden gewaarborgd⁴⁴.

De commissies van Antwerpen en Lantin maken melding van de onmogelijkheid van briefwisseling tijdens stakingsdagen. Andere commissies, zoals die van Mechelen, Merksplas, Turnhout en Wortel,

vermelden uitdrukkelijk dat er meestal wel kan worden gecorrespondeerd.

Slechts enkele commissies stellen vast dat het onmogelijk is te telefoneren tijdens stakingsdagen. In veel inrichtingen, waaronder Mechelen, Sint-Gillis en Turnhout, zijn er telefoons in de cellen. Hierdoor kunnen de gedetineerden ook tijdens stakingsdagen dit recht uitoefenen. Dit zorgt soms wel voor problemen als de telefoon in de cel defect is. Daarnaast brengt de commissie van toezicht van Antwerpen een cruciaal punt onder de aandacht: de gedetineerden kunnen weliswaar gebruikmaken van de telefoon in hun cel, maar zij kunnen niet de telefoon op de afdeling gebruiken wanneer zij in alle privacy willen telefoneren zonder dat hun medegedetineerden het gesprek kunnen volgen.

«Tijdens het bezoek werd de delegatie van de CvT aangesproken door een gedetineerde aan het luik van zijn celdeur. Zijn telefoon op cel was al enkele dagen stuk en hij verzocht om dringend te mogen telefoneren. Betrokkene was zeer geagiteerd. Het telefoneren werd hem geweigerd door de aanwezige PBA en politieagent. Na interventie door de CvT-delegatie heeft de dienstdoende PBA de gedetineerde op cel laten telefoneren met een mobiel toestel van de inrichting.»

CvT Antwerpen

Er moet echter worden opgemerkt dat niet in alle gevangnissen de cel van een telefoon is voorzien, bijvoorbeeld in Merksplas. In dat geval moeten de gedetineerden altijd genoeg nemen met de gemeenschappelijke telefoons op de afdeling en moeten zij hun beurt afwachten om deze telefoons tijdens stakingsdagen te kunnen gebruiken.

In de meeste inrichtingen is tijdens stakingsdagen geen enkel fysiek bezoek toegelaten. Dat is bijvoorbeeld het geval in Antwerpen, Dendermonde, Haren, Itter, Lantin, Leuven Hulp, Marche-en-Famenne, Mechelen, Bergen, Namen, Oudenaarde, Sint-Gillis, Turnhout, Merksplas en Wortel. De beperkte capaciteit van het aanwezige personeel maakt het doorgaans onmogelijk om bijkomend deze bezoeken te organiseren. Nochtans zijn er enkele uitzonderingen en worden er wel tijdens sommige stakingsdagen bezoeken georganiseerd zoals bijvoorbeeld in Hoogstraten. In Nijvel werden de bezoeken die aanvankelijk gepland waren op een stakingsdag, verplaatst naar een andere dag van de week.

⁴⁴ Zie voetnoot 35.

Deze beslissing werd aan de bezoekers meegedeeld door middel van affiches in de wachtruimte en ook aan de gedetineerden door middel van een flyer waarmee ze hun naasten van de gewijzigde datum op de hoogte konden brengen. De aandacht mag worden gevestigd op deze proactieve maatregel, gericht op de continuïteit van de band met de familie ondanks de verstoorde situatie.

De commissies van Brugge en Merksplas rapporteren dat tijdens stakingsdagen geen videobezoek mogelijk was, wat in Dendermonde en Lantin tijdens bepaalde dagen wel kon. Ook de ouder-kindbezoeken in Brugge en Haren ondervonden gevolgen van de stakingen terwijl in Itter twee directieleden bijzondere inspanningen leverden om ervoor te zorgen dat deze bezoeken toch konden doorgaan.

Naast de logische teleurstelling van de gedetineerden door de veelvuldige annulering van de bezoeken bracht de commissie van Marche-en-Famenne nog een andere bezorgdheid ter sprake. Bezoekers worden vaak niet op de hoogte gebracht van de annulering waardoor ze vermijdbare onnodige en soms dure verplaatsingen maakten.

Bezoek van advocaten

Bezoeken worden regelmatig geannuleerd, maar voor het bezoek van de advocaat werd altijd een uitzondering gemaakt in Brugge, Haren, Itter, Leuven Centraal, Bergen, Namen en Sint-Gillis. De wachttijden waren echter langer dan normaal (vooral in Haren), of de advocaten konden alleen via de intercom met hun cliënt spreken, zoals in Brugge. Niettemin blijkt uit het geheel van de vaststellingen dat het recht op toegang tot een advocaat⁴⁵ wel werd geëerbiedigd.

Werk

Door de stakingen kon het werk in 2023 niet altijd worden gegarandeerd. Vaak was dit te wijten aan een gebrek aan begeleidend personeel tijdens de werkuren en voor de verplaatsingen naar de werkplaatsen. In verschillende inrichtingen werd in geen enkele vorm van werk voorzien, zoals in Marneffe ondanks het specifieke karakter van deze inrichting dat de toegang tot werk vergemakkelijkt. In andere inrichtingen konden bepaalde huishoudelijke taken zoals schoonmaken, onderhoud, koken, wassen en afvalverzameling worden uitgevoerd, weliswaar soms

alleen op bepaalde stakingsdagen. De werkplaatsen waren vaak gesloten, vooral in Antwerpen, Brugge, Dendermonde, Haren, Lantin, Leuven Centraal, Marche-en-Famenne, Mechelen, Merksplas, Bergen, Namen, Sint-Gillis, Turnhout en Wortel. Daarom moet worden beklemtoond dat stakingen op termijn kunnen leiden tot een vermindering van tewerkstellingsmogelijkheden. Externe bedrijven zouden ervan kunnen afzien een beroep te doen op de gevangenen voor bijkomende arbeid omdat stakingen de tijdige uitvoering van het werk belemmeren en zouden kunnen kiezen voor andere, betrouwbaardere uitvoerders.

«Stakingen leggen ook de werking van de werkplaatsen lam. Geregelde stakingen hypothekeren de bereidheid van externe opdrachtgevers om werk uit te besteden aan de werkplaatsen, want de deadlines lopen er gevaar door. Geregelde stakingen resulteren dus in minder werk en voor de gedetineerden derhalve het wegvallen van zowel een inkomen als zinvolle activiteit die belangrijk kan zijn voor hun re-integratietraject.»

CvT Brugge

Wat de verloning betreft, stelde de commissie van toezicht van Leuven Centraal vast dat de gedetineerden, zoals het hoort, een stakingspremie krijgen wanneer ze buiten hun wil om op stakingsdagen niet kunnen werken. Ze ontvangen € 0,75 per uur en maximaal € 5,25 per dag. Voor meerdere gedetineerden betekent dit een lager inkomen dan normaal. Dat is zorgelijk want het kan bijvoorbeeld de mogelijkheid om te telefoneren beperken. Kortom, het gebrek aan kansen op werk en de lagere vergoeding tijdens stakingsdagen beknotten onrechtstreeks de uitoefening van andere rechten.

Kantine

De commissies van Brugge, Itter en Wortel meldden dat er tijdens de meeste stakingsdagen geen kantine beschikbaar was. In de gevangenis van Mechelen en Nijvel werden problemen met de kantinebedeling opgelost door een andere leveringsdag te kiezen. In andere inrichtingen werd de kantine op de meeste stakingsdagen bezorgd, met name in Haren, Marche-en-Famenne, Bergen, Namen, Turnhout en Hoogstraten.

⁴⁵ Art. 67 van de basiswet.

«Het kaderpersoneel (bv. directie) had zelf de door de gedetineerden bestelde pakketten (voornamelijk tabak) bezorgd om de begrijpelijke frustratie te verminderen door deze vakbondsactie, die de activiteiten in zeer grote mate beperkt.»

CvT Marche-en-Famenne

Toegang tot externe diensten

Het blijkt dat de toegang tot interne en externe diensten door de stakingen in 2023 ernstig werd verstoord. In Brugge bijvoorbeeld deelden de diensten van de Vlaamse Gemeenschap aan de commissie mee dat tijdens de staking van 8 februari 2023 20 groepsactiviteiten waaraan 215 gedetineerden zouden deelnemen, niet konden doorgaan. Daarnaast werden 114 individuele gesprekken waarvoor normaal gesproken 11 diensten instaan, eveneens geannuleerd. In Itter en Lantin werden de afspraken met externe diensten bijna systematisch opgeschort of op zijn minst sterk beperkt.

Externe bewegingen

Voor meerdere inrichtingen zoals Wortel-Hoogstraten, Sint-Gillis, Leuven Centraal, Namen en Bergen, werd in de jaarverslagen geen enkele impact door de stakingen in 2023 op de strafuitvoeringsmodaliteiten gemeld. Zittingen van de strafuitvoeringsrechtbank en overbrengingen om voor de rechtbank te verschijnen lijken doorgaans te hebben plaatsgevonden. In Itter werd aan deze bewegingen de voorrang gegeven boven andere activiteiten zoals douchen of luchten.

In andere inrichtingen zoals Brugge en Lantin, verstoorden de stakingen daarentegen wel deze externe bewegingen en kwamen de rechten van de gedetineerden in het gedrang, in het bijzonder hun recht van verdediging en meer bepaald hun recht om voor de rechter te verschijnen.

Orde en veiligheid

De handhaving van de orde en veiligheid impliceert een dynamische wisselwerking tussen het gevangenispersoneel en de gedetineerden en ook een evenwichtige verhouding tussen de technische middelen die worden ingezet en een constructief detentieregime⁴⁶. Weinig incidenten tijdens de stakingen op het gebied van orde en veiligheid werden gemeld. Dat sluit evenwel niet mogelijke problemen bij incidenten of bij gebrek aan een

minimale dienstverlening uit, gelet op de aanzienlijke impact van stakingen op het algemene regime en de personeelsbezetting, zoals verschillende commissies, onder Brugge en Antwerpen, vaststelden (zie ook het punt over het regime en over de gevolgen voor het personeel).

De houding van de gedetineerden tijdens de stakingen leek te variëren van gelatenheid tot begrip en zelfs steun voor de stakingen. De meeste commissies meldden geen enkel noemenswaardig incident, met name in Sint-Gillis, Haren en Hasselt. In Leuven Centraal, waar de stakingen in het begin rustig verliepen, ontstonden er na verloop van tijd echter geleidelijk oplopende spanningen. In Merksplas, Marche-en-Famenne en Namen werden tijdens de gehele duur van de stakingen spanningen vastgesteld. In bepaalde inrichtingen werden wel noodsituaties gesignaleerd zoals in Turnhout, waar rellen uitbraken, of in Merksplas, waar een gedetineerde weigerde na de wandeling terug te keren.

Tot slot moet ook de plaatsing van binnenkomende gedetineerden in strafcellen worden vermeld. Dat gebeurde onder meer in Namen door de overbevolking wat tot spanning en onzekerheid in de inrichting leidde.

iii. Gevolgen voor specifieke categorieën van gedetineerden

Verschiedende commissies wijzen ook op de impact van de stakingen op bepaalde kwetsbaardere groepen van gedetineerden.

In Doornik bijvoorbeeld werden gedetineerden met psychische decompensatie tijdens de staking in strafcellen opgesloten. Dit deed zich ook in Sint-Gillis voor. In deze gevangenis stelde de commissie bovendien vast dat de gedetineerden door de stakingsactie extra problemen ondervonden. Zo klaagde een gedetineerde erover dat hij geen toiletpapier had en het koud had in zijn cel.

De geïnterneerden blijken ook het moeilijk te hebben gehad met de gevolgen van de stakingen. In Antwerpen bijvoorbeeld kregen de geïnterneerden tijdens een staking in augustus 2023 hun medicatie later dan gebruikelijk. In Sint-Gillis werden de activiteiten en medische zorg afgelast vanwege een stakingsactie (zie ook het punt over gezondheidszorg). De psychiater kon alleen via het luikje van de celdeur met zijn patiënten praten zonder enige vertrouwelijkheid. Ook de commissie van Merksplas wijst op het wegvallen van specifieke zorg en activiteiten voor

⁴⁶ Artikel 105, §1 van de basiswet.

geïnterneerden door het personeelsgebrek tijdens de staking. Op het vlak van informatieverstrekking stelde de commissie een aanbevelenswaardige praktijk vast die erin bestond dat het personeel gedetineerde en geïnterneerde personen op de staking voorbereidde door met de meest kwetsbaren onder hen daags voor de staking hierover te spreken.

iv. Gevolgen voor het personeel

De effectieve personeelsbezetting

In 2023 hadden de stakingsacties vooral grote gevolgen op het aantal personeelsleden dat aanwezig was om in te staan voor de dagelijkse werking van de inrichtingen waardoor ook in ruimere mate de detentieomstandigheden werden beïnvloed (zie hierboven over de impact op de detentie).

Zoals hierboven aangegeven legt de wet van 23 maart 2019⁴⁷ bepaalde voorwaarden op die het stakingsrecht van het gevangenispersoneel beperken om de continuïteit van de penitentiaire dienstverlening te waarborgen⁴⁸.

Volgens vaststellingen door verschillende commissies leidden de stakingen in veel gevallen tot een beperking van de beschikbare personeelsleden om de normale diensten te verlenen, wat in bepaalde gevallen meebracht dat er onvoldoende personeel aanwezig was om de goede operationele werking van de gevangenis te waarborgen. Dat was met name het geval voor de inrichtingen van Antwerpen, Brugge, Haren, Itter, Lantin, Leuven Centraal, Leuven Hulp, Bergen, Namen, Sint-Gillis en Merksplas (zie hierboven over activiteiten). Precieze cijfers die kunnen aantonen dat de minimale bezettingsgraad volgens de 20/25%-regel in elke inrichting werd gerespecteerd, ontbreken. Zoals reeds aangegeven in het eerste deel van dit verslag toont een eerste evaluatie van de stakingen in 2020 en 2021 duidelijk aan dat dit niet het geval was.

«De commissie bezocht de gevangenis ook tijdens de staking van 26 september 2023 en stelde vast dat er twee penitentiair beambten voor vijf leefeenheden in Mountain House aanwezig waren en hetzelfde aantal (twee beambten) in Forest House. Eén agent vertelde de commissie dat hij het werk van twaalf mensen in zijn eentje moest doen.»

CvT Haren

Anderzijds geven de commissies van de inrichtingen van Hasselt, Dinant, Paifve, Ruiselede en Doornik aan dat in 2023 het personeel meestal in voldoende mate en/of met een minimale bezettingsgraad tijdens de stakingen aanwezig was om ervoor te zorgen dat de gevangenis naar behoren bleef functioneren.

«Elk van deze stakingen werd op voorhand aangekondigd, in die mate dat er steeds een voldoende personeelsbezetting was waardoor de impact op het regime en de activiteiten in detentie miniem waren.»

CvT Hasselt

De commissies van Lantin, Haren en Marche-en-Famenne melden daarentegen dat het personeel gereorganiseerd moest worden vanwege het absentisme bij een staking. Het personeel werd anders dan normaal verdeeld om de personeelsbezetting weer in evenwicht te brengen en op die wijze de werking van onontbeerlijke diensten te waarborgen. Niet zelden komen bepaalde personeelsleden dan op een afdeling terecht waar ze normaal gezien nooit werken. In Lantin bijvoorbeeld worden penitentiair beambten tijdens een staking naar de psychiatrische afdeling gestuurd, hoewel ze niet specifiek zijn opgeleid om op die gedetineerden toezicht te houden.

Meer bepaald over de opvolging door het inrichtingshoofd van de intenties van het personeel geven de commissies van Lantin en Ruiselede aan dat het verwachte aantal af- en aanwezigen niet altijd correct is. Bij Lantin moesten deze prognoses soms worden herzien omdat de penitentiair beambten daags voor de staking of op de dag zelf meldden dat ze ziek waren of zich niet konden verplaatsen. Dit brengt in het algemeen een bijkomende impact mee op de verwachte aanwezigheden en noodzaakt tot een reorganisatie van het personeel op het laatste ogenblik.

⁴⁷ Zie voetnoot 15.

⁴⁸ Ministeriële omzendbrief nr. 1819 van 24 februari 2020. Plannen per gevangenis – art. 19 van de wet van 23 maart 2019, p. 14 (nog niet aangepast sinds de opening van de gevangenis van Haren).

Versterking tijdens stakingsacties

In Itter, Dendermonde en Haren leverden een of meer directieleden in het cellulair gedeelte of op de griffie ondersteuning. De commissies van Bergen, Haren, Leuven Centraal, Namen, Sint-Gillis en Merksplas vermelden versterking door de politie.

De commissies van Bergen en Haren verduidelijken dat de politie niet altijd bijstand verleent wanneer die wordt verzocht en dit door een gebrek aan mankracht of tijd bij de politie.

«Als we om acht politieagenten vragen, komen er soms maar vier opdagen. De gevangenis begrijpt dat de politiezone (POLBRU) zelf soms problemen heeft met de personeelsbezetting (in het bijzonder om de veiligheid te garanderen tijdens demonstraties enz.), maar zo kan de veiligheid van de gevangenis tijdens stakingen niet gegarandeerd worden.»

CvT Haren

In Leuven Hulp verklaarde de lokale directie dat ze weliswaar het aantal personeelsleden voor de minimale dienstverlening tijdens een staking van minder dan 24 uur ontoereikend vindt, maar dat ze om principiële redenen ervoor heeft gekozen op de politie geen beroep te doen gelet op de negatieve impact van de tussenkomst van de politie op het klimaat binnen de inrichting.

Ondersteuning door andere interne diensten van de gevangenis wordt gemeld in Dendermonde, Haren en Merksplas. Zo was in Merksplas het medisch personeel tijdens een stakingsdag in 2023 in voldoende getale aanwezig, maar kon het de goede werking van de medische dienst niet waarborgen omdat het personeel die dag hielp bij de maaltijdverstrekking.

Omgekeerd gebeurt het ook dat de penitentiaire beambten en de directie bijspringen op andere diensten zoals de griffie. Bijvoorbeeld in Haren was tijdens een staking geen enkele griffiemedewerker aanwezig waardoor andere personeelsleden en directieleden voor deze dienst instonden.

Wat de ondersteuning door de civiele bescherming betreft, meldt de commissie van Bergen dat uit een gesprek met de politie bleek dat als gevolg van een hervorming de civiele bescherming niet langer bij stakingen versterking

zou bieden. De verplichting om het gevangeniswezen bij stakingen bij te staan, rust voortaan op de politie. Volgens een penitentiair beambte in Bergen zou dit in zeker opzicht geruststellend zijn omdat de politiediensten beter met het gevangenisstelsel vertrouwd zijn.

Samenvattend onderstrepen deze enkele vaststellingen hoe belangrijk het is de minimale dienstverlening te respecteren en te garanderen. Het penitentiair personeel voert een zeer specifieke taak uit die onontbeerlijk is voor de goede werking van de penitentiaire inrichtingen en als zodanig het welzijn en de rechten van de gedetineerden, ook tijdens stakingen, moet waarborgen.

Tot slot onderstrepen deze bevindingen en vaststellingen de blijvende uitdagingen op het gebied van personeel en personeelsbeheer, alsook de daarmee verbonden bezorgdheden over de detentieomstandigheden.

v. Drie thematische bezoeken van de CTRG

De ontoereikende en gebrekkige werking van de minimale dienstverlening die de wet van 23 maart 2019 instelde, wordt bevestigd door drie verslagen van de CTRG op basis van observaties tijdens drie stakingsacties van één dag in 2023. Deze observaties betroffen gevangenis in de drie gewesten: Merksplas (staking op 12 juni), Sint-Gillis (staking op 11 september) en Nijvel (staking op 25 september)⁴⁹. De bevindingen van deze verslagen komen overeen met de bovenstaande vaststellingen: grondrechten zoals het recht op persoonlijke hygiëne (Sint-Gillis, Merksplas, Nijvel) en het recht op hygiëne van de verblijfsruimte (Sint-Gillis), toegang tot en continuïteit van de zorg (Sint-Gillis), het recht om minstens één uur per dag in open lucht te vertoeven (Sint-Gillis, Nijvel), het recht op bezoek (Sint-Gillis, Merksplas) en briefwisseling (Merksplas), evenals het recht op werk, opleiding, vrijetijdsbesteding en activiteiten ter voorbereiding op de re-integratie (Sint-Gillis, Nijvel) konden niet worden gerespecteerd. Tijdens deze bezoeken werd verder vastgesteld dat er geen marge was om mogelijke veiligheidsincidenten het hoofd te bieden: “De omstandigheden tijdens elke staking waarbij de minimale dienstverlening niet wordt gegarandeerd, zijn erg precair en zelfs de kleinste incidenten kunnen uitgroeien tot ernstige problemen met (erg) grote gevolgen”.

⁴⁹ Zie voetnoot 2.

In geen van de drie gevallen kwam het aantal aanwezige personeelsleden overeen met het voorziene aantal in het modelplan dat is opgesteld om de essentiële diensten te waarborgen, zelfs niet met toepassing van de 20/25%-regel.

De CTRG besloot zijn drie bezoekverslagen met de volgende aanbevelingen, die in alle verslagen van de verschillende commissies van toezicht verder verduidelijkt en uitgewerkt worden als onderdeel van de transversale analyse die voor dit jaarverslag werd uitgevoerd:

De CTRG herhaalt zijn aanbeveling aan de minister van Justitie om de randvoorwaarden te scheppen die het mogelijk moeten maken om de regelgeving over de gegarandeerde dienstverlening correct en effectief toe te passen en de veiligheid, de gezondheid en de naleving van de basisrechten van gedetineerden tijdens stakingen te waarborgen.

Herinnerend aan de aanbevelingen van het Rekenhof uit zijn rapport «HR-beleid in de penitentiaire diensten - organisatie en performantie» (dec. 2021), roept de CTRG de minister van Justitie op om:

- spontane of wilde acties op te nemen in de evaluatieprocedure (art. 20 van de wet van 23 maart 2019), zodat in dergelijke gevallen de nodige maatregelen kunnen worden genomen met betrekking tot sociaal overleg en de continuïteit van de essentiële diensten;
- de regel te schrappen die de minimale bezettingsgraad die gevangenen tijdens de eerste 24 uur van een staking moeten halen, verlaagt met 20 tot 25% en dit om de essentiële diensten te waarborgen.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en het DG EPI aan om een geschikte oplossing te vinden voor de bestaande problemen met betrekking tot de gegarandeerde dienstverlening, met name wat betreft de aanwerving van penitentiair personeel, het absentisme en de verlofachterstand.

De CTRG beveelt de minister van Justitie aan de mogelijkheid om de provinciegouverneur personeel te laten opvorderen, uit te breiden tot alle stakingen zodat de essentiële diensten zelfs tijdens stakingen van minder dan 48 uur kunnen worden gegarandeerd.

De CTRG beveelt aan dat speciale aandacht wordt besteed aan kwetsbare gedetineerden, met name geïnterneerden en personen met een psychische aandoening, door te zorgen voor de continuïteit van de zorg en een adequate zorgverlening tijdens stakingsdagen.

3. Andere terugkerende thema's in de verslagen van de commissies van toezicht

De jaarverslagen van de commissies van toezicht geven een overzicht van de manier waarop ze hun taken in het algemeen uitvoeren en van de problemen waarmee ze worden geconfronteerd in hun penitentiaire inrichting. De aangekaarte problemen komen zo vaak terug dat ze transversaal en structureel van aard zijn.

Gezondheidszorg en problemen met infrastructuur en detentieregime zijn belangrijke thema's in de jaarverslagen van de commissies, maar ook het transversale thema van het jaarverslag van 2022, namelijk overbevolking, komt ook dit jaar nog vaak aan bod.

De problemen die de commissieverslagen regelmatig aan de orde stelden, worden hierna opgesomd. Zowel de CTRG als de commissies zullen deze thema's natuurlijk regelmatig en nauwlettend opvolgen. Elk van deze thema's wordt voorts uitvoerig besproken in de jaarverslagen van de CvT's die via de website van de CTRG kunnen worden geraadpleegd.

		2023	2022
1.	Gezondheidszorg	24	6
2.	Infrastructuur	22	13
3.	Detentieregime	21	10
4.	Personeel	21	15
5.	Overbevolking	19	/
6.	Orde en veiligheid	16	12
7.	Individueel detentieplan	15	7
8.	Geïnterneerde personen	9	4

De bovenstaande tabel laat zien dat het aantal commissies dat over elk van deze thema's verslag uitbracht, in vergelijking met vorig jaar aanzienlijk is toegenomen. De hogere cijfers kunnen betekenen dat de aan deze thema's verbonden uitdagingen alsmaar groter worden en/of dat meer commissies het noodzakelijk vinden deze thema's te belichten. Andere mogelijke verklaringen zijn de toegenomen deskundigheid van de commissies op het vlak van toezicht en rapportering, maar ook de initiatieven die werden genomen om meer vanuit een thematisch en structureel perspectief toezicht te houden.

Tot slot moet worden opgemerkt dat voor het thema overbevolking geen zinvolle vergelijking met het vorige jaar kan worden gemaakt omdat overbevolking in 2022 het transversale thema was en in dat jaar de commissies er een afzonderlijk verslag aan wijdde.

C. DOELSTELLINGEN VOOR HET TOEZICHT IN 2024

In 2024 zullen de Centrale Raad en de commissies van toezicht werken rond het **prioritaire thema 'geestelijke gezondheid'** en de aanpak ervan in de gevangenissen. De keuze voor dit transversale thema is gebaseerd op een aantal bevindingen: steeds meer gedetineerden lijden aan geestelijke gezondheidsproblemen of ontwikkelen psychische stoornissen als gevolg van hun detentie; het groeiende aantal geïnterneerden of gedetineerden die geïnterneerd dreigen te worden is een netelige kwestie; zelfmoordgedachten en -pogingen komen veel vaker voor in gevangenissen dan onder de algemene bevolking; gedetineerden die lijden aan geestelijke gezondheidsproblemen, blijven vaak onopgemerkt en krijgen geen adequate zorg in de gevangenis. Om de commissies van toezicht en klachtencommissies te helpen bij hun taken voor dit specifieke aspect van de bejegening van gedetineerden, wordt een themadossier aan dit onderwerp gewijd. Bovendien zal de dag van de commissies van toezicht ook in het teken van dit thema staan. Daarnaast plant de Centrale Raad een aantal specifieke toezichtsbezoeken in een aantal uitgekozen penitentiaire inrichtingen in overleg met de betrokken commissies van toezicht.

De Centrale Raad en de commissies van toezicht zullen ook in 2024 blijven toezien op de implementatie van de **minimale dienstverlening bij stakingen**. Zolang de autoriteiten niet de noodzakelijke maatregelen nemen om deze volledig operationeel en effectief te maken, zullen de commissies van toezicht waakzaam blijven.

Het uitgebreide onderzoek over werk in de gevangenis dat de Centrale Raad in 2023 aanvatte, zal in 2024 worden voortgezet. Over het transversale onderzoek dat op alle penitentiaire inrichtingen slaat, zal een onderzoeksrapport worden opgesteld, een studiedag worden georganiseerd en zullen aanbevelingen worden gedaan om dit essentiële aspect van detentie te verbeteren en zo gedetineerden beter op hun re-integratie voor te bereiden.

Om verder bij te dragen aan **de opleiding van zijn leden** zal de Raad het komende jaar nieuwe basisopleidingen en een bijscholing aanbieden die voor de uitoefening van het maandcommissariaat van nut kunnen zijn.

The background image shows an outdoor tennis court with a green surface and a concrete base. A large tree trunk is in the foreground, partially obscuring the view. In the background, there are residential buildings and a clear blue sky with some clouds. A teal text box is overlaid on the bottom center of the image.

II. Beklagrecht

De klachtencommissies en de beroepscommissies die uit respectievelijk de commissies van toezicht en de Centrale Raad werden gevormd, zijn belast met de behandeling van de klachten van de gedetineerden tegen de beslissingen van de gevangenisdirectie voor de eerste, en met de behandeling van het beroep tegen de uitspraken van de klachtencommissie en sommige beslissingen van de directeur-generaal voor de tweede.

(Art. 148 tot 167 van de basiswet)

A. KLACHTENCOMMISSIES

In 2023 openden de klachtencommissies (hierna ook KC) 4 164 dossiers. Dit is ten opzichte van het vorige jaar een forse toename met 75% (2022: 2 384 klachtendossiers)⁵⁰ en ten opzichte van 2021 met meer dan 100%.

Over de jaren heen blijft de verhouding tussen het aantal klachtendossiers in respectievelijk de Vlaamse, Brusselse en Waalse gevangenissen vrij constant. Ook in 2023 werden in de Vlaamse gevangenissen in verhouding tot de gevangenisbevolking meer klachtenformulieren ingediend dan in de Waalse inrichtingen (op 31 december 2023 verbleven respectievelijk 5 671, 1 477 en 4 728 gedetineerden in Vlaamse, Brusselse of Waalse inrichtingen, dit is respectievelijk 47,75%, 12,43% en 39,81%).

Einde 2023 waren 3 560 van de in 2023 geopende 4 164 klachtendossiers afgesloten. In 439 dossiers werd een klachtafstand genoteerd. Het resultaat van de overige 3 121 ingediende en behandelde dossiers was als volgt: 35% van deze dossiers bevatte geen enkele ontvankelijke klacht (1 094 dossiers). In 56% van de ten gronde beoordeelde klachtendossiers werd een klacht gegrond bevonden (1 132 dossiers). Dossiers met niet-ontvankelijke en ongegronde klachten (1 094 en 895 dossiers) maken samen bijna 64% van de behandelde dossiers (3 121 dossiers) uit. Dit cijfer ligt wat lager dan de cijfers voor 2021 (72%) en 2022 (70%). Bijlage 3 van dit verslag bevat de gedetailleerde cijfers over het beklagrecht per gevangenis.

	Vlaanderen		Brussel		Wallonië		Totaal
okt.-dec. 2020	182	61,90 %	22	7,48 %	90	30,61 %	294
2021	1 142	63,83 %	188	10,51 %	459	25,66 %	1 789
2022	1 519	63,72 %	262	10,99 %	603	25,29 %	2 384
2023	2 536	60,90 %	506	12,15 %	1 122	26,95 %	4 164
toename 2021-2023	+122 %		+169 %		+144 %		+133 %

⁵⁰ De cijfers verschillen licht van de cijfers vermeld in de vorige jaarverslagen. Bij de analyse van de eerste drie jaren beklagrechtspraak werden enkele kleine vergissingen bij de registratie van de klachtendossiers rechtgezet.

De tabel hierna vermeldt het aantal klachtendossiers dat per gevangenis in 2023 werd geopend en de gemiddelde gevangenisbevolking. De verhouding tussen beide cijfers laat toe na te gaan in welke gevangenissen, in verhouding tot hun bevolking, minder of meer klachtendossiers worden geopend.

Klachtencommissie		Klachtendossiers	Gemiddelde bevolking	Verhouding
Antwerpen	VLA	199	698	0,29
Beveren	VLA	305	315	0,97
Brugge	VLA	307	829	0,37
Dendermonde Hulp	VLA	21	271	0,08
Nieuw Dendermonde	VLA	181	368	0,49
Gent	VLA	250	473	0,53
Hasselt	VLA	177	597	0,30
Hoogstraten	VLA	58	181	0,32
Kortrijk detentiehuis	VLA	4	22	0,18
Leuven Centraal	VLA	235	407	0,58
Leuven Hulp	VLA	71	194	0,37
Mechelen	VLA	109	139	0,78
Merksplas	VLA	190	418	0,45
Oudenaarde	VLA	19	183	0,10
Ruiselede	VLA	16	54	0,30
Tongeren	VLA	0	46	0,00
Turnhout	VLA	236	304	0,78
Wortel	VLA	140	307	0,46
Vorst detentiehuis	BRU	0	12	0,00
Haren	BRU	381	621	0,61
Sint-Gillis	BRU	125	652	0,19
Andenne	WAL	163	408	0,40
Aarlen	WAL	14	113	0,12
Dinant	WAL	2	58	0,03
Hoei	WAL	17	88	0,19
Itter	WAL	122	409	0,30
Jamioulx	WAL	29	393	0,07
Lantin	WAL	98	911	0,11
Leuze-en-Hainaut	WAL	117	343	0,34
Marche-en-Famenne	WAL	183	332	0,55
Marneffe	WAL	35	128	0,27
Bergen	WAL	42	388	0,11
Namen	WAL	23	221	0,10
Nijvel	WAL	84	237	0,35
Paifve	WAL	29	201	0,14
Saint-Hubert	WAL	12	221	0,05
Doornik	WAL	152	204	0,75

Zoals in de voorgaande jaren werden in een aantal instellingen aan Nederlandstalige kant in verhouding tot het aantal gedetineerden veel meer klachten ingediend dan in andere. De gevangenissen van Beveren, Mechelen en Turnhout tellen in verhouding tot hun bevolking het meeste aantal klachten. Ook in de vorige jaren scoorden deze instellingen hoog. Aan de andere kant van het spectrum bevinden zich de gevangenissen van Oudenaarde, Antwerpen, Ruiselede en Hasselt die, eveneens zoals in de vorige jaren, in verhouding tot het aantal gedetineerden het minst klachten tellen.

Aan Franstalige kant werden in 2023 verhoudingsgewijs veel meer klachten ingediend in Doornik, Marche-en-Famenne en Andenne (in dalende volgorde) dan in Dinant, Saint-Hubert, Jamioulx, Namen, Lantin, Bergen, Aarlen en Paifve (in stijgende volgorde). Ook vorig jaar scoorden de gevangenissen van Marche-en-Famenne en Leuze-en-Hainaut hoog en telden de inrichtingen van Dinant, Saint-Hubert, Jamioulx, Namen, Lantin, Bergen, Aarlen en Paifve het minst klachten.

Aangezien in de voorbije jaren voor een aantal inrichtingen steeds dezelfde vaststelling werd gemaakt, rijst het vermoeden dat voor die inrichtingen enkele constanten deze vaststelling verklaren. Voor enkele inrichtingen kan deze constante worden geïdentificeerd, voor andere inrichtingen is dit minder evident.

Het geringe aantal klachten in de gevangenis van Ruiselede wordt verklaard door de aard van de inrichting (penitentiair landbouwcentrum), het geringe aantal gedetineerden (gemiddeld 54 gedetineerden) voor wie het strafeinde in zicht is, en het open regime. Ook de veel grotere gevangenis van Saint-Hubert (gemiddeld 221 gedetineerden) met een open regime en een breed aanbod aan (onder andere landbouw-) activiteiten kent bijzonder weinig klachten.

Dinant is een kleine gevangenis (gemiddeld 58 gedetineerden); de commissie van toezicht noteert in haar jaarverslag dat de goede communicatie tussen gedetineerden, penitentiaire beampten en directie ertoe bijdraagt dat conflicten worden voorkomen. Maar ook in de grotere gevangenissen van Jamioulx (gemiddeld 393 gedetineerden), Namen (221), Lantin (911) en Bergen (388) blijft het aantal klachten, in verhouding tot hun gevangenisbevolking, zeer beperkt. Ook de commissie van toezicht van Oudenaarde wijst op de goede sfeer

in de inrichting en het wederzijdse respect tussen gedetineerden, personeel en directie.

In de inrichting tot bescherming van de maatschappij van Paifve (gemiddeld 201 geïnterneerden) houdt het beperkte aantal klachtendossiers verband met de kwetsbaarheid van de betrokkenen. Nochtans staat het statuut van geïnterneerde niet noodzakelijk een uitgebreid beroep op het beklagrecht in de weg, zoals blijkt uit het aantal klachten van geïnterneerde personen in, onder andere, de gevangenis van Merksplas.

In de nieuw geopende penitentiaire inrichtingen ligt het aantal klachten hoog. In Dendermonde 'oud' werden in 2022 45 klachtendossiers geopend. In de nieuwe gevangenis van Dendermonde, die op 11 maart 2023 in gebruik werd genomen, werden in 2023 181 klachtendossiers geopend. De commissie van toezicht vermoedt dat de opmerkelijke toename van het aantal klachtendossiers te maken heeft met de structuur en (grotere) omvang van de gevangenis, de grotere afstand tussen directie en gedetineerden, het gebrek aan ervaring bij vooral de nieuw aangeworven personeelsleden en wellicht ook de hoge verwachtingen die de opening van een nieuwe gevangenis wekte, maar die niet konden worden ingelost. Ook de klachtencommissie van Haren ontving in 2023 een groot aantal klachten.

B. BEROEPSCOMMISSIES

Bij de beroepscommissies werden in 2023 653 dossiers geopend, ten opzichte van 2022 (556 dossiers) een stijging met ongeveer 17%. Ten opzichte van 2021 (447 beroepen) bedraagt de stijging ongeveer 46%. 347 dossiers werden ingediend bij de Nederlandstalige beroepscommissie (53%), 306 dossiers bij de Franstalige beroepscommissie (47%). De verhouding van het aantal beroepen bij de Nederlandstalige respectievelijk Franstalige beroepscommissie ligt in de lijn van de vorige jaren (in 2022 respectievelijk 53% en 47%).

212 van de 347 Nederlandstalige dossiers en 150 van de 306 Franstalige dossiers gaan over beroepen tegen een beslissing van de klachtencommissie. De andere dossiers betreffen beroepen tegen de beslissing van de directeur-generaal tot plaatsing van de gedetineerde in een individueel bijzonder veiligheidsregime (of de hernieuwing of handhaving van deze beslissing) (IBVR, art.

118, §10, van de basiswet) en beroepen tegen de beslissing van de directeur-generaal over het bezwaarschrift van de gedetineerde tegen de beslissing tot plaatsing of overplaatsing in een gevangenis (art. 165 van de basiswet) of ook niet-ontvankelijke beroepen omdat zij niet tegen één van die beslissingen gericht zijn.

Ook in 2023 werd vastgesteld dat vele beroepen tegen een beslissing van de directeur-generaal tot (over) plaatsing niet-ontvankelijk zijn doordat gedetineerden over het hoofd zien dat zij tegen een beslissing tot (over) plaatsing van de directie detentiebeheer eerst bij de directeur-generaal een bezwaar moeten indienen. Alleen na uitputting van dit administratief beroep kan bij de beroepscommissie een beroep tegen de beslissing van de directeur-generaal over het bezwaar worden ingesteld. De CTRG herhaalt zijn voorstel tot aanpassing van de basiswet, zodat een bezwaar dat bij de beroepscommissie in de vorm van een 'beroepschrift' werd ingediend, door de beroepscommissie naar het directoraat-generaal kan worden doorgestuurd om er als bezwaar in aanmerking te worden genomen.

Ook in 2023 hielden vele overplaatsingen verband met de zeer aanzienlijke overbevolking in de gevangenissen die (ook) een arresthuis zijn. Gedetineerden worden na hun definitieve veroordeling geplaatst in een gevangenis die ver gelegen is van de regio waarvan zij afkomstig zijn, waar hun familie woont of waar zij hun reclassering willen uitwerken.⁵¹

Zoals ook in het jaarverslag 2022 werd opgemerkt, lijkt een uitbreiding van de Centrale Raad met bijkomende leden noodzakelijk om op duurzame wijze ook in de toekomst het hoofd te kunnen bieden aan het stijgende aantal beroepen.

C. HET CASSATIEBEROEP BIJ DE RAAD VAN STATE

Twaalf in 2023 uitgesproken beslissingen van de Nederlandstalige beroepscommissie maken het voorwerp uit van een cassatieberoep bij de Raad van State.

⁵¹ Zie b.v. BC 21 februari 2023, BC/22-0285; 9 maart 2023, BC/23-0021; 20 april 2023, BC/23-0063; 29 juni 2023, BC/23-0123; ...; CA 2 augustus 2023, CA/23-0144; 3 november 2023, CA/23-0219; 13 november 2023; CA/23-0234; 13 december 2023, CA/23-0229; ...

Zes cassatieberoepen werden ingesteld tegen beslissingen van de beroepscommissie over de plaatsing van de gedetineerde in een individueel bijzonder veiligheidsregime (IBVR) of over de hernieuwing van het IBVR. Twee cassatieberoepen werden door een gedetineerde ingesteld tegen beslissingen over tucht en afzetting van werk.⁵²

De overige cassatieberoepen werden door het inrichtingshoofd ingesteld en hebben betrekking op:

- de omvang van de motiveringsverplichting van een beslissing tot fouillering op het lichaam⁵³; bij arrest nr. 259.033 van 6 maart 2024 oordeelde de Raad van State dat de bepaling van artikel 108, § 2, van de basiswet dat “er individuele aanwijzingen zijn dat het onderzoek aan de kledij niet volstaat”, inhoudt dat de beslissing van de gevangenisdirecteur moet worden gemotiveerd aan de hand van motieven die ten aanzien van de betrokken gedetineerde en de voorliggende omstandigheden concreet uiteenzetten waarom een onderzoek aan de kledij niet volstaat,
- de toekenning van beltijd als tegemoetkoming,⁵⁴
- de ontvankelijkheid van een klacht van de gedetineerde tegen de beslissing waarbij aan een bezoeker voor twee weken de toegang tot de inrichting wordt ontzegd,⁵⁵
- de ontvankelijkheid van een klacht tegen een beslissing tot toewijzing van de verblijfsruimte die meebrengt dat de klager met twee andere gedetineerden een duocel moet delen en alleen over een matras beschikt.⁵⁶

De Raad van State verklaarde in 2023 één cassatieberoep niet toelaatbaar.⁵⁷ Een tweede cassatieberoep, in een zaak waarin een tuchtsanctie en beslissing tot afzetting van werk aan de orde waren, werd verworpen.⁵⁸

⁵² BC 27 januari 2023, BC/22-0043, cassatieberoep niet toelaatbaar verklaard bij beschikking van de Raad van State nr. 15.377 van 27 april 2023; BC 31 januari 2023, BC/22-0127, afstand vastgesteld bij arrest van de Raad van State nr. 259.223 van 22 maart 2024.

⁵³ BC 12 februari 2023, BC/22-0200.

⁵⁴ BC 15 juni 2023, BC/22-0168.

⁵⁵ BC 21 februari 2023, BC/22-0169. De Raad van State verklaarde bij arrest nr. 258.863 van 20 februari 2024 het cassatieberoep bij gebrek aan belang niet-ontvankelijk. De klachtencommissie had immers de klacht weliswaar ontvankelijk, maar niettemin ongegrond verklaard en de beroepscommissie had deze beslissing bevestigd.

⁵⁶ KC Leuven Hulp 21 juni 2023, KC17/23-0022, bevestigd door BC 20 november 2023, BC/23-0139.

⁵⁷ RvS 27 april 2023, nr. 15.377.

⁵⁸ RvS 29 november 2023, nr. 258.048, cassatieberoep tegen BC 26 september 2022, BC/22-0005.

Tegen tien in 2023 uitgesproken beslissingen van de Franstalige Beroepscommissie werd cassatieberoep ingesteld.

De directeur-generaal stelde een (niet-toelaatbaar verklaard) cassatieberoep in tegen een beslissing inzake overplaatsing.⁵⁹ Cassatieberoepen ingesteld door inrichtingshoofden hebben betrekking op:

- de ontvankelijkheid van een klacht tegen het niet doorgang vinden van de dagelijkse wandeling tijdens een stakingsdag,⁶⁰
- de ontvankelijkheid van een klacht tegen het aangevoerde verzuim van de directie om te voorzien in voeding die in overeenstemming is met wat de dokter van de gedetineerde voorschreef,⁶¹
- de vraag of de tuchtsanctie ‘afzondering in de toegewezen verblijfsruimte’ moet worden uitgevoerd in de verblijfsruimte (cel) waarin de gedetineerde op het ogenblik van het opleggen van de tuchtsanctie verblijft,⁶²
- de ontvankelijkheid van een klacht tegen de wijze van uitvoering van een foullering op het lichaam,⁶³
- de vraag wanneer een voorlopige maatregel voorafgaand aan de tuchtprocedure rechtmatig kan worden opgelegd, met name wanneer de voorlopige maatregel niet onmiddellijk wordt opgelegd na de feiten die een ernstige en opzettelijke aantasting van de interne veiligheid zouden inhouden.⁶⁴

Gedetineerden stelden cassatieberoep in tegen:

- een beslissing van de beroepscommissie die de klacht van de gedetineerde tegen een beslissing die aan de echtgenote van de gedetineerde gedurende acht weken het bezoek ontzegt, niet-ontvankelijk verklaarde⁶⁵,
- een beslissing over het beroep inzake overplaatsing⁶⁶,

- een beslissing die het beroep van de gedetineerde zonder voorwerp verklaarde na zijn overbrenging naar een andere gevangenis⁶⁷,
- een beslissing over de draagwijdte van artikel 142 van de basiswet, meer bepaald de vraag of een verlenging van de afzondering op cel alleen mogelijk is, indien de gedetineerde een zware aanslag pleegt op de fysieke integriteit van een persoon.⁶⁸

Heel wat door inrichtingshoofden ingestelde cassatieberoepen zullen dus in belangrijke mate het toepassingsgebied van het beklagrecht bepalen.

De Raad van State sprak in 2023 in Franstalige cassatiedossiers drie arresten uit. De Raad van State oordeelde (opnieuw)⁶⁹ dat artikel 168, § 4, van de basiswet niet de bijstand door een advocaat oplegt wanneer een geïnterneerde persoon voorafgaand aan het opleggen van een bijzondere veiligheidsmaatregel wordt gehoord.⁷⁰ Een arrest verwierp het cassatieberoep van de directeur-generaal tegen een beslissing inzake overplaatsing.⁷¹ In een derde arrest oordeelde de Raad van State dat artikel 118, § 2, derde alinea, van de basiswet niet bepaalt dat het medisch advies “met betrekking tot de verenigbaarheid van de nadere regels van het voorgestelde regime met de gezondheidstoestand van de gedetineerde” dat het voorstel tot plaatsing in een individueel bijzonder veiligheidsregime (IBVR) moet vergezellen, “geïndividualiseerd en omstandig” moet zijn.

D. ENKELE VASTSTELLINGEN OVER HET BEKLAGRECHT IN 2023

De jaarverslagen van de commissies van toezicht geven aanleiding tot enkele vaststellingen over het beklagrecht in 2023.

In de vorige jaarverslagen werd onderstreept dat een **open houding van de directie en een constructieve dialoog tussen de gedetineerde en de directie** bijdraagt tot de verwezenlijking van het doel van het beklagrecht, namelijk niet alleen het bieden van rechtsbescherming aan de gedetineerde, maar ook, en zo mogelijk in de

⁵⁹ CA 21 juni 2023, CA/23-0080, cassatieberoep niet-toelaatbaar verklaard bij beschikking nr. 15.580 van de Raad van State van 11 september 2023.

⁶⁰ CA 22 februari 2023, CA/23-0008.

⁶¹ CA 22 februari 2023, CA/23-0014.

⁶² CA 22 september 2023, CA/23-0182.

⁶³ CA 4 november 2023, CA/23-0230, cassatieberoep niet-toelaatbaar verklaard bij beschikking nr. 15.705 van de Raad van State van 12 januari 2024 bij gebrek aan belang, aangezien de klachtencommissie de klacht weliswaar ontvankelijk, maar niet gegrond had verklaard en de beroepscommissie deze beslissing had bevestigd.

⁶⁴ CA 26 december 2023, CA/23-0259.

⁶⁵ CA 19 januari 2023, CA/22-0256.

⁶⁶ CA 8 februari 2023, CA/22-0258.

⁶⁷ CA 31 maart 2023, CA/23-0058.

⁶⁸ CA 22 februari 2023, CA/22-0257.

⁶⁹ Eerder in die zin RvS 27 december 2022, nr. 255.396.

⁷⁰ RvS 29 juni 2023, nr. 256.989 (cassatieberoep tegen CA 18 augustus 2022, CA/22-0124).

⁷¹ RvS 18 april 2023, nr. 256.273 (cassatieberoep tegen CA 15 september 2022, CA/22-0141).

eerste plaats, aan het conflict een oplossing te geven die beide partijen kunnen aanvaarden. De **aanwezigheid van de directie tijdens de zitting** is dan ook wenselijk en zelfs noodzakelijk.

Helaas heeft de tendens dat bepaalde directies de zitting van de klachtencommissie niet bijwonen, zich in 2023 voortgezet. Zoals tijdens het vorige jaar bleven de directies van onder andere de gevangenis te Haren, Leuze-en-Hainaut, Marche-en-Famenne, Namen, Nijvel en Paifve, op enkele uitzonderingen na, tijdens de zittingen afwezig. In 2023 hebben ook de directies van de gevangenis te Brugge en Jamioux besloten niet langer de zittingen bij te wonen en ook te Saint-Hubert blijft de directie dikwijls afwezig. De afwezigheid tijdens de zitting betekent nog niet dat de directie geen verweer of nuttige stukken overmaakt. In andere inrichtingen neemt de directie actief deel aan de zittingen of ondersteunt de commissie van toezicht de constructieve houding van de directie (o.a. Antwerpen, Itter, Lantin, Leuven Centraal, Leuven Hulp, Marneffe, Merksplas).

De redenen die de directies aanvoeren om de zittingen niet bij te wonen, zijn velerlei. Het gebrek aan (juridische) bijstand van de directie wordt vermeld (o.a. Brugge, Leuze-en-Hainaut, Namen, Nijvel), maar soms heeft de directie blijkbaar onvoldoende vertrouwen in de onpartijdigheid van de klachtencommissie of wordt de procedurele gelijkheid van directie en gedetineerde als ongemakkelijk ervaren (Brugge).

De in 2021 en 2022 gemaakte aanbeveling dat de directies een beroep kunnen doen op voldoende personeelsleden en juridische bijstand om ten volle hun medewerking aan het beklagrecht te kunnen verlenen, blijft niet alleen actueel, maar wordt nog urgenter, aangezien het gebrek aan bijstand dat de directies ervaren, steeds meer wordt aangevoerd om tijdens de zittingen van de klachtencommissies afwezig te blijven.

Een bemoedigende vaststelling is dat langzamerhand in een aantal gevangenis meer pogingen tot **bemiddeling** worden ondernomen. Terwijl in 2022 voor alle gevangenis samen in 36 dossiers een verzoek tot bemiddeling werd geformuleerd, gebeurde dit in 2023 in 19 inrichtingen voor in totaal 95 dossiers. De commissie van toezicht van Brugge signaleert dat zij het voorbije jaar een werkgroep oprichtte die zich specifiek op bemiddeling toelegt en dat in een aantal zaken die de klachtencommissie voor bemiddeling overmaakte, positieve resultaten werden geboekt. In Itter

werd in ongeveer 10% van de ingediende klachtendossiers (12 van de 122 ingediende klachtendossiers) via bemiddeling een oplossing bereikt, net zoals in Lantin (op 98 klachtendossiers werd in 10 dossiers een poging tot bemiddeling ondernomen met een positief resultaat in 8 dossiers). Ook in Haren wordt bijzondere aandacht besteed aan bemiddeling. De commissie van toezicht vermeldt dat de directeur met wie de bemiddelingen plaatsvinden, overtuigd is van het belang van bemiddeling; 23 voorstellen van bemiddeling leidden tot vier bemiddelde overeenkomsten en zeven klachtafstanden. De commissies van toezicht van Leuven Centraal en Leuven Hulp betreuren daarentegen dat de terughoudendheid van de directie meebrengt dat geen enkele bemiddelingspoging werd ondernomen. De commissie van Merksplas stelt vast dat ook de directie voorstander is van bemiddeling en zal proberen in de toekomst meer op bemiddeling in te zetten. De commissie van toezicht van Hasselt rapporteert, zoals in 2022, dat geen beroep op bemiddeling werd gedaan. De procedure van bemiddeling omschrijft zij als 'vrij omslachtig'. Deze commissie hecht meer waarde aan de 'officieuze' bemiddeling door de maandcommissaris over een 'grief' (het probleem dat aan de commissie van toezicht wordt gesignaleerd buiten het beklagrecht om).

Een bemiddelingspoging hoeft evenwel niet noodzakelijk 'omslachtig' te zijn. De Centrale Raad verduidelijkte dit in een op 21 december 2023 goedgekeurd richtsnoer voor bemiddeling door de commissie van toezicht. De basiswet bepaalt inderdaad geen specifieke procedure die het bemiddelingsproces vastlegt, noch voor de bemiddeling door de maandcommissaris tussen de directeur en de gedetineerde over problemen die aan de commissie van toezicht ter kennis worden gebracht (artikel 26, §2, 3°, van de basiswet), noch voor de bemiddeling nadat een formele klacht werd ingediend. In beide gevallen kan de bemiddeling beperkt zijn tot haar eenvoudigste vorm, namelijk een gesprek van de commissaris-bemiddelaar met de partijen, samen of afzonderlijk, waarna de commissaris-bemiddelaar vaststelt dat er tussen de partijen al dan niet een akkoord is over een oplossing voor het probleem. Het bemiddelingsproces kan ook bestaan in een traject dat in verschillende etappes verloopt. Dat hangt af van de context waarin de bemiddeling plaatsvindt (al dan niet naar aanleiding van een klacht), de context van de betrokken gevangenis, hoe gemakkelijk het is om een gesprek met de directie en de gedetineerde te organiseren. De exacte vorm en de intensiteit van het bemiddelingsproces worden bepaald door de aard van de klacht. Zich akkoord verklaren met een bemiddelingspoging betekent in eerste instantie

dat de directie ermee instemt dat de beslissing, of het probleem dat tot de klacht heeft geleid, buiten de klachtenprocedure om met de gedetineerde, rechtstreeks of via de commissaris-bemiddelaar, wordt toegelicht en besproken. Of het al dan niet tot een bijsturing van de aangevochten beslissing komt, is daarbij niet noodzakelijk de voornaamste bekommernis. De bemiddeling hoeft niet noodzakelijk in haar 'klassieke' vorm plaats te vinden; een eenvoudige uitwisseling van aanvullende informatie of een toelichting is soms voldoende om de klacht af te sluiten. In andere gevallen is de 'klassieke' bemiddeling mogelijk het ideale middel om een oplossing te geven aan het conflict of de verstoorde verstandhouding die aan de oorsprong ligt van de beslissing (of het ontbreken van een beslissing) waartegen de klacht werd ingediend.

Het aantal gevallen waarin een beslissing van de directie werd **geschorst**, blijft zeer beperkt.

Het beklagrecht blijft zijn **preventieve functie** vervullen. De commissies van toezicht van Brugge en Hasselt stellen vast dat het beklagrecht ertoe bijdraagt dat de directie haar beslissingen behoedzamer neemt of beter motiveert. De commissie van toezicht van Merksplas stelt vast dat het aantal klachten over de foullering op het lichaam blijvend verminderd is en dat ook beslissingen over tewerkstelling correct worden genomen en gemotiveerd.

Zoals ook in de vorige jaren werd vastgesteld, is de **termijn** die de basiswet voorschrijft **voor de behandeling van de klacht**, doorgaans te kort, zeker voor de klachtencommissies die een groot aantal formele klachten moeten verwerken of voor klachten waarvoor een zitting wordt gehouden.

Het aantal niet-ontvankelijke klachten in bepaalde instellingen leidt tot de herhaalde verzuchting dat er nood bestaat aan bijkomende informatie aan de gedetineerden over de verschillende taken en bevoegdheden van de commissie van toezicht en de klachtencommissie (o.a. Dendermonde, Hasselt). De klachtencommissies van Merksplas en Turnhout ontwikkelden een werkwijze waarbij op het eerste gezicht niet-ontvankelijke klachten bij voorkeur door de maandcommissaris met de klager worden afgehandeld.

Enkele commissies van toezicht vermelden in hun jaarverslag een aantal procedureel of inhoudelijk belangrijke topics uit de beklagpraktijk of beklagrechtspraak waarvan sommige ook al in het vorige jaarverslag ter sprake kwamen. In de jaarverslagen 2023 worden onder meer aangehaald:

- het opleggen van een bijzondere veiligheidsmaatregel na een voorlopige maatregel zonder te motiveren waarom de tuchtprocedure niet wordt voortgezet;
- de eerbiediging van het recht op tegenspraak wanneer de directie tuchtbeslissingen neemt na camerabeelden te hebben bekeken;
- de motivering van de foullering op het lichaam (naaktfoullering), in het bijzonder in het licht van de vaststelling dat deze foullering wordt opgelegd bij elke plaatsing in de straf- of beveiligde cel, en de wijze van uitvoering van deze foullering;
- de beoordeling van de toerekeningsvatbaarheid van geïnterneerden bij het opleggen van een tuchtsanctie;
- het bewijs van het bezit van of de handel in verdoevende middelen door middel van geurwaarneming.

De zeer aanzienlijke overbevolking in de gevangenis leidde ook in 2023 tot rechtspraak die de beslissing van de directie tot plaatsing van een gedetineerde in een meerpersoonscel toetst aan de vereisten van artikel 3 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (hierna EVRM). De Nederlandstalige Beroepscommissie bevestigde de in het jaarverslag 2022 vermelde beslissing die betrekking had op een geval waarin de klager zich kon beroepen op een detentieggarantie die bij de overlevering krachtens een Europees aanhoudingsbevel was afgeleverd.⁷² In 2023 ontwikkelde de klachtencommissie van Gent een rechtspraak die ook in andere gevallen sommige klachten tegen beslissingen tot toewijzing aan de gedetineerde van een overbevolkte cel ontvankelijk en gegrond verklaarde.⁷³ Ook andere klachtencommissies dienden te oordelen over klachten van gedetineerden die slechts over een matras⁷⁴ beschikten, of klaagden over het feit dat in hun cel een 'grondslaper' werd ondergebracht.⁷⁵

⁷² KC Gent 27 oktober 2022, KC09/22-0048, bevestigd door BC 4 augustus 2023, BC/22-0265.

⁷³ KC Gent 18 april 2023, KC09/22-0117 (beroep ingesteld, BC/23-0087), 19 april 2023 (KC09/23-0039 en 0050, beroep ingesteld, BC/23-0089), 20 juni 2023, KC09/23-0044 (in beroep bevestigd, BC 26 december 2023, BC/23-0144), 21 juni 2023, KC09/23-0046 (in beroep bevestigd, BC 26 december 2023, BC/23-0143), 31 augustus 2023, KC09/23-0083 (beroep ingesteld, BC/23-0233). Andere klachten werden ongegrond verklaard, zie KC Gent 2 juni 2023, KC09/22-0072, 14 juni 2023, KC09/23-0031, 21 november 2023, KC09/23-0146 en 22 december 2023, KC09/23-0204. Vgl. de eerste beslissing van de Klachtencommissie Gent van 11 januari 2023 die de klacht eerst niet-ontvankelijk verklaarde omdat de beslissing niet door of namens de directie was genomen (KC09/22-0070).

⁷⁴ KC Antwerpen 7 juli 2023, KC02/23-0078 (klacht gegrond), bevestigd door BC 5 februari 2024, BC/23-0165; KC Brugge 30 november 2023, KC05/23-0181 (klacht gegrond).

⁷⁵ KC Hasselt 5 juni 2023, KC10/23-0051 (klacht ontvankelijk, maar ongegrond); KC Turnhout 27 augustus 2023, KC32/23-0138 (klacht ontvankelijk, maar ongegrond).

De Nederlandstalige Beroepscommissie bevestigde in een eerste beslissing van 20 november 2023 de beslissing van de Klachtencommissie van Leuven Hulp van 21 juni 2023.⁷⁶ De Nederlandstalige Beroepscommissie oordeelde dat de beslissing door of namens de directie waarbij aan de gedetineerde een cel wordt toegewezen die een verblijf in menswaardige detentieomstandigheden in de zin van artikel 3 EVRM impliceert, in strijd is met een bindende bepaling van een in België geldend verdrag. De omstandigheid dat de individuele directeur van een gevangenis feitelijk niet over de mogelijkheid beschikt om tegelijkertijd aan alle gedetineerden die in zijn gevangenis worden geplaatst, een cel toe te wijzen die menswaardige detentieomstandigheden garandeert, noch de vaststelling dat hem geen subjectief verwijt treft, noch het feit dat de beslissing wordt genomen in een context waarvoor de eindverantwoordelijkheid berust bij de uitvoerende macht waarvan de penitentiaire administratie als openbaar bestuur zelf afhankelijk is, neemt de strijdigheid met artikel 3 EVRM niet weg. De feitelijke onmogelijkheid van de individuele directeur om tegelijkertijd aan alle gedetineerden in zijn gevangenis een cel toe te wijzen die menswaardige detentieomstandigheden garandeert, levert weliswaar een probleem van tenuitvoerlegging van de beslissingen van de klachtencommissie op, maar kan evenmin een beletsel inhouden om die strijdigheid met artikel 3 EVRM vast te stellen. Deze beslissing van de Nederlandstalige Beroepscommissie maakt het voorwerp uit van een cassatieberoep door het inrichtingshoofd. Het cassatieberoep betoogt in essentie dat de problematiek van de overbevolking en de feitelijke detentieomstandigheden tot de bevoegdheid behoren van de commissie van toezicht en niet tot die van de klachtencommissie, dat de verplichting tot menswaardige detentieomstandigheden onder de verantwoordelijkheid van de Belgische staat valt en niet kan worden toegerekend aan de individuele directeur van een gevangenis, dat de directeur hoe dan ook slechts uitvoerder is van een beslissing van hetzij de onderzoeksrechter, hetzij het openbaar ministerie om een persoon van zijn vrijheid te beroven en dat feitelijke detentieomstandigheden in geen geval het voorwerp kunnen uitmaken van een ontvankelijke klacht. Zoals hierboven al opgemerkt, zal de beslissing van de Raad van State als administratieve cassatierechter in deze zaak van belang zijn voor de bepaling van het toepassingsgebied van het beklagrecht.

⁷⁶ KC Leuven Hulp 21 juni 2023, KC17/23-0022, bevestigd door BC 20 november 2023, BC/23-0139. In dezelfde zin KC Leuven Hulp 21 juni 2023, KC17/23-0019, bevestigd door BC 20 november 2023, BC/23-0140.

Een voor de detentiehuisen belangrijke uitspraak is de beslissing van de Klachtencommissie Kortrijk van 22 november 2023.⁷⁷ De klachtencommissie verklaarde de klacht tegen het ‘contract’ waarbij de bewoner zich akkoord verklaarde met zeven door de directie bepaalde voorwaarden waaronder hij verder in het detentiehuis kon verblijven, ontvankelijk. De klacht werd evenwel ongegrond verklaard. De directie had duidelijk gemaakt waarom het gedrag van de klager niet strookte met de verwachtingen en wat zij van hem verwachtte en had binnen de grenzen van de redelijkheid en billijkheid beoordeeld of de klager nog geschikt was om deel te nemen aan het project van het detentiehuis. De beslissing beschrijft ook hoe ook met een systeem van ‘gele kaarten’ wordt opgevolgd of het gedrag van de bewoner beantwoordt aan de samenlevingsvoorwaarden van het detentiehuis of aan de vereiste van respectvol gedrag tegenover medebewoners en personeelsleden.

Meer details en toelichting over de werking van elke klachtencommissie vindt de geïnteresseerde lezer in de jaarverslagen van de commissies van toezicht (te raadplegen via de [website](#) van de CTRG).

E. DOELSTELLINGEN VOOR HET BEKLAGRECHT IN 2024

Een permanente uitdaging is de beheersing van de werklast op het niveau van zowel de klachtencommissies als de beroepscommissies, zowel voor de leden van de klachten- en beroepscommissies als voor de juristen die deze commissies bijstaan. Zoals gezegd worden ook de directies met deze uitdaging geconfronteerd en hoopt de CTRG dat de directies de nodige bijstand zullen krijgen om de klachten zowel administratief als inhoudelijk tijdig te kunnen verwerken en hun aanwezigheid tijdens de zittingen te kunnen verzekeren.

De CTRG zal zich ook inzetten om de afhandeling van klachten buiten de formele klachtenprocedure om door bemiddeling te bevorderen. Dergelijke informele klachtenafhandeling ontlast niet alleen het beklagsysteem, maar draagt ook bij tot een beter klimaat in de inrichting.

In het voorbije jaar werkten DG EPI en de beleidscel van de minister van Justitie voorstellen uit tot hervorming

⁷⁷ KC Kortrijk 22 november 2023, KC37/23-0003.

van het beklagrecht. Deze voorstellen voorzagen in een aanzienlijke inperking van het toepassingsgebied en de toepassingsmogelijkheden van het beklagrecht.⁷⁸ Zij resulteerden uiteindelijk niet in een ontwerp van wet. Deze voorstellen tonen aan dat het noodzakelijk blijft zich in te zetten voor een versterking van het beklagstelsel en voor een grotere aanvaarding van het beklagrecht. De CTRG blijft zich daartoe engageren voor een vruchtbare samenwerking met DG EPI en de lokale gevangenisdirecties.

Zoals in het vorige jaarverslag vermeld, ziet de CTRG het als zijn taak aan te tonen op welke vlakken en in welke mate het beklagrecht ertoe kan bijdragen dat problemen binnen de penitentiaire inrichting zichtbaar en bespreekbaar worden, zodat zij ook een oplossing kunnen krijgen. Dit is ook één van de doelstellingen van het in 2024 te houden colloquium over drie jaren beklagrecht (dat inmiddels plaatsvond en waarvan het verslagboek later zal verschijnen bij die Keure).

⁷⁸ Zie de mededeling van de CTRG over het voorontwerp van wet houdende wijziging van de basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (https://ctrg.belgium.be/wp-content/uploads/2019/08/2023-06-08-Mededeling-CTRG-over-voorontwerp-van-wet.FINAL_.pdf); zie ook hierboven “Woord van de Voorzitter”.

III.

De adviezen en mededelingen van de CTRG

Een van de taken van de Centrale Raad is om aan de Kamer van volksvertegenwoordigers, aan de minister bevoegd voor Justitie en aan de minister bevoegd voor de penitentiaire gezondheidszorg, hetzij ambtshalve, hetzij op hun verzoek, adviezen te verlenen over het gevangeniswezen en de uitvoering van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen.

(Art. 22, §2 van de basiswet)

Hieronder volgt een overzicht van alle adviezen die de Centrale Raad in 2023 heeft uitgebracht; deze adviezen kunnen, tenzij anders aangegeven, op de website van de CTRG worden geraadpleegd.

A. OP NATIONAAL NIVEAU

1. Advies over de fouilleringen op het lichaam – Haren

Op woensdag 18 januari 2023 bezocht een delegatie, bestaande uit leden van de Centrale Raad en de commissie van toezicht van Haren, de penitentiaire inrichting van Haren om er de uitvoering van de procedure tot overbrenging van de beschuldigen in het proces over de aanslagen van Brussel naar het gerechtshof Justitia te observeren (althans voor het gedeelte dat in de gevangenis plaatsvond). In zijn ambtshalve advies van 17 februari 2023 ([NL-ADV-2023-02](#)) formuleerde de Centrale Raad aanbevelingen over de fouilleringen op het lichaam die de politie in de gevangenis uitvoert om te garanderen dat de uitvoering ervan gebeurt met eerbiediging van de grondrechten en de menselijke waardigheid.

Het hof van beroep van Brussel bevestigde in zijn arrest van 13 maart 2023 dat de systematische uitvoering van fouilleringen op het lichaam met kniebuigingen onwettig is. Dit arrest sluit aan bij de aanbevelingen van de Centrale Raad.

Ambtshalve advies – advies gevolgd

2. Advies over de zittingen per videoconferentie

In dit ambtshalve advies van 17 februari 2023 ([NL-ADV-2023-01](#)) uit de Centrale Raad zijn bezorgdheden over bepaalde aspecten van het voorontwerp van wet

houdende organisatie van zittingen per videoconferentie in gerechtelijke procedures. Meer specifiek wijst de Centrale Raad op het recht van elke gedetineerde om persoonlijk voor de rechter te verschijnen en op het reële risico op het ontstaan van rolverwarring wanneer het penitentiaire personeel bij de organisatie van de zittingen per videoconferentie wordt ingezet. Tot slot is de CTRG van oordeel dat de nieuwe functie en de rol van ‘gemachtigde van de directeur’ moeten worden verduidelijkt.

Op 18 april 2024 werd de tekst van het wetsontwerp houdende organisatie van zittingen per videoconferentie in het kader van gerechtelijke procedures aangenomen⁷⁹.

Ambtshalve advies – advies niet gevolgd

3. OPCAT

Op 23 mei 2023 vroeg de minister van Justitie de Centrale Raad om tegen 6 juni 2023 een advies (dat niet werd gepubliceerd) te verlenen over het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 12 mei 2019 tot oprichting van het FIRM. Dit wetsontwerp beoogt de oprichting binnen het FIRM van een Nationaal Preventiemechanisme (NPM) op federaal niveau⁸⁰. De Centrale Raad zal als gespecialiseerde instantie binnen het NPM een essentiële rol spelen en toezicht uitoefenen op de plaatsen van vrijheidsberoving waarvoor hij bevoegd is.

In het verlengde van dit advies verstuurdde de CTRG, het FIRM, Myria en Unia op 11 juli 2023 een gezamenlijke brief naar de leden van de Ministerraad. Deze instellingen beklemdoonden dat het toezicht op de transitiehuizen zonder twijfel onder de bevoegdheid van de Centrale Raad en zijn commissies van toezicht valt.

Advies op verzoek van de minister van Justitie – advies deels gevolgd

⁷⁹ Wet van 25 april 2024 houdende organisatie van zittingen per videoconferentie in het kader van gerechtelijke procedures, *BS* 3 juni 2024, 69725.

⁸⁰ De parlementaire werkzaamheden (zie DOC 55 3736/001) leidden tot de goedkeuring van de wet van 21 april 2024 tot wijziging van de wet van 12 mei 2019 tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, *BS* 3 mei 2024.

4. Adviezen en mededeling over het voorontwerp van wet houdende wijziging van de basiswet van 12 januari 2005

Op 19 april 2023 maakte het directoraat-generaal Penitentiare Inrichtingen (DG EPI) een voorontwerp van wet tot wijziging van de basiswet met een memorie van toelichting voor 'opmerkingen' over aan de Centrale Raad. Het voorontwerp beoogde beperkingen van de toezichtstaak en een uitholling van het beklagrecht voor gedetineerden. In verschillende adviezen over het voorontwerp uitte de Centrale Raad zijn bezorgdheden over de draagwijdte van het voorontwerp en formuleerde hij bij de voorgestelde wijzigingen tal van opmerkingen. In de [mededeling van 15 juni 2023](#) verschaftte de Centrale Raad meer informatie over de inhoud van het voorontwerp en van de initiatieven die de Raad in dit verband ondernam.

De voorgenomen wijziging van de basiswet vond geen doorgang⁸¹.

Advies op verzoek van DG EPI – (voorlopig) advies gevolgd

5. Infrastructuur van de straf- en beveiligde cellen in de nieuwe te bouwen gevangenissen

Op 31 mei 2023 bracht de Centrale Raad een advies uit na het bezoek aan de vijf nieuwste gevangenissen, namelijk Marche-en-Famenne, Leuze-en-Hainaut, Beveren, Haren en Dendermonde 'Nieuw'. Deze bezoeken gingen uit van de vaststelling dat er naargelang de plaats grote verschillen waren in het ontwerp, de inrichting en het gebruik van het tuchtkwartier. Het doel van deze bezoeken was de wijze na te gaan waarop het bestek voor deze gevangenissen was uitgevoerd, met name wat betreft de isoleercellen (strafcellen en beveiligde cellen).

In zijn advies van 31 mei 2023 ([NL-ADV-2023-03](#)) doet de Centrale Raad aanbevelingen en voorstellen aan de Regie der Gebouwen en Justitie voor de bouw en inrichting van de nieuwe gevangenissen in Antwerpen, Leopoldsburg en Vresse-sur-Semois.

Ambtshalve advies – wordt nog onderzocht

⁸¹ Zie ook supra, «Woord van de voorzitter»

6. Medische overbrengingen

Op 23 augustus 2023 gaf de Centrale Raad een advies (dat niet werd gepubliceerd) over de ministeriële omzendbrief van 23 december 2005 betreffende de veiligheidsmaatregelen die van toepassing zijn op het transport van een gedetineerde naar het hospitaal, gedurende een doktersconsult en gedurende een hospitalisatie. Het advies beoogt een aanpassing van de omzendbrief van 23 december 2005 en is het resultaat van een reeks rondetafelgesprekken waaraan de Dienst Gezondheidszorg van de Gevangenis, de Nationale Orde van Geneesheren, de Directie Beveiliging van de Federale Politie en de vzw I-Care deelnamen. Deze rondetafelgesprekken werden georganiseerd door de CTRG.

Ambtshalve advies – wordt nog onderzocht

7. De uitvoering van de korte straffen

Net zoals in zijn advies van 17 mei 2022 onderstreepte de Centrale Raad in zijn mededeling van [31 augustus 2023](#) dat de uitvoering van de gevangenisstraffen van twee jaar of minder de bestaande problemen, met name de overbevolkingsproblematiek, zou doen toenemen. De CTRG herhaalde zijn aanbeveling aan de minister van Justitie dat het absoluut noodzakelijk is een einde te maken aan de toename van de gevangenisbevolking en een bredere toepassing van alternatieve straffen te bevorderen, waarbij ervoor moet worden gezorgd dat de aandacht niet onevenredig naar een uitbreiding van de bestaande gevangenscapaciteit uitgaat.

Er werd geen gevolg gegeven aan de oproep van de Centrale Raad en, zoals voorspeld, is de gevangenisbevolking steeds blijven toenemen. Einde 2023 telde België 11 874 gedetineerden, meer dan ooit, en de toename van het aantal gedetineerden zal zich gedurende de eerste maanden van 2024 doorzetten.

Ambtshalve advies – geen gevolg aan gegeven

B. OP INTERNATIONAAL NIVEAU

1. Mededeling aan de Raad van Europa betreffende de 'groep Vasilescu'

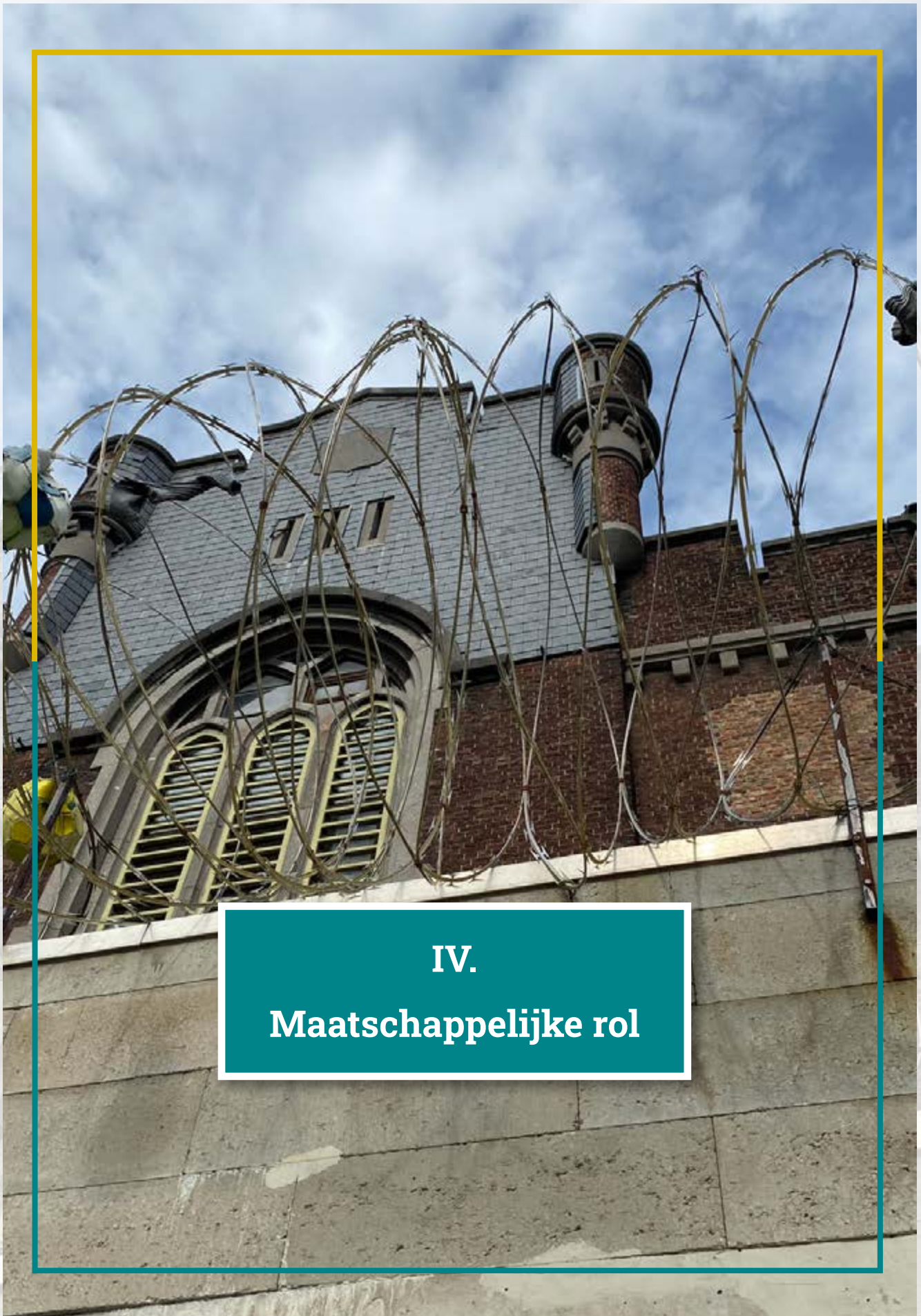
Het Comité van Ministers van de Raad van Europa ziet toe op de uitvoering van de arresten van het EHRM. In een mededeling aan het Comité van 22 augustus 2023 ([DH-DD\(2023\)999](#)) beklemtoonden de CTRG en het FIRM dat de maatregelen die de Belgische Staat in zijn laatste actieplan voor de tenuitvoerlegging van de arresten in de groep Vasilescu aankondigde, niet zouden volstaan om de structurele problemen het hoofd te bieden en om aan de bezorgdheden van het Comité tegemoet te komen. In de beslissing die volgde op het onderzoek van het actieplan, omschreven als «interimresolutie», volgde het Comité van Ministers de analyse van de CTRG en het FIRM en drong het bij de Belgische autoriteiten aan op het nemen, zonder verwijl, van de nodige maatregelen om in het bijzonder het structurele probleem van de overbevolking in de gevangenissen en de ontoereikende detentieomstandigheden te verhelpen.

Het Comité van Ministers zal de situatie vóór einde 2024 opnieuw onderzoeken.

2. Mededeling aan de Raad van Europa betreffende de 'groep L.B. en W.D.'

De opvolging van de zaak van de 'groep L.B en W.D.' betreft de situatie van geïnterneerden in penitentiaire inrichtingen. In een gezamenlijke mededeling van 31 juli 2023 ([DH-DD\(2023\)906](#)) gericht aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa, analyseerden de CTRG, het FIRM en Unia de stand van zaken in het licht van het actieplan van de autoriteiten en onderzochten zij de recente ontwikkelingen inzake de wetgeving op internering. Ze drongen er bij het Comité van Ministers op aan een nieuwe interimresolutie goed te keuren en een verscherpt toezicht te houden op de tenuitvoerlegging van maatregelen voor deze groep van zaken. De afgevaardigden van het Comité van Ministers roepen in hun beslissing de autoriteiten op met name de gezondheidszorg voor geïnterneerden in de gevangenis onmiddellijk te verbeteren door alle mogelijke maatregelen te nemen om voldoende zorg- en bewakingspersoneel aan te werven, zodat de omkaderingsnorm voor deze zorg die de overheid in 2021 vaststelde, gerealiseerd wordt. Ze dringen er bij de autoriteiten ook op aan de oorzaken voor de toename van het aantal geïnterneerden in de gevangenis en het toenemende beroep op internering zonder verwijl te onderzoeken en zo snel mogelijk alle passende maatregelen te nemen om de situatie te verhelpen.

Het Comité van Ministers zal de situatie vóór einde 2024 opnieuw onderzoeken.

IV.
Maatschappelijke rol

De CTRG ontwikkelt zich tot een geloofwaardige, kritische en constructieve partner voor alle instanties die actief zijn op het gebied van (de tenuitvoerlegging van) vrijheidsbeneming. Hij heeft aandacht voor elk ander initiatief met betrekking tot het lot van personen die van hun vrijheid zijn beroofd. De CTRG neemt actief deel aan het maatschappelijk debat over het beleid en de praktijken inzake vrijheidsbeneming.

(Uittreksel uit het strategisch vijfjarenplan 2019-2024 van de CTRG, § 6.5)

In 2022 besloot de CTRG bijzondere aandacht te besteden aan de overbevolking in de gevangenissen. Dit probleem is zo groot dat deze toestand volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, in samenhang met andere problemen - met name het ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel - een schending van artikel 3 van het EVRM uitmaakt. *(Uittreksel uit het actieplan 2022 van de CTRG, p. 5)*

Het jaarverslag 2022 van de CTRG gaf, op basis van de vaststellingen van de commissies van toezicht, al een gedetailleerde beschrijving van de impact van de overbevolking op de eerbiediging van de rechten en menselijke waardigheid van de gedetineerden. Om opvolging te geven aan het jaarverslag 2022 en om het maatschappelijke debat over het beleid betreffende de overbevolkingsproblematiek te voeden, besloot de CTRG om in 2023 een colloquium te organiseren over dit thema. *(Uittreksel uit het actieplan 2023 van de CTRG, p. 7)*

COLLOQUIUM OVERBEVOLKING - 24 NOVEMBER 2023

Op 24 november 2023 hield de Centrale Raad het colloquium 'Overbevolking in de gevangenissen: hebben we de sleutels nog in handen?'. Tijdens de studiedag benaderde de CTRG de overbevolkingsproblematiek vanuit kwantitatief en kwalitatief oogpunt. Uit het werk van de Centrale Raad en de commissies van toezicht blijkt dat de overbevolking een bijzonder negatieve impact heeft op de eerbiediging van de rechten en de menselijke waardigheid van gedetineerden. Vertrekkende vanuit deze vaststelling reflecteerden Belgische en internationale experts over het in hun land gevoerde penitentiaire beleid. Vanuit dit internationaal en vergelijkend perspectief konden de overbevolkingsproblematiek en de mogelijke oplossingen ervoor meer doordacht worden benaderd.

De conclusie van het colloquium is dat wij de sleutels wel degelijk in handen hebben, maar er te weinig gebruik van maken. De overbevolking is een probleem dat kan worden opgelost en is het gevolg van welbepaalde keuzes. Deze voluntaristische zienswijze creëert ruimte voor de ontwikkeling van een beleid en maakt het streven naar verandering tot een realistische beleids optie.

[Het verslag van het colloquium](#), waaraan alle sprekers hebben meegewerkt, en de [video-opname](#) zijn beschikbaar via de website van de CTRG.

V.

**Samenwerking met de
autoriteiten en andere
spelers in de sector**

SAMENWERKING MET DE AUTORITEITEN EN ANDERE SPELERS IN DE SECTOR

De CTRG is een unieke speler, maar staat er gelukkig niet alleen voor. De CTRG gelooft sterk in een kritische, constructieve en transparante samenwerking met de DG EPI en met de bevoegde ministers. De CTRG wil voorts zijn unieke positie inzetten om te verbinden en de betrokken actoren samen te brengen: de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke instanties; de medische sector; de academische wereld; de middenveldorganisaties; de andere nationale onafhankelijke instellingen; de internationale mechanismen (CPT, VN, ...); ... De CTRG wenst zo bij te dragen tot de ontwikkeling van een vernieuwende benadering van detentie en penitentiair beleid en die maatschappelijk ingang te doen vinden.

(Uitreksel uit het strategisch vijfjarenplan 2019-2024 van de CTRG)

VI.
Interne organisatie

De CTRG functioneert als een professionele, efficiënte, geïntegreerde en participatieve organisatie waarvan alle onderdelen (Centrale Raad, Bureau, commissies van toezicht, klachtencommissies en beroepscommissies) in goede verstandhouding samenwerken om alle doelstellingen te bereiken. Daartoe ontwikkelt de Centrale Raad instrumenten en organiseert hij de noodzakelijke basisopleidingen en bijscholingen.
(Uittreksel uit het vijfjarenplan 2019-2024 van de CTRG, § 6.6)

A. FINANCIËEL VERSLAG

De resultatenrekening voor 2023 van de CTRG ziet er als volgt uit:

Benaming	Codes	2022	2023
A. Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen	60	(835,50)	
B. Diensten en diverse goederen	61	(220.199,93)	(233.979,27)
C. Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	(3.087.699,12)	(4.332.672,93)
D. Afschrijvingen, waardeverminderingen en voorzieningen	63	(14.806,81)	(72.090,44)
E. Financiële kosten	65	(22,12)	(58,05)
I. Totaal Uitgaven (1)	61/69	(3.322.727,98)	(4.638.800,69)
II. Totaal Inkomsten (2)	71/79	5.560.086,83	5.484.887,96
III. Resultaat (2-1)	TOT	2.236.523,35	846.087,27

De toename van de uitgaven in 2023 ten opzichte van het voorgaande jaar is voornamelijk te verklaren door een stijging van de bezoldigingen en lasten door de aanwerving van verschillende nieuwe leden (juristen en paralegals) voor het permanent secretariaat. Deze beslissing werd genomen om het hoofd te bieden aan de uitbreiding van het beroep op het beklagrecht. Daarnaast werden de loonschalen van de CTRG in 2023 aangepast door de commissie voor de Comptabiliteit van de Kamer om de loonschalen te doen aansluiten op die van andere dotatiegerechtigde instellingen. Meer gedetailleerde uitleg is te vinden in het deel «levende organisatie» van dit verslag.

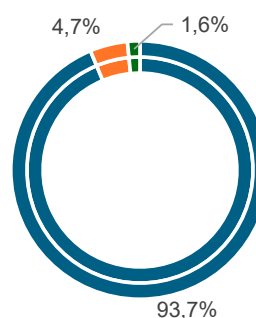
De CTRG is er voor blijven zorgen dat zijn financiële middelen in de eerste plaats worden gebruikt om directe ondersteuning te bieden aan de operationele activiteiten van de instelling, namelijk toezicht, behandeling van klachten, toezichtsbezoeken en de opstelling van adviezen.

Bijna 94% van de begroting van de uitgaven voor 2023 werd toegewezen aan de begrotingsonderdelen A en B die de volgende functies vergoeden:

- de vier leden van het bureau van de CTRG met een voltijds mandaat (A 1000 tot A 3000);
- de 475 vrijwillige leden van de CTRG en de commissies van toezicht, van wie de activiteiten worden vergoed door middel van presentiegelden en onkostenvergoedingen (A 4000 en A 6000);
- de personeelsleden van het permanent secretariaat van de CTRG (juristen, paralegals, coördinatrices, leden van de administratieve dienst, de communicatiedienst en het kenniscentrum), die allen de commissies van toezicht, de klachtencommissies en de beroepscommissies ondersteunen bij de uitoefening van hun taken en bij hun dagelijkse werkzaamheden (B 1000 tot B 6000).

De volledige uitgavenbegroting voor 2023 is te vinden in bijlage 4 van dit verslag.

VERDELING VAN DE UITGAVEN 2023

■ lonen, presentiegelden, bijdragen ■ uitbatingskosten ■ investeringen

B. EEN LEVENDE ORGANISATIE

1. Wijzigingen in de samenstelling van de Centrale Raad in 2023

Tony Vermeulen, Nederlandstalig arts-lid van de Raad sinds de oprichting van de CTRG in 2019, diende zijn ontslag in per 1 april 2023. Vanaf die datum werd hij vervangen door dr. Jacques Germeaux. Dr. Germeaux beëindigde zijn mandaat echter voortijdig op 1 augustus 2023. Daardoor had de Centrale Raad van de CTRG vanaf dan in 2023 geen Nederlandstalig lid-arts meer. Pas in januari 2024 nam dr. Stefaan Van der Vliet het mandaat van dr. Germeaux over.

2. Evolutie van de samenstelling van de commissies van toezicht in 2023

De commissies van toezicht die bestaan uit vrijwilligers-leden, vormen de kern van de CTRG. Daarvoor wordt per penitentiare inrichting op 6 tot 18 vrijwilligers een beroep gedaan. In totaal kan het gaan over 561 personen voor 36 commissies.

In 2023 bleef het aantal benoemingen en ontslagnemingen stabiel ten opzichte van 2022.

Net als de voorbije jaren stelt de CTRG vast dat het niet altijd gemakkelijk is om voldoende leden te vinden om te

voorzien in de behoeften van de commissies van toezicht. Verscheidene commissies zijn dus onderbemand. Dat vormt een risico voor de effectieve uitvoering van de taken die de basiswet aan de CTRG toevertrouwt.

Bij zijn aanwervingsinspanningen streeft de CTRG naar zoveel mogelijk diversiteit binnen de commissies van toezicht zoals blijkt uit hun samenstelling zoals vermeld in bijlage 1.

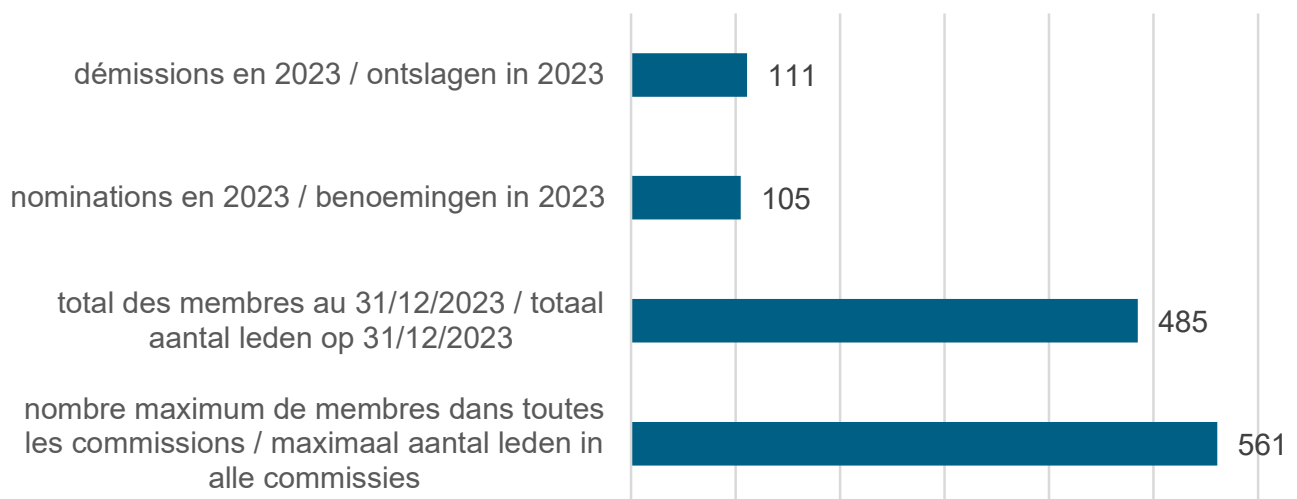
3. Ondersteuning en begeleiding van de leden

De taken van de leden van de commissies van toezicht zijn uitgebreid en vereisen soms veel toewijding. Om nieuwe leden te ondersteunen en hun een gemeenschappelijke basis te geven voor de uitvoering van hun mandaat, heeft de CTRG in een basisopleiding voorzien.

Deze opleiding bestaat uit *workshops* van een halve dag waarin de verschillende aspecten van de opdracht van een maandcommissaris aan bod komen. Ze wordt twee keer per jaar gehouden, in maart en oktober. Daarnaast stelde de CTRG een handboek op voor nieuwe leden dat als referentie dient bij de uitvoering van hun taken.

Naast de basisopleiding is de CTRG zich blijven inzetten om de leden van de commissies van toezicht te ondersteunen:

EVOLUTIE VAN DE LEDEN IN 2023

- Het coördinatieteam heeft zijn aanwezigheid tijdens vergaderingen van de verschillende commissies van toezicht opgevoerd. Gemiddeld wonen de leden van dit team per maand twee vergaderingen van een lokale commissie van toezicht bij. Twee keer per maand vergezellen ze ook een commissaris bij zijn wekelijkse bezoek aan de gevangenis. In augustus 2023 besliste het Bureau om het coördinatieteam te versterken met een vijfde lid dat uiteindelijk in 2024 in dienst trad.
- De dag van de commissies van toezicht vond plaats op 11 maart 2023, met 's ochtends presentaties van Unia over discriminatie in gevangenissen. Na de middag konden de deelnemers kiezen uit twee praktijkgerichte workshops.
- De voorzitters van de commissies van toezicht vergaderden in 2023 twee keer in aanwezigheid van de leden van het Bureau. Tijdens deze vergaderingen konden de voorzitters hun ervaringen delen en antwoorden krijgen op hun specifieke vragen.
- Voor de leden van de commissies van toezicht die regelmatig aan bemiddeling doen, werden supervisiesessies over bemiddeling georganiseerd door professionele bemiddelaars.

4. Het permanent secretariaat van de CTRG

In 2023 werd er druk gezocht naar versterking voor het permanent secretariaat van de CTRG met de volgende vacatures (voor sommige van deze posten begonnen de aangeworven personen pas in 2024):

- zes extra juristen en drie paralegals (één Nederlandstalige en twee Franstaligen) om de klachtencommissies extra ondersteuning te bieden teneinde de forse toename van het aantal klachten het hoofd te bieden;
- twee nieuwe leden van het coördinatieteam: een Nederlandstalige coördinator ter vervanging en een Franstalige coördinator om tegemoet te komen aan de groeiende behoefte aan ondersteuning van de commissies van toezicht;
- een communicatiemedewerker ter vervanging;
- een tijdelijke administratief verantwoordelijke tijdens het zwangerschapsverlof van de administratief verantwoordelijke;
- een attaché voor het kenniscentrum. Dit is de eerste aanstelling voor een nieuwe afdeling van de CTRG

om tegemoet te komen aan de behoeften van de organisatie aan ondersteuning, meer bepaald door thematisch onderzoek, door verzameling van gegevens, internationale vergelijkingen en literatuuronderzoek, ten einde de commissies van toezicht, het Bureau en het personeel van het permanent secretariaat in hun werk bij te staan.

Tot slot is het belangrijk om de aandacht van de lezer te vestigen op twee grote projecten die in 2023 werden afgerond en die een grote wijziging voor de leden van het permanent secretariaat van de CTRG meebrachten.

Met het oog op een harmonisering van het statuut van het personeel van de dotatiegerechtigde instellingen vergeleken de diensten van de Kamer de loonschalen van de verschillende instellingen. Daarbij bleek dat de barema's van de CTRG gemiddeld 30% lager waren dan die van de andere dotatiegerechtigde instellingen. Na een voorstel van het Bureau stemde de Centrale Raad ermee in te pleiten voor een verhoging van de loonschalen van de CTRG bij de commissie voor de Comptabiliteit van de Kamer. Op 21 juni 2023 keurde de commissie deze verhoging goed en de nieuwe barema's werden vanaf 1 juli 2023 toegepast.

In afwachting van de ontwikkeling van een gemeenschappelijk statuut voor alle dotatiegerechtigde instellingen, stemde de Centrale Raad ook in met de uitwerking van een specifiek statuut voor de CTRG. Dit initiatief versterkt de keuze van de Centrale Raad om de verhouding tussen de CTRG en zijn personeel op statutaire in plaats van contractuele basis te regelen. In de tweede helft van 2023 werd een statuut voor het personeel van de CTRG opgesteld waarna selectieproeven werden georganiseerd om de overgang van contractuele werknemers naar een statutaire betrekking mogelijk te maken.

5. Enkele verwezenlijkingen in 2023

In 2023 verbond het Bureau zich ertoe bijzondere aandacht te besteden aan de waarden «onafhankelijkheid en onpartijdigheid» (besluit van de Raad van 15 december 2022). Deze waarden dienden het voorbije jaar als leidraad voor een aantal projecten.

Zo resulteerde de grondige herziening van de *SharePoint* van de CTRG, die was aangevat in 2022, in een nieuwe digitale tool die volledig op de behoeften en werking van de commissies van toezicht is afgestemd.

Dit project had meerdere doelstellingen. Ten eerste was het de bedoeling dat de commissies van toezicht hun *SharePoint*-ruimte konden inrichten naar eigen behoefte en naargelang de specifieke kenmerken van de commissie en van de gevangenis waarop ze toezicht houdt. Daarnaast kregen alle commissieleden een *Microsoft*-licentie, zodat ze hun taken kunnen uitvoeren in een veilige omgeving die voldoet aan de vereiste bescherming van persoonsgegevens.

De overstap naar deze nieuwe versie van *SharePoint* ging gepaard met gepersonaliseerde opleidingen voor de leden van de commissies van toezicht die ter plaatse door het coördinatieteam werden gegeven.

De CTRG merkt op dat dit instrument geregeld wordt gebruikt, maar dat sommige commissieleden het toch nog altijd moeilijk hebben om dit nieuwe communicatiemiddel te gebruiken. We zullen ons blijven inspannen om zoveel mogelijk steun te bieden aan degenen die daaraan nog behoefte hebben.

De gevangenisbevolking in cijfers

In 2023 bleef de gevangenisbevolking toenemen. De stijging in 2023 is een voortzetting van de immer stijgende tendens die in september 2021 na de coronacrisis opnieuw een aanvang nam en zich ook in 2024 bleef doorzetten tot begin maart. Op 4 maart 2024 bevonden zich in totaal 12 399 gedetineerden in de penitentiaire inrichtingen (met inbegrip van de transitiehuizen). De maatregel van “verlengd penitentiair verlof overbevolking” die op 6 maart 2024 in werking trad, heeft de scherpe piek van februari-maart 2024 weliswaar ongedaan gemaakt, maar heeft de gevangenisbevolking niet kunnen terugbrengen tot een niveau dat lager ligt dan einde 2023.

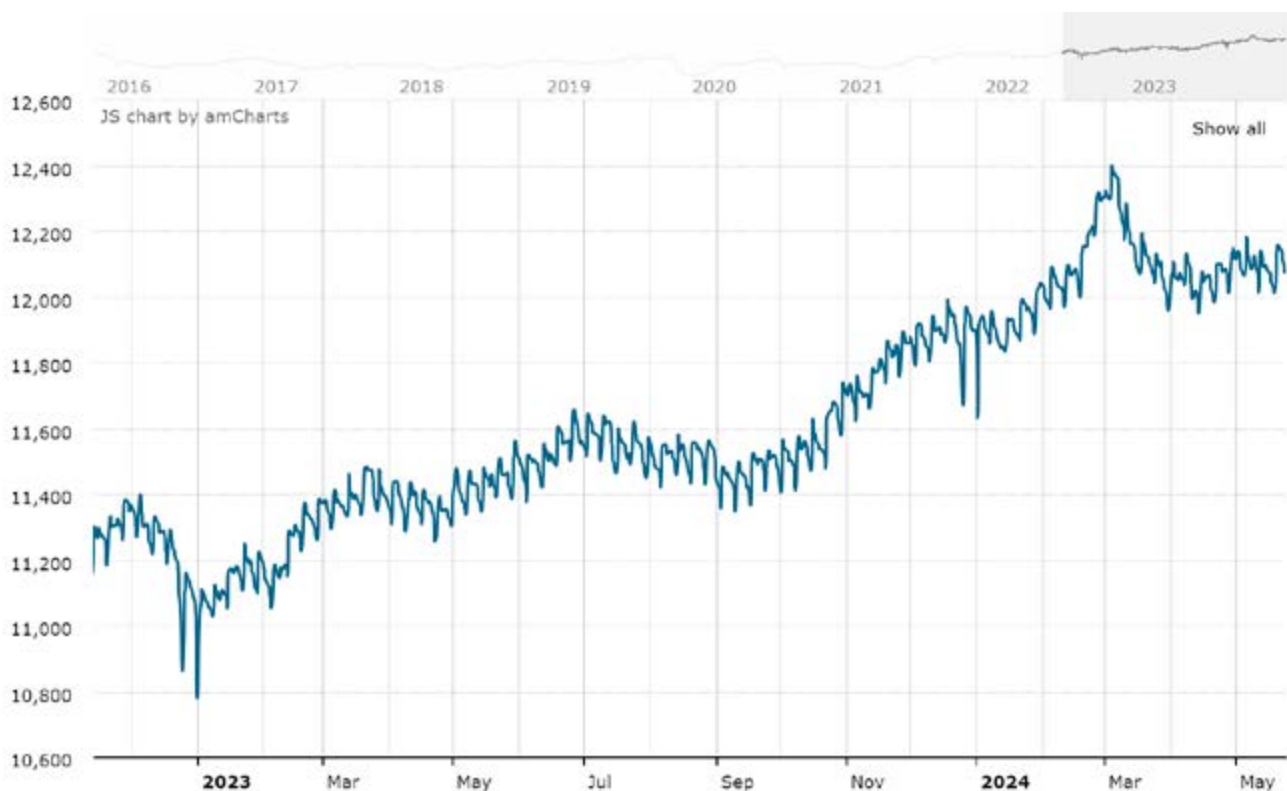
Het hoogste aantal gedetineerden werd in 2023 op 18 december genoteerd. 11 988 gedetineerden bevonden zich toen in de penitentiaire inrichtingen (met inbegrip van de transitiehuizen) met een ‘operationele capaciteit’ van in totaal 10 600 plaatsen.

De gemiddelde dagelijkse bevolking bedroeg in 2023 11 486 gedetineerden, een toename ten opzichte van de gemiddelde dagelijkse bevolking in 2022 (11 050 gedetineerden) met bijna 4 %.

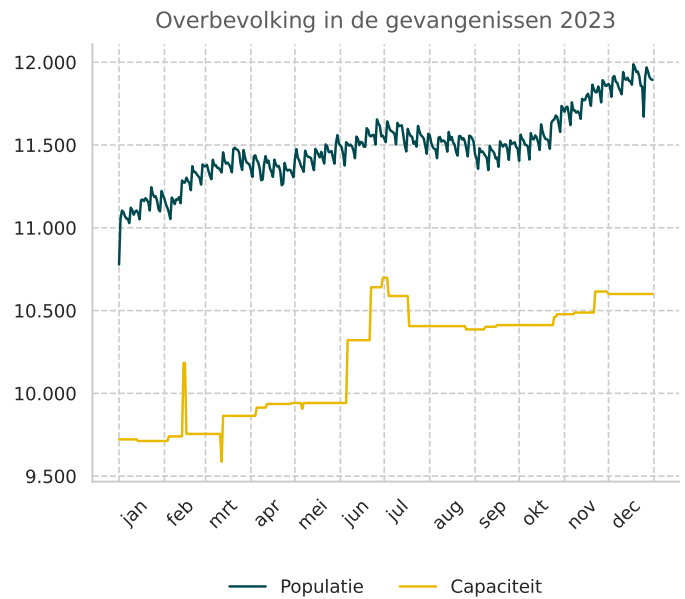
De ‘operationele capaciteit’ steeg in 2023 volgens DG EPI Data Portal van 9 722 op 1 januari 2023 naar 10 600 plaatsen op 31 december 2023. De totale operationele

capaciteit van de penitentiaire inrichtingen (met inbegrip van de transitiehuizen) nam in 2023 toe door:

- de sluiting van de oude gevangenis in Dendermonde (168 plaatsen) en de opening in maart 2023 van de nieuwe gevangenis in Dendermonde waarvan de capaciteit geleidelijk steeg van 292 naar 444 plaatsen (+ 276 plaatsen)
- de verdere openstelling van de nieuwe gevangenis van Haren waarvan de capaciteit toenam van 247 naar 981 plaatsen (+ 734 plaatsen)
- de verhoging van de capaciteit van de gevangnissen van Lantin van 694 naar 744 plaatsen (+ 50 plaatsen), Marche-en-Famenne van 312 naar 350 plaatsen (+ 38 plaatsen) en Namen van 170 naar 226 plaatsen (+ 56 plaatsen)
- de opening van het detentiehuis Vorst (+ 57 plaatsen) en van het transitiehuis in Gentbrugge (+ 16 plaatsen)
- gecompenseerd door de afbouw van de capaciteit van Sint-Gillis van 840 naar 520 plaatsen (- 320 plaatsen), een correctie van de capaciteit van de gevangenis van Brugge van 626 naar 612 plaatsen (- 14 plaatsen) en van Jamioulx van 400 naar 385 plaatsen (- 15 plaatsen).

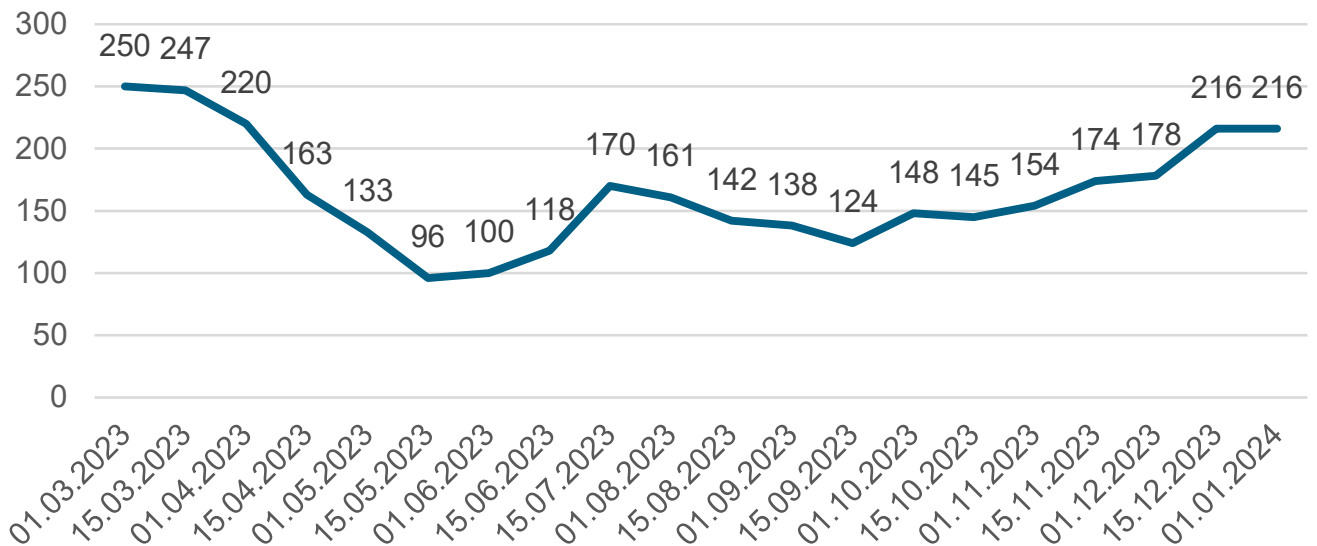

De in 2023 bijkomend gecreëerde capaciteit van 878 plaatsen volstond niet eens om de op 1 januari 2023 bestaande overbevolking op te vangen. Op 1 januari 2023 verbleven inderdaad 10 778 gedetineerden in penitentiaire inrichtingen. Op 31 december 2023 was hun aantal gestegen tot 11 893. De overbevolkingsgraad bedroeg die dag voor alle inrichtingen samen 12,2 %, maar achter dit gemiddelde schuilt een zeer nijpende overbevolking in vooral de arresthuizen waar noch de stapelbedden die in het verleden werden geplaatst (en die niet in de operationele capaciteit werden opgenomen), noch de bijkomende ‘tijdelijke noodbedden’ die sinds september 2021 werden bijgeplaatst, volstaan om elke gedetineerde een bed te geven.

Zoals in 2022 moesten ook in 2023 vele gedetineerden de nacht op een matras op de grond doorbrengen. Ondanks de toegenomen capaciteit brachten in 2023 globaal genomen evenveel gedetineerden de nacht op een matras door als in 2022⁸². De volgende grafiek bevat het aantal ‘grondslapers’ volgens de ‘statistiek overbevolking gevangenis’ die DG EPI sinds maart 2023 tweemaal per maand verstuurt naar de eerste voorzitters en voorzitters van hoven en rechtbanken en de korpschefs.

Aantal 'grondslapers'

⁸² Zie Jaarverslag 2022, p.20.

De samenstelling van de gevangenisbevolking op 1 januari en 31 december 2023 maakt zichtbaar welke categorieën van gedetineerden het voorbije jaar het sterkst gestegen zijn.

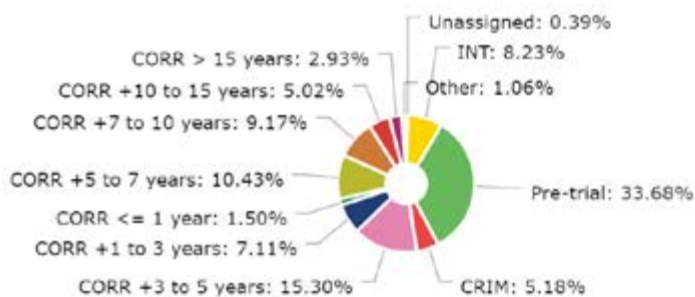
Samenstelling op 1 januari 2023:

Unassigned	42
INT	850
Pre-trial	4,016
CRIM	610
CORR +3 to 5 years	1,555
CORR +1 to 3 years	396
CORR <= 1 year	121
CORR +5 to 7 years	1,164
CORR +7 to 10 years	1,007
CORR +10 to 15 years	546
CORR > 15 years	336
Other	135

Samenstelling op 31 december 2023

Unassigned	46
INT	979
Pre-trial	4,006
CRIM	616
CORR +3 to 5 years	1,820
CORR +1 to 3 years	845
CORR <= 1 year	178
CORR +5 to 7 years	1,241
CORR +7 to 10 years	1,090
CORR +10 to 15 years	597
CORR > 15 years	349
Other	126

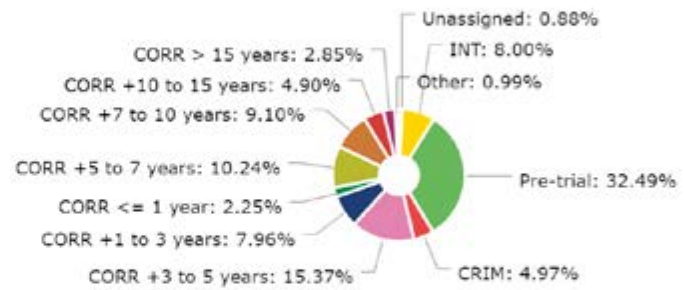

In alle (benoemde) categorieën nam het aantal gedetineerden toe, maar de categorieën geïnterneerden (van 850 naar 979, plus 129), correctioneel veroordeelden met een straftotaal van minder dan één jaar (van 121 naar 178, plus 57), correctioneel veroordeelden met een straftotaal van één tot drie jaar (van 396 naar 845, plus 449) en correctioneel veroordeelden met een straftotaal van drie tot vijf jaar (van 1 555 naar 1 820, plus 265) kenden relatief de grootste stijging.

Het aantal voorlopig aangehouden bleef nagenoeg constant. Hun aandeel in de totale gevangenisbevolking nam bijgevolg af.

Deze tendensen worden nog duidelijker wanneer de samenstelling van de gevangenisbevolking op 4 maart 2024 wordt nagegaan:

Unassigned	109
INT	992
Pre-trial	4,028
CRIM	616
CORR +3 to 5 years	1,906
CORR +1 to 3 years	987
CORR <= 1 year	279
CORR +5 to 7 years	1,270
CORR +7 to 10 years	1,128
CORR +10 to 15 years	608
CORR > 15 years	353
Other	123

Het aantal geïnterneerden bleef ook na 31 december 2023 toenemen (van 979 tot 992), net zoals de correctioneel veroordeelden met een straftotaal van minder dan één jaar (van 178 tot 279, plus 101), correctioneel veroordeelden met een straftotaal van één tot drie jaar (van 845 naar 987, plus 142) en correctioneel veroordeelden met een straftotaal van drie tot vijf jaar (van 1 820 naar 1 906, plus 86). De categorieën veroordeelden met een straftotaal van minder dan één jaar en veroordeelden met een straftotaal van één tot drie jaar stegen relatief gezien het sterkst. De gewijzigde regels over de uitvoering van deze straffen verklaren uiteraard deze sterke stijging.

The background image shows a close-up of a concrete wall. A metal grate is visible in the lower-left corner, and a shadow of a vertical object is cast across the wall. The wall surface is textured and shows some signs of wear or discoloration.

VIII.

Opmerkingen van de bevoegde autoriteiten

Opmerkingen van de minister op het jaarverslag

Opmerkingen van de minister van Justitie ontvangen op 12 augustus 2024

Mijnheer de Voorzitter,

Net als elk jaar heb ik het ontwerp van het jaarverslag van de Centrale Toezichtsraad voor Gevangeniswezen met de grootste aandacht en belangstelling gelezen. Hoewel de kwaliteit van het rapport onmiskenbaar is, zoals ik vroeger al de gelegenheid heb gehad om te benadrukken, blijf ik betreuren hoe bepaalde specifieke of incidentele voorbeelden vaak worden voorgesteld als algemeenheden.

Twee zeer concrete voorbeelden:

- Wanneer er een telefoon in de cel is voorzien, betekent dit een werkelijke verbetering voor het behoud van sociale relaties en de re-integratie van gedetineerden. Gelet op het aantal betrokken gebouwen en cellen is het echter onvermijdelijk dat er zich incidentele problemen stellen. Het benadrukken van deze incidentele en zeer tijdelijke problemen, zoals op pagina (...) [31] van het rapport, en ze voorstellen als regelmatig voorkomend of zelfs de norm, miskent het feit dat in de overgrote meerderheid van de tijd, 95% van de gedetineerden in Belgische gevangenissen toegang heeft tot een telefoon direct vanuit hun cel. Het gaat inderdaad om 95%, aangezien u in uw verslag aangeeft dat er nog geen telefoons op cel zijn in Merksplas en Ruislede. Maar ook hier, waarom niet benadrukken dat dit slechts 5% van de gedetineerden betreft in plaats van te vermelden dat “er moet echter worden opgemerkt dat niet in alle gevangenissen de cel van een telefoon is voorzien, bijvoorbeeld in Merksplas.”;
- Uw verslag begint met een zeer kritische terugblik op de tekst die u door het DG EPI werd voorgelegd met betrekking tot een wijziging van de wet van 12 januari 2005, ook wel bekend als de “wet interne rechtspositie”. Waarom vangt u uw rapport aan met een nieuwe alarmkreet terwijl dit al in juni specifiek was gecommuniceerd? Hoewel dit wetsvoorstel inderdaad wijzigingen aanbracht in de rol van de commissies van toezicht en van de Centrale Raad, paste het ook een tekst aan die inmiddels bijna 20 jaar oud is, met name op punten die nu niet wettelijk zijn geregeld, zoals telefonie in de cel of toegang tot de

‘digitale wereld’. Dit project van mijn administratie, dat ik heb gesteund in zijn pogingen tot actualisering en verduidelijking, is niet langer aan de orde. Is het dan noodzakelijk om het opnieuw zo dramatisch te benadrukken?

Het onderwerp van stakingen in de gevangenis neemt een groot deel van uw rapport in beslag en - in overeenstemming met het voorgaande - wordt dit erg negatief benaderd. Ik ben de eerste om te benadrukken dat er op dit gebied nog vooruitgang moet worden geboekt. Maar, zoals u weet, werk ik hier zeer actief aan in overleg met de sociale partners. Echter, wanneer u uw verslag leest, krijgt u de indruk dat de wet van 23 maart 2019 niets heeft veranderd, terwijl dit niet het geval is. De minimale dienstverlening krijgt nu net meer aandacht, het is vandaag uitzonderlijk dat een actie langer dan 48 uur duurt en vooral geeft u in uw rapport een zo uitgebreide interpretatie aan stakingen dat elke werkonderbreking, ongeacht de reden, onder deze benaming valt.

Een tijdelijke werkonderbreking, bijvoorbeeld na een ernstige aanval op een personeelslid, waarbij het personeel aangeslagen is en enige tijd nodig heeft om te herstellen, wordt in het verslag beschreven als een “wilde staking”. Echter, het feit dat mijn administratie in dergelijke gevallen een “kritieke incidentprocedure” heeft ontwikkeld, die breed wordt ondersteund en erop gericht is de effecten van een incident op de gedetineerden te minimaliseren en anderzijds de beste zorg voor het personeel te garanderen, wordt helemaal niet vermeld. Ik betreur deze verwarring en deze weglatingen ten zeerste.

Werken in een gevangenis is een noodzakelijk maar gevaarlijk beroep. Ik bewonder de manier waarop de betrokken beambten zich inzetten om dit moeilijke werk zo goed mogelijk en met toewijding uit te voeren. Agressie tegen personeel en agressie in het algemeen kunnen niet worden getolereerd en ik kan begrijpen dat in dergelijke gevallen de betrokken instelling enige tijd nodig heeft om zich te stabiliseren en het werk te hervatten. Deze, vaak zeer korte, periode gelijkstellen aan een staking is noch correct, noch respectvol voor de inzet die ik bij dit personeel heb kunnen vaststellen.

Wat betreft de opmerkingen over de verdeling van geneesmiddelen, wil ik benadrukken dat het verslag alle gedetineerden wil onderbrengen onder eenzelfde regime. Dit is echter niet mogelijk, niet alleen vanwege van hun statuut (bijvoorbeeld gedetineerden die in de

psychiatrische afdeling verblijven), maar ook vanwege de concrete situatie van elke persoon (de distributie van methadon kan bijvoorbeeld enkel via de medische afdeling).

Tot slot, zal ik hier niet opnieuw ingaan op uw bevindingen over het beklagrecht: u weet dat ik het daar volledig mee oneens ben. Het gebrek aan nadruk op het feit dat de meerderheid van deze klachten geen gevolg krijgen omdat ze ongegrond zijn, blijft mij bijvoorbeeld verbazen.

Ik wil afsluiten met het feit dat u in uw inleiding hebt aangegeven vastbesloten te zijn om uw taken onafhankelijk en onpartijdig blijvend uit te voeren. Hoewel ik het volledig eens ben met deze uitgangspunten, moet ik ook mijn wens tot meer samenwerking tussen de commissies van toezicht, de Centrale Raad en mijn administratie herhalen.

Uzelf en uw commissies doen uitstekend werk en dat verheugt mij, maar mijn administratie en DG EPI in het bijzonder doen ook geweldige dingen waarvoor meer weerklank en erkenning zeker op zijn plaats zouden zijn.

Paul Van Tigchelt

Vice-eersteminister en minister van Justitie en Noordzee

Antwoorden van de CTRG

Over het gebrek aan samenwerking:

De CTRG is een extern orgaan dat middels de basiswet als eerste opdracht heeft om onafhankelijk toezicht uit te oefenen op de gevangenen, op de bejegening van gedetineerden en op de naleving van de regels die op hen van toepassing zijn. Deze onafhankelijkheid ten opzichte van de administratie is essentieel om de onpartijdigheid van ons werk te waarborgen. Toch erkennen we het belang van een constructieve samenwerking met het ministerie van Justitie en de DG EPI wanneer dit kan bijdragen aan de significante verbeteringen van het penitentiaire systeem.

Enkele voorbeelden. In het jaar 2023 heeft de CTRG de minister en zijn administratie uitgenodigd voor een overleg over voorstellen tot aanpassing van de basiswet. De concrete wijzigingsvoorstellen van de CTRG werden echter volledig genegeerd en er werd geen gelegenheid geboden voor dialoog.

Een ander voorbeeld: de CTRG organiseerde rondetafelgesprekken met DG EPI, de federale politie en de Nationale Orde der Artsen. Het initiatief had tot doel een ontwerp tot wijziging van de geldende omzendbrief op te stellen over de veiligheidsmaatregelen bij het vervoer van een gedetineerde naar het ziekenhuis, tijdens een medisch consult en tijdens een ziekenhuisopname. Hoewel dit overleg onder uitstekende omstandigheden verliep, weigerde de DG EPI elke verdere medewerking toen de CTRG een ontwerp tekst voorlegde, onder het voorwendsel dat de CTRG alleen bevoegd is om advies te geven. Wij geloven dat een nauwere samenwerking alle betrokken actoren ten goede had kunnen komen, zonder dat de betrokkenheid van de CTRG in dit proces zijn bevoegdheden had overschreden.

In een heel ander domein, namelijk de problemen rond en het verzet van bewoners tegen de opening van nieuwe detentiehuisen. De CTRG heeft de minister herhaaldelijk voorgesteld om, in samen met de minister, tijdens buurtoverleg toe te lichten welke rol buurtbewoners kunnen spelen als leden van de commissies van toezicht die bij elk detentiehuis moeten worden opgericht. We zijn ervan overtuigd dat een dergelijke aanpak, waar geen gehoor aan werd gegeven, zou kunnen helpen bij de aanvaarding van deze projecten door de lokale gemeenschappen.

We betreuren dat deze initiatieven niet altijd het gewenste effect hebben gehad. Toch blijven we optimistisch en hopen we dat in de toekomst dergelijke gelegenheden voor samenwerking kunnen worden aangegrepen voor het algemeen welzijn.

Bovendien, als de CTRG als onafhankelijk controle- en toezichtsorgaan naar waarde wordt geschat, is het vanzelfsprekend dat onze rapporten kritiek bevatten, aangezien deze essentieel zijn om de gebieden te identificeren waar verbetering nodig is. Als dit zou ontbreken, zou de reikwijdte van het gehele werk van de CTRG in twijfel moeten worden getrokken.

Over de kritiek op de minimale dienstverlening tijdens stakingsacties:

De wet van 23 maart 2019, die onder andere tot doel heeft de minimale dienstverlening in de gevangenis tijdens een staking te waarborgen, voorziet in een evaluatie. De eerste evaluatie bleek negatief, maar dit leidde niet tot enige. Op het moment dat de overbevolking een hoogtepunt bereikt, wordt de impact van stakingen op het leven van

gedetineerden en hun families steeds moeilijker. In deze context, waarin de overbevolking onbeheersbaar lijkt – 10 025 gedetineerden op 1 augustus 2021, 10 923 op 1 augustus 2022, 11 584 op 1 augustus 2023, 12 249 op 1 augustus 2024, werd het noodzakelijk geacht een evaluatie op het terrein uit te voeren met de medewerking van alle commissies van toezicht. Dit verklaart waarom het onderwerp van de impact van stakingen het hoofdthema van ons jaarverslag is geworden. Elk jaar behandelen we een specifiek thema meer diepgaand. Voor dit verslag is het onze bedoeling om, door dit onderwerp aan te pakken, niet de inspanningen te minimaliseren, maar de uitdagingen te benadrukken die nog steeds moeten worden aangepakt om het welzijn van de gedetineerden en hun families te waarborgen.

De CTRG keurt uiteraard stakingen niet af, want die zijn legitiem en gemotiveerd door moeilijke arbeidsomstandigheden, en prijst het werk van het penitentiaire personeel, wiens zorgen het deelt. Toch is het ook onze plicht om de gevolgen van deze stakingen voor de gevangenispopulatie onder de aandacht te brengen, gevolgen die overeenstemmen met de bezorgdheden die door nationale en internationale organen worden benadrukt. We hopen dat onze vaststellingen kunnen bijdragen aan toekomstige discussies over passende oplossingen.

Over het aantal onontvankelijk of ongegrond verklaarde klachten:

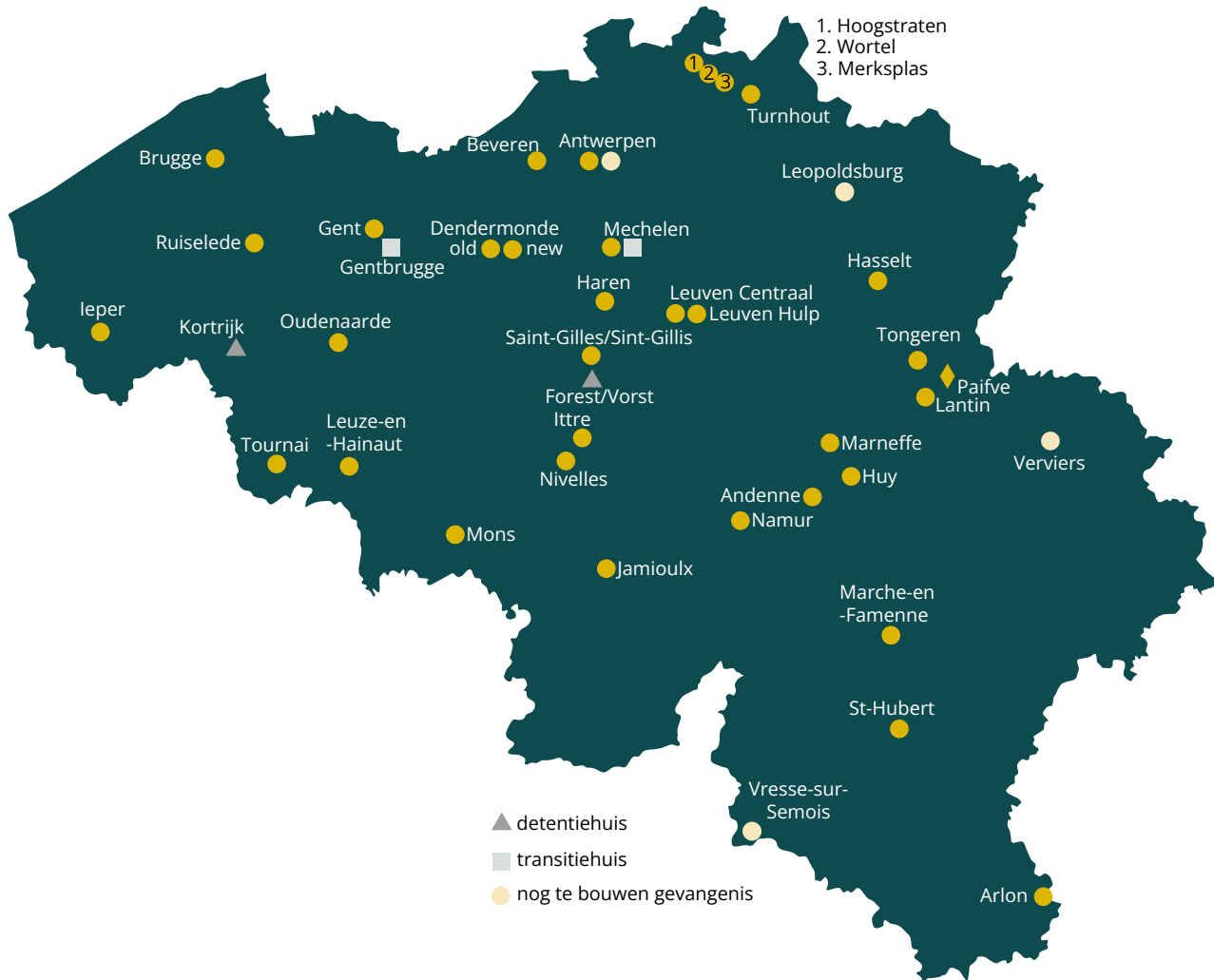
Het beklagrecht is in oktober 2021 ontstaan. Er is een grondige evaluatie uitgevoerd die tijdens de studiedag georganiseerd door de CTRG in het voorjaar van 2024 werd besproken. De resultaten van deze evaluatie, die momenteel wordt afgewerkt voor publicatie, zullen binnenkort beschikbaar zijn. In het kader van zijn opmerkingen wijst de minister, kennelijk om de geringe impact van het beklagrecht te benadrukken, op het hoge percentage onontvankelijke of ongegronde klachten.

Als inderdaad bijna 64% van de klachten onontvankelijk of ongegrond wordt verklaard (tegen 70% in 2022 en 72% in 2021), leidt dit tot twee vaststellingen: enerzijds getuigt dit van de onpartijdigheid van de klachtcommissies en van de evenwichtige aard van hun beslissingen; anderzijds toont de afname van het percentage ongegronde of onontvankelijke klachten aan dat gedetineerden het klachtmechanisme beter begrijpen (een mechanisme dat, laten we niet vergeten, bewust zeer laagdrempelig is gemaakt).

IX. Bijlagen

Bijlage 1: Samenstelling van de commissies van toezicht op 31 december 2023

Commissies van toezicht

Vlaanderen

ARRESTHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | AFDELING BEPERKTE DETENTIE
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 365 MANNEN | 48 VROUWEN | 26 BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

BONROY Anne-Marie, arts
BROSENS Pieter, loontrekkend, zelfstandige in bijberoep, sociale architectuur
CLAESSENS Luc, jurist
DE CLERCK Sanne, juriste, advocate
DONCKERS Niels, docent, fotograaf
DZHALA Erik, jurist, advocaat-stagiair
EL MORABET Imane, juriste
FOETS Etienne, jurist, ambtenaar, gepensioneerd
GOOS Anaïs, jurist, advocaat
JOOSSENS Johanna, criminoloog, analist
- **Vicevoorzitster**
LAGAE Lieve, bemiddelaar
MASSELUS Chantal, jurist
PARIS François, manager – **Voorzitter**
SAS Dorien, medewerkster Elegast vzw
VANSEUNINGEN Elisabeth, jurist, parketjurist

VERBESSEM Nicole, waarnemend hoofdgriffier, gepensioneerd – **Secretaris**

Klachtencommissie

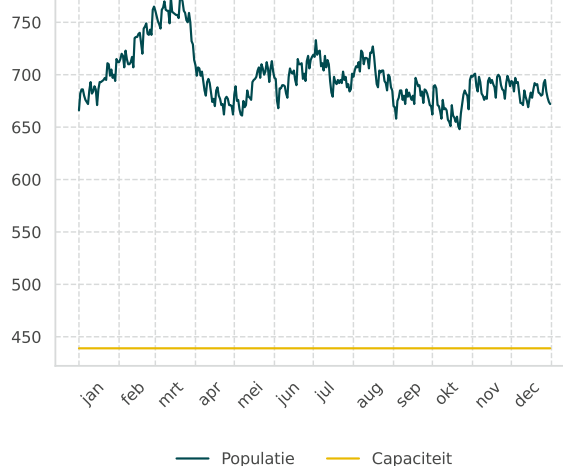
DE CLERCK Sanne
FOETS Etienne – **Voorzitter**
GOOS Anaïs

Ontslagnemende leden in 2023

BOVENS Esra
BURGOS Sally
DOCKX Jan
GOEDERTIER Nathalie
JANSSENS Frederik
LUYTEN Dirk
VERGAUWEN Karen

Gevangenisbevolking 2023: Antwerpen

**STRAFHUIS EN ARRESTHUIS
OPEN EN GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 322 MANNEN**

SAMENSTELLING

DE COCK Emil, kandidaat gerechtsdeskundige veiligheid

DE MUNCK Marc, leraar

DECEUNYNCK Ann, ex-beroepsjournaliste, nu actief in
kinderopvang – **Secretaris**

DEDECKER Luc, geneesheer

DEPRINS Marleen, verpleegkundige

MARICHAL Paul

MARTENS Evelyne – **Vicevoorzitster**

ROTHIER Kristiaan, vrederechter

TRUYENS Luc, advocaat – **Voorzitter**

VAN LAETHEM Freddy, ambtenaar FOD Financiën,
gepensioneerd

VANNENIEUWENHUYSEN Ellen,

doctoraatsonderzoeker

VERDICKT Maartje

VERSCOOREN Emma, therapeutisch assistent

Klachtencommissie

MARTENS Evelyne

ROTHIER Kristiaan – **Voorzitter**

TRUYENS Luc

Ontslagnemende leden in 2023

DE COCK Steffi

JENSEN Peter

NEEFS Paul

NUYTS Hanne

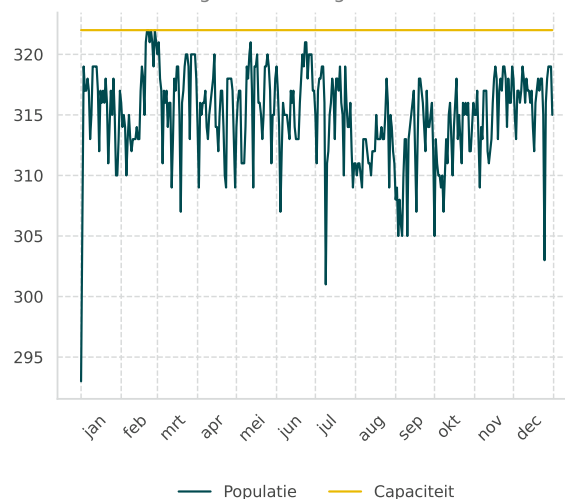
REMON Kay

VERHAERT Roxanne

VERNIMMEN Jonas

Gevangenisbevolking 2023: Beveren

ARRESTHUIS | STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | MEDISCH CENTRUM (24 BEDDEN)
GESLOTEN REGIME | GEMEENSCHAPSREGIME OP DE DRUGSVRIJE AFDELING
CAPACITEIT: 488 MANNEN | 114 VROUWEN | 10 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

ALLAERT Lieven, arts, gepensioneerd
BAES Piet, criminoloog, gepensioneerd
BEKEMANS Dominique, psychosociale begeleider, gepensioneerd
BERKERS Marc, directeur CGG, gepensioneerd
BLOMME Kasper, jurist
BOSSANT Frank, humanitaire sector
DE VliegHER Hans, sociaal assistent, gepensioneerd
DE WACHTER Maxim, jurist
DECOSTER Francis, departementshoofd gezondheidszorg, gepensioneerd – **Voorzitter**
FINET Didier, pedagogisch adviseur met coördinerende opdracht, gepensioneerd – **Vicevoorzitter**
LANGELET Lodewijk, griffier-hoofd van dienst arbeidshof Gent – **Secretaris**

LEWYLLIE Kaat, criminologe
RUYS Catherine, zaakvoester
SCHILLEWAERT Frank, directeur CGG, gepensioneerd
VALCKE Martine, kantoordirectrice
VANASSCHE Lowiese, juriste
VERLE Beatrice, verpleegkundige, gepensioneerd

Klachtencommissie

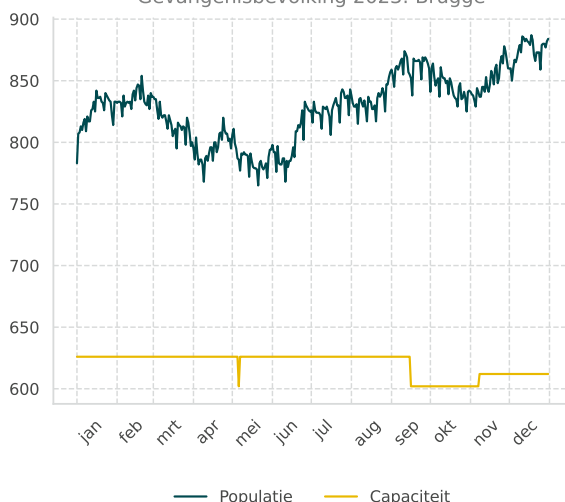
BERKERS Marc
BLOMME Kasper – Voorzitter
VALCKE Martine

Ontslagnemende leden in 2023

D'HONDT Carine
GHEYSSENS Louise
VANDEVELDE Marlyse

Gevangenisbevolking 2023: Brugge

**ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 444 MANNEN**

SAMENSTELLING

BOEL Kristiaan, onderwijs
COLLIER Marijke, juridisch
COLPAERT Arsène, juridisch
DE BRABANDER Lina, bemiddeling
DE BRANDT Firmin, eerstelijns geneeskunde
DE SCHEPPER Danny, juridisch – **Vicevoorzitter**
DE VISSCHER Jean-Pierre, justitiële administratie
MOENS Ann, geestelijke gezondheidszorg en bemiddeling – **Voorzitter**
PEETERS Hanne, juridisch
PIRET Alain, juridisch – **Secretaris**
QUINTELIER Leo, bedrijfsleven
TAS Frederik, criminoloog
TAS Nathalie, rechtbankadministratie

VAN HERREWEGHE Tom, bemiddeling
VAN MULDER Piet, medisch en gerechtelijke expertise
VANHULLE Hans, onderwijs en beleid
VERHELST Herman, vorming en arbeid
VERSTRAATEN Katty, sociale inspectie

Klachtencommissie

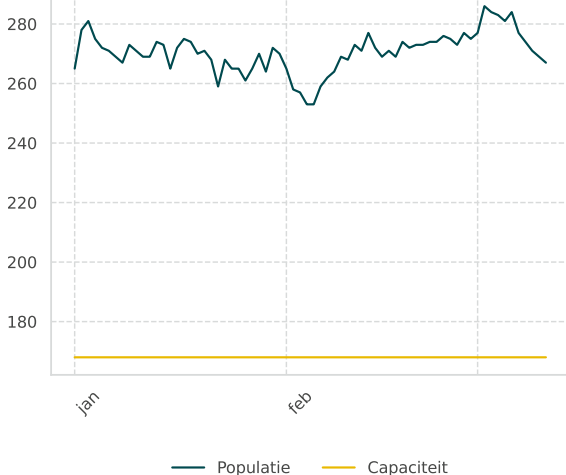
DE BRANDT Firmin
DE SCHEPPER Danny – **Voorzitter**
VERSTRAATEN Katty

Ontslagnemend lid in 2023

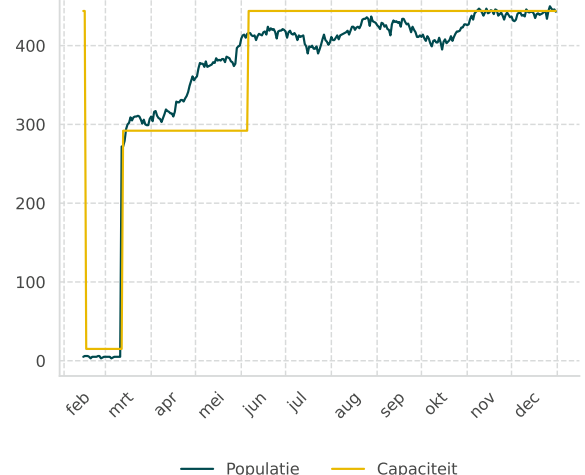
KOKLENBERG Dafné

Gevangenisbevolking 2023: Dendermonde (oud)

Gevangenisbevolking 2023: Nieuw Dendermonde

ARRESTHUIS | STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 260 MANNEN | 39 VROUWEN

SAMENSTELLING

COSTERS Dirk
DE BIE Luc
DE CLERCQ Stephanie
DE RAEDT Willem
DE RYCKE Ine
DERIDDER Phillipe
EECHAUDT Vincent
EL BAKALI Mohamed
GAILLIAERT Marlies
LEFRANC Pierre - Voorzitter
POLFLIET Merit
STASSYNS Gerrit
TERMOTE Elieze
THIENPONT Louis
VAN DAMME Fien - Vicevoorzitster

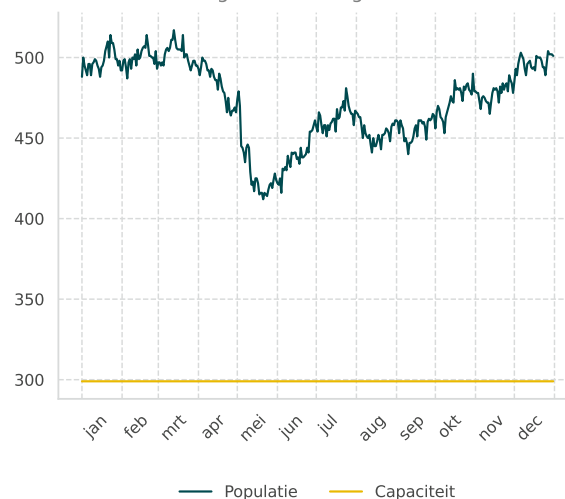
VAN HENDE Filip
VANDE VOORDE Lien
VERPOEST Karen – Secretaris

Klachtencommissie
COSTERS Dirk
EECHAUDT Vincent – Voorzitter
STASSYNS Gerrit

Ontslagnemende leden in 2023
CHEYNS Ruth
DAVID Cheyenne
DE CORT Maja
DE VLEESSCHAUWER Vera
HEMELSOET Elias

Gevangenisbevolking 2023: Gent

ARREST- EN STRAFHUIS | DRUGSVRIJE AFDELING | STRAND AFDELING (ANTI-RACISME, AGRESSIE EN DRUGS)
GESLOTEN REGIME, SEMI-OPEN REGIME (VROUWENAFDELING) EN OPEN REGIME (STRAND AFDELING)
CAPACITEIT: 420 MANNEN | 30 VROUWEN

SAMENSTELLING

BEERTEN Christian, eremagistraat
BROM Johan, leerkracht – **Voorzitter**
CASTRO Maxim, arts
DE BIE Dorien, psycholoog
DRABBE Gilbert, hoofdcommissaris federale politie, gepensioneerd
FROYEN André, senior-thuisverpleegkundige
GEERITS Marc, politiecommissaris, gepensioneerd
HERBOTS Chiel, ambtenaar gemeente Wellen
JACOMEN Ramon, ere-hoofdgriffier politierechtbank Limburg – **Secretaris**
KENENS Paul, sales manager farma, gepensioneerd
KONINGS FREYA
KUMPEN Devin, deeltijds assistent grondwettelijk recht KU Leuven
LAMENS Sofie, GAS-bemiddelaar, integriteitscoördinator stad Sint-Truiden – **Vicevoorzitster**

MUYSERS Ina, stafmedewerker
ORY Daniëlle, juriste, advocate
PENIAKOWSKI Elizabeth, student
PIENS Francesco, maatschappelijk werker
RUBENS Marie-Paule, eremagistraat
SCHEPERS Jozef, korpschef lokale politie, gepensioneerd

Klachtencommissie

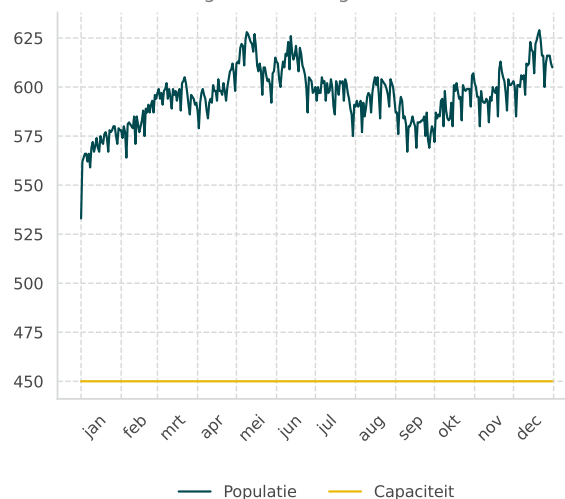
BEERTEN Christian – **Voorzitter**
GEERITS Marc
KENENS Paul

Ontslagnemende leden in 2023

DELVAUX Martijn
MERTENS Karlien
SCHEELEN Paul

Gevangenisbevolking 2023: Hasselt

**ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 55 MANNEN | 12 AFDELING BEPERKTE DETENTIE**

SAMENSTELLING

BACCARNE Frans, arts
BONTE Joost, inspirator bij phronesis.social
– **Vicevoorzitter**
COOMAN Raphaël, jurist, bestuurder
DEBRABANDERE Ulrike, student
HUYSENTRUYT Jonathan, advocaat
MARKEY Christophe, e-auditor FOD Financiën
MISSIAEN Sally, verpleegkundige
VAN DAMME Hendrik, algemeen directeur
gehandicaptenvoorziening, op rust – **Voorzitter**
VAN HOLME Caroline, lerares, gepensioneerd
VANHOVE Michelle, paralegal

VERROTE Nicolas
ZYDE Valerie, attachée Kancelarij Eerste Minister
– **Secretaris**

Klachtencommissie

BACCARNE Frans
COOMAN Raphaël – **Voorzitter**
HUYSENTRUYT Jonathan

Ontslagnemende leden in 2023

RAEPSAET Stijn
SIX Marjolein

*Gevangenis niet operationeel
in 2023*

**DETENTIEHUIS
 OPEN REGIME MET LEEFGROEPEN
 CAPACITEIT: 57 PERSONEN**

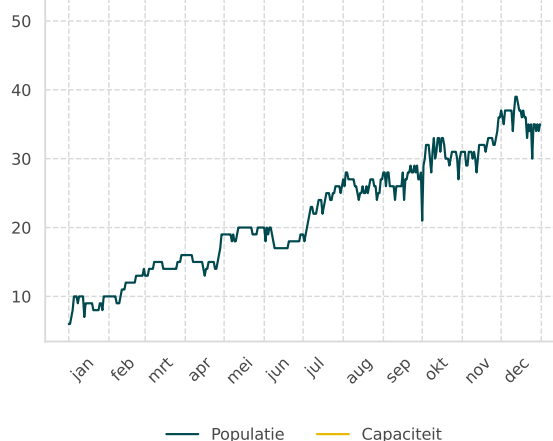
SAMENSTELLING

BACCARNE Frans, arts
BONTE Joost, inspirator bij phronesis.social
 – **Vicevoorzitter**
COOMAN Raphaël, jurist, bestuurder – **Voorzitter**
DERIDDER Philippe, coördinator
DEVEN Ann
HUYSENTRUYT Jonathan, advocaat
RAEPSAET Stijn, leraar
VAN HOLME Caroline, lerares, gepensioneerd
ZYDE Valerie, attachée Kanselarij Eerste Minister
 – **Secretaris**

Klachtencommissie
BONTE Joost
HUYSENTRUYT Jonathan – **Voorzitter**
VAN HOLME Caroline

Gevangenisbevolking 2023: Detentiehuis Kortrijk

**STRAFHUIS
GEDIFFERENTIEERD GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 398 MANNEN**

SAMENSTELLING

BEYENS Jan
DE GROOF Mélanie
DE LOBEL Dirk
DE SCHAETZEN Geoffroy
DE SMEDT Jente
GOOVAERTS Valerie
LANGENAEKER Marius
LANSBERGEN Michaël
LEMMENS Zohra
REYNDERS Kathia
ROEVENS Elke – Secretaris
SCHOTSMANS Martina
SCHRUERS Liesbet
VAN ACKER Robert
VAN GARSSE Leo
VAN KRIEKINGEN Jozef

VANDUFFEL Laura – Voorzitster
VERHEIJEN Patrick
YPERMAN Ward – Vicevoorzitster

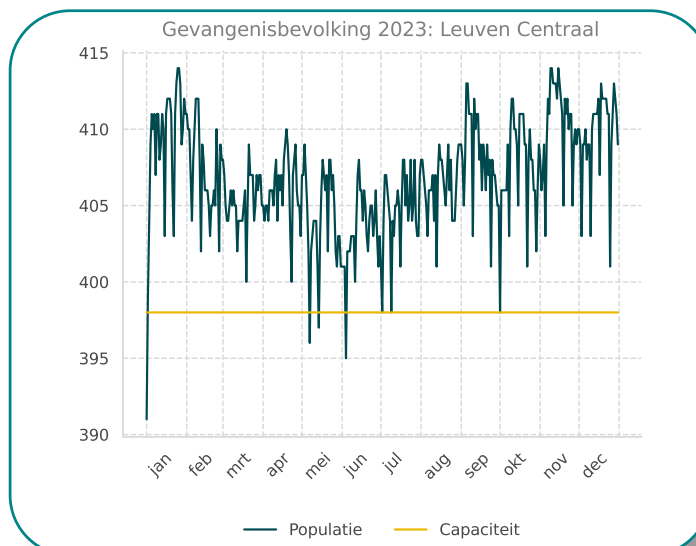
Klachtencommissie

DE LOBEL Dirk
LANSBERGEN Michaël – Voorzitter
VAN KRIEKINGEN Jozef

Ontslagnemende leden in 2023

AORAGH Mohamed
MEJDOUBI Bouchra

N.B De commissie bestaat uit leden met uiteenlopende expertises in onder andere volgende domeinen: bestuurskunde, criminologie, geneeskunde, justitie, maatschappelijk werk, onderwijs, onderzoek, opvoedkunde, ...

HOOFDZAKELIJK ARRESTHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 149 MANNEN

SAMENSTELLING

DEBOUTTE Reinhilde, juriste, gepensioneerd

– Voorzitster

DEPRETER Mathy, toezichthouder omgevingsinspectie

DEMETER Christiaan, pedagoog, gepensioneerd

– Vicevoorzitter

HEYVAERT Peter, jurist

LUYTEN Lisa, justitieassistente

NYS Louis, jurist, gepensioneerd – Secretaris

OTTE Johan, jurist

RUTGEERTS Nina, beleidsmedewerkster CM-Zorgkas

STALLAERT ELKE, sociaal werkster, criminoloog

UTEN Yorne, criminoloog

VANDEBRIEL Ziggy, protection officer bij het commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen

VANDENPUT Ellen, criminologe, juriste

VERHESSCHEN Katrien, juriste

WOUTERS Katty, beleidsadviseur Vlaams-Brabant

Klachtencommissie

OTTE Johan – Voorzitter

RUTGEERTS Nina

VANDEBRIEL Ziggy

Ontslagnemende leden in 2023

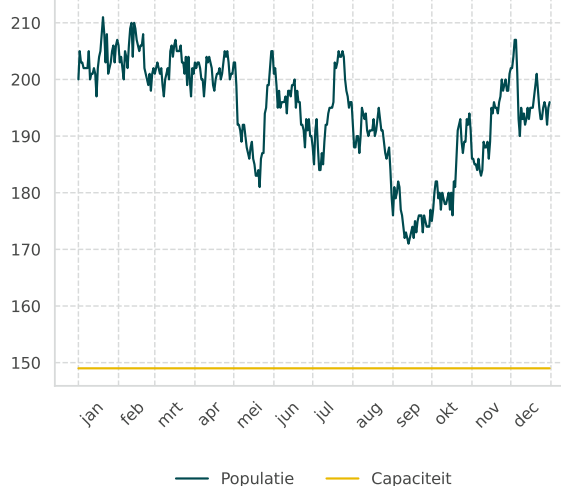
BOONS Lena

CARLE Jole

VAN DER VLIET Stefaan

Gevangenisbevolking 2023: Leuven Hulp

ARRESTHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 84 MANNEN

SAMENSTELLING

CELEN Ralf, vrijzinnig humanistisch consulent bij 'deMens.nu'

DE BRUIN Juliana (Juliette), gepensioneerd (voogd/voogd ad hoc als vrijwilligerswerk)

DE DECKER Charlot, magistrate – **Voorzitter**

DE HERT Stijn, forensisch therapeut

DEMEYERE Yana, criminologe

EL BOUBKARI Yasmina, kabinetsmedewerker bij Elke Van den Brandt

GEENS Karl, arts

SCHOENMAKERS Dirk, ere-advocaat, gepensioneerd

SWINNEN Ann, juriste

VAN GORP Martine, medewerkster Liers Cultuurcentrum

VANDENEYNDE Raf, griffier – **Secretaris**

VERMEULEN Roger, gepensioneerd

WUYTS Mark, magistraat – **Vicevoorzitter**

Klachtencommissie

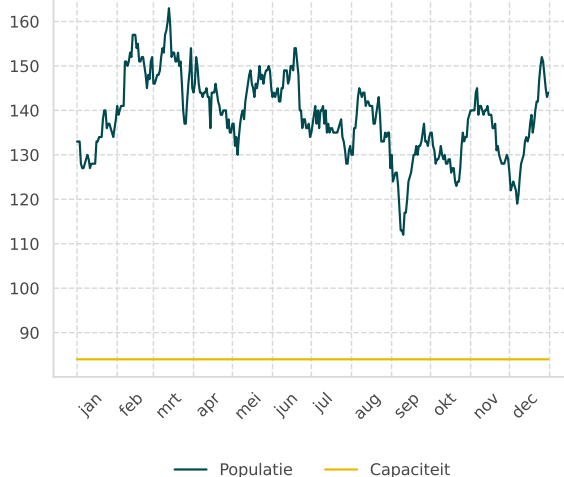
SCHOENMAKERS Dirk

SWINNEN Ann

WUYTS Mark – **Voorzitter**

Gevangenisbevolking 2023: Mechelen

STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN EN OPEN REGIME (AFDELING BEVEILIGDE ZORG "PAVILJOEN DE HAVEN")
CAPACITEIT: 406 MANNEN

SAMENSTELLING

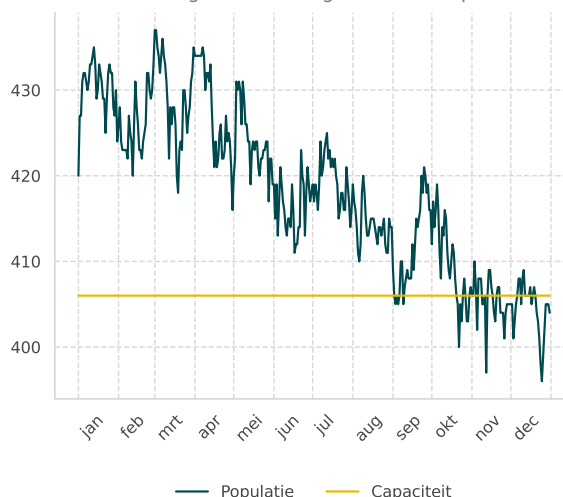
BAERT Christophe, notarieel jurist
DE ROOVER Kevin, leraar
DRIESEN Dirk, opvoeder
ENGELS Jozef, industrieel ingenieur, gepensioneerd
 – **Secretaris**
GILIS Eva, sociaal werker – **Voorzitster**
HOPPENBROUWERS Maud, studente criminologie
ROOMS Freddy, gepensioneerd
VAN DEN ABEELE Fiene, juriste – **Vicevoorzitster**
VAN WEZEL Ton, leraar volwassenenonderwijs,
 gepensioneerd
VERSWIJVEL Steven, leraar
WILLEKENS Victor, logistiek instructeur, gepensioneerd

Klachtencommissie
BAERT Christophe – **Voorzitter**
DE ROOVER Kevin
WILLEKENS Victor

Ontslagnemende leden in 2023
CAUWENBERGHS Sofie
CHALLOUK Yassine
LEENDERS Joris
PALMANS Michel
VAN HOLLEBEKE Eduard
VAN TILBORGH Ludo

Gevangenisbevolking 2023: Merksplas

STRAFHUIS (OOK ENKELE BEKLAAGDEN)
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 132 MANNEN

SAMENSTELLING

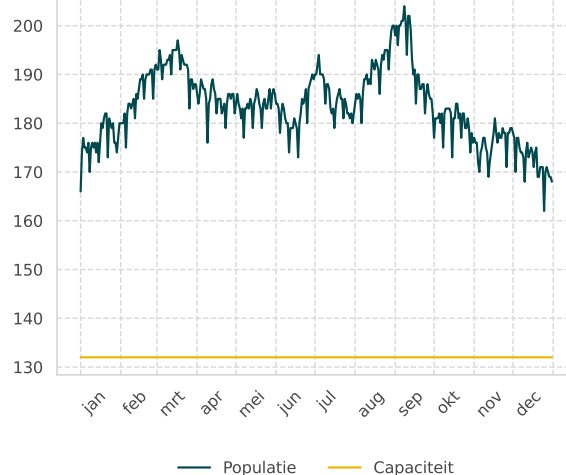
BOGAERT Evelyn, studente criminologie
BRUYNEEL Emmanuel, zaakvoerder
BRUYNEEL Hilde
DOUCHY Frank, arts, gepensioneerd
DUCATTEUW Antoon, pedagogisch adviseur,
gepensioneerd – **Voorzitter**
GOOSSENS Francis, softwareconsultant
– **Vicevoorzitter**
MEYSMANS Edwin, magistraat, rechter
PLETINCKX Luc, socioloog, gepensioneerd
VAN EECKHOUT Rudy, directeur bijzondere jeugdzorg
VANDE WIELE Luc, audioloog, gepensioneerd

Klachtencommissie
BRUYNEEL Emmanuel
MEYSMANS Edwin – Voorzitter

Ontslagnemende leden in 2023
BLANCKAERT Emiel
DESMET Naïs

Gevangenisbevolking 2023: Oudenaarde

STRAFHUIS
OPEN REGIME
CAPACITEIT: 56 MANNEN | 4 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

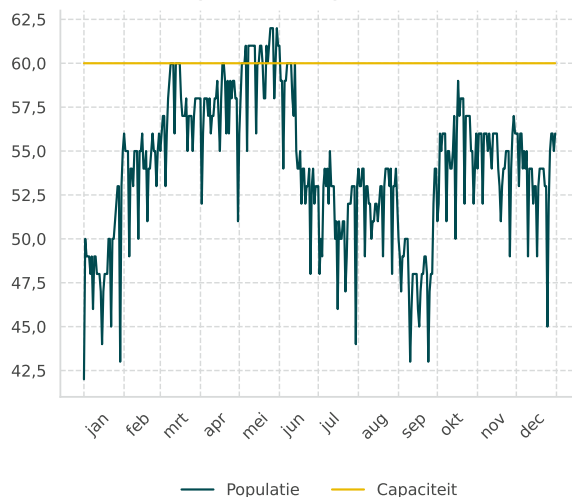
AMEYE Floor
BOUCKAERT Maxim
CASIER Bram
DE CUYPER Thalita
LANGENAEKENS Raf
MARKEY Christophe
ROHAERT Godelieve (Lieve)
TROFFAES Luc
VAN PARYS Michèle – Secretaris
VAN PARYS Willem

Klachtencommissie
CASIER Bram – Voorzitster
VAN PARYS Willem

Ontslagnemende leden in 2023
DEMUYNCK Christian
PAUWELS Vincent
SMESSAERT Brigitte
THIENPONT Louis
VAN DAMME Hendrik
VERMEULEN Tony

Gevangenisbevolking 2023: Ruisselede

SAMENSTELLING

BASTIAENS Lucas, attaché FOD Binnenlandse Zaken

BASTINÉ Daniel, directiesecretaris FOD Justitie

– **Secretaris**

BELLEN Johan, diensthoofd inburgering

Vlaams-Brabant

BOULAHOUAL Ibrahim, medewerker Hard Facilities CM

Limburg

CLAES Lonne, begeleidster

HAESLONCKX Stijn, dossierbehandelaar

– **Vicevoorzitter**

LAMBRECHTS Hubert (Bert), arts

PEETERS Kristel, criminologe

PETERS Cécile, sectorverantwoordelijke gezinszorg

STRAUVEN Gaston, informaticus, op rust

VAN COPPENOLLE Ingrid, juriste, eremagistrate

– **Voorzitter**

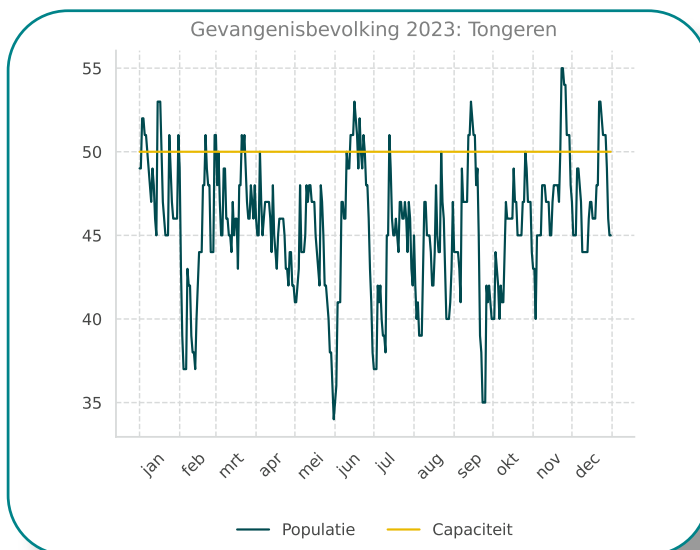
VAN MOL Julie, juriste, attachée FOD Financiën

Klachtencommissie

PEETERS Kristel

VAN COPPENOLLE Ingrid – **Voorzitter**

VAN MOL Julie

ARRESTHUIS EN STRAFHUIS | 2 VLEUGELS VOOR GEÏNTERNEERDEN
GESLOTEN REGIME EN OPEN REGIME IN BEPAALDE DELEN
CAPACITEIT: 262 MANNEN | 7 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

ANDRIES Vincent, jurist, magistraat bij het Parket

ARDUWIE Sven, assistent rechterlijke orde – **Secretaris**

CAVENS Frank, ingenieur

DECEUNINCK Caroline, vroedvrouw en lector
vroedkunde

GROOTEN Luc, gepensioneerd PBA

MANNAERT Stijn, politierechter – **Voorzitter**

PEETERS Jozef, jurist, ere-advocaat

ROOVERS Jean, arts

STINKENS Bernd, criminoloog

VAN BOGAERT Luc, rijkschooldirecteur

VANERMEN Lieve, rechter bij de arbeidsrechtbank

– **Vicevoorzitter**

WEYTJENS Bart, consultant

WILLEMS Guido, leraar

Klachtencommissie

DECEUNINCK Caroline

VANERMEN Lieve – **Voorzitster**

WEYTJENS Bart

Ontslagnemend lid in 2023

VAN HOLLEBEKE Eduard

Gevangenisbevolking 2023: Turnhout

WORTEL
STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 302 MANNEN

HOOGSTRATEN
STRAFHUIS
OPEN GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 156 MANNEN | 29 VROUWEN

SAMENSTELLING

BLONDEEL Dana, ambtenaar
CLAERHOUDT Johannes (Hans), zaakvoerder ICT, gepensioneerd
COTTENIE Rik, arts
DE WEERD Bram, sociaal assistent stad Antwerpen
DENEWET Stefaan, jurist, ambtenaar – **Secretaris**
EGGERMONT Lieve, sociaal assistente
JACOBS Christel, jurist, ambtenaar
KAZADI Tatiana, sociaal assistente – **Vicevoorzitter**
KEYSERS Ed, penitentiair bewakingsassistent, gepensioneerd
NOBELS Albert, jurist
SCHUERMANS Henk, unitmanager datacenter – **Voorzitter**
VAN GINNEKEN Natasja, bouwkundig tekenaar

VAN REGEMORTEL François, hoofd intern beheer UNIA/Myria, gepensioneerd
VANHOUTTE Aukje, sociaal assistente
WITTEBROODT Loumar, verpleegkundige

Klachtencommissie

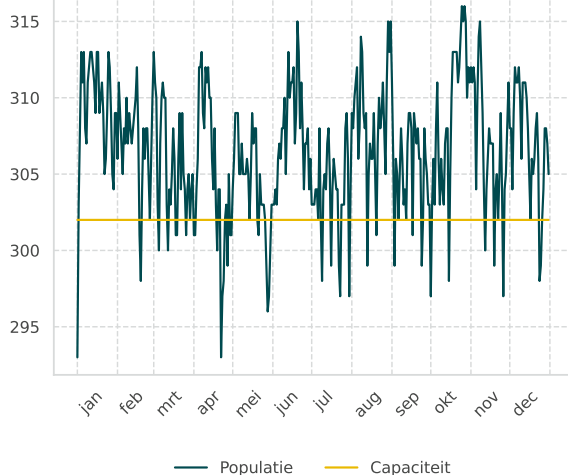
DENEWET Stefaan
JACOBS Christel – **Voorzitter**
VANHOUTTE Aukje

Ontslagnemende leden in 2023

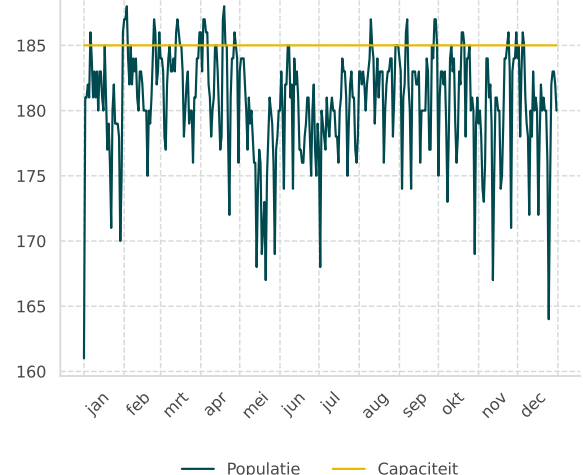
LENAERTS Hanne
OLLIVIER Nicole (Christine)
PALMANS Warre
SCHUERMANS Margaux

Gevangenisbevolking 2023: Wortel

Gevangenisbevolking 2023: Hoogstraten

Commissies van toezicht

Brussel

**DETENTIEHUIS
OPEN REGIME MET LEEFGROEPEN
CAPACITEIT: 57 MANNEN**

SAMENSTELLING

BAUWIN Nicolas, analist in witwassenrij – **Voorzitter**

CLOSON Marie-Christine, emeritus hooglerares in
gezondheidseconomie

DE BOECK Sven, science outreach officer aan de VUB

DELAUNOIS Pascal, journalist, gepensioneerd

GRASSI Patrick, sociaal rechter beoordelaar,
gepensioneerd

JONSSON Sarah, tutor van niet-begeleide minderjarige
vreemdelingen, opleidster van Franstalige tutoren

MEES Stéphanie, vertaalster bij de Hoge Raad voor de
Justitie – **Secretaris**

SERVIN Eva

Klachtencommissie

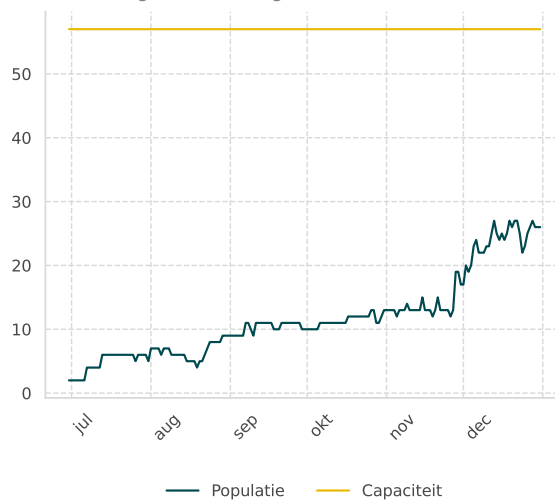
DELAUNOIS Pascal

GRASSI Patrick

SERVIN Eva - Voorzitster

Gevangenisbevolking 2023: Detentiehuis Vorst

**STRAFHUIS VOOR MANNEN | ARRESTHUIS VOOR MANNEN
GESLOTEN CENTRUM VOOR VROUWEN | OPEN CENTRUM VOOR VROUWEN
OBSERVATIECENTRUM | MEDISCH CENTRUM | PSYCHIATRISCHE AFDELING
CAPACITEIT: 876 MANNEN | 105 VROUWEN**

SAMENSTELLING

BARLOW Patricia, arts
BLANMAILLAND France
BOON Johan – Voorzitter
CAERS Henri
CAMERIER Delphine
DE VIRON Isabelle, advocate, bemiddelaarster
DE VISSCHER Jacques, arts – **Vicevoorzitter**
DECOSTER Simon
DELLICOUR Christian
ERAUW Isabelle, juriste
HOBE Jonathan, jurist bij de directie economische migratie van het Brusselse Gewest
JUNGERS Raphaël, psychiatrisch medisch-legaal verpleegkundige
KETTELAER Géraldine
LACROIX Dominique
LANGHENDRIES Bruno, coördinator van de expertise-eenheid Advocaten Zonder Grenzen
LECOQ Nicolas, assistent in de rechten Sint-Louis, student criminologie ULB – **Secretaris**
LEPOIVRE Céline, juriste
LEYSEN Jan, gewoon hoogleraar aan de Koninkelijke Militaire School - **Voorzitter**
LOUVEAUX Hervé, magistraat
MENNIG Clara, juriste, projectmedewerkster bij de Federatie van onthaalhuizen en hulporganisaties voor daklozen

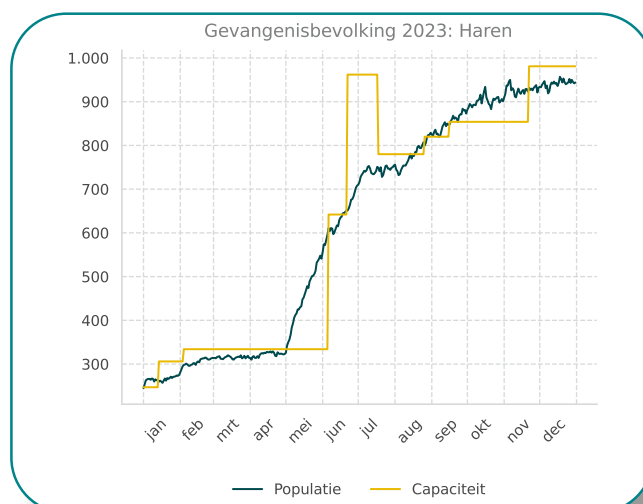
NEDERLANDT Olivia, doctor in de rechten, hoogleraar strafrecht, onderzoekster NFWO
NEVE John
RABIER Marie-Hélène, journaliste, gepensioneerd
SCHEER David, criminoloog, onderzoeker
SIMONS Fabienne, gepensioneerd - **Vicevoorzitter**
TANCRE Stéphane
TURCO Julie, directrice van de resto du cœur in St.-Gillis
VAN WEDDINGEN Luc, industrieel ingenieur, gepensioneerd
VERHEIJEN Patrick, arts
VANLIEFDE Aurore, doctoranda in de criminologie
VERVAET Luk, leraar in de gevangenis, gepensioneerd
VISART de BOCARME Sophie, sociaal werker, socioloog
WANET Lionel, criminoloog

Klachtencommissie

DE VIRON Isabelle - Voorzitter
HOBE Jonathan - Voorzitter
JUNGERS Raphaël
RABIER Marie-Hélène
TANCRE Stéphane
WANET Lionel

Ontslagnemende leden in 2023

DELAUNOIS Pascal
STEINBACH Benoit

**ARRESTHUIS (ENKELE VEROORDEELDEN) | PSYCHIATRISCHE AFDELING |
MEDISCH-CHIRURGISCH CENTRUM
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 520 MANNEN**

SAMENSTELLING

BAUDRIHAYE-GERARD Laure, juriste
BRUYNOOGHE Ruben, maatschappelijk werker NGO
BURGHELLE-VERNET Alix, advocate – **Vicevoorzitster**
CANIVET Marie, criminologe
DANLOY May-LI, juriste
DE COSTER Vincent, gepensioneerd
DELAUNOIS Pascal
DESGUIN Noemi, juriste - **Vicevoorzitster**
FOUREZ Graziella, doctorandus, projectcoördinatrice
betreffende herstelrecht
GRASSI Patrick, assessor sociale rechter, gepensioneerd
LEFEVERE Jade, juriste – **Secretaris**
MORVAN Héléne, gemeentelijke agent
MUSIGAZI Gracia, médecin
PIESSEVAUX Agnès, advocate
VANHOECK Khris, gepensioneerd

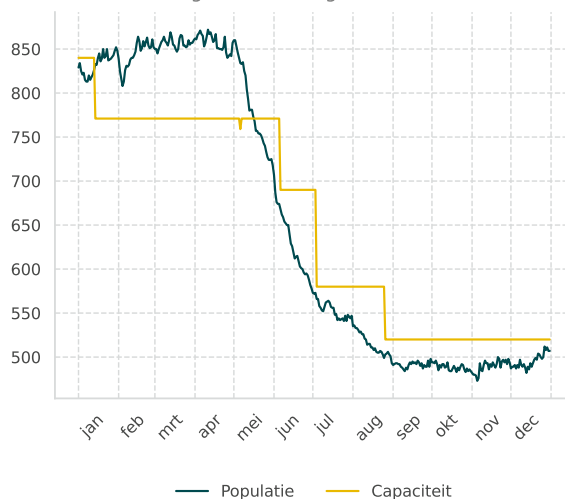
Klachtencommissie
BAUDRIHAYE-GERARD Laure – **Voorzitster**
DELAUNOIS Pascal
GRASSI Patrick

Ontslagnemende leden in 2023

DE BOECK Sven
DE VIRON Isabelle
DRIESSEN Céline
ISTAS Hervé
LAMBERT Marie-Laurence
LEMAITRE France
NEVE John
SLUIJS Naomi
VAN HAUWERMEIREN Remco
VANLIEFDE Aurore
WANET Lionel

Gevangenisbevolking 2023: Sint-Gillis

Commissies van toezicht

Wallonië

STRAFHUIS VOOR MANNEN
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 420 MANNEN

SAMENSTELLING

ALLARD Claude, jurist

BOINEM Pascale, artiest, regisseuse

DUMONT Anne, secretaris, gepensioneerd – **Secretaris**

HUSTINX Guy-Michel, sociaal rechter bij de Arbeidsrechtbank - **Voorzitter**

KRUYTS Raymond, rechter in handelszaken, gepensioneerd

LAFFINEUR Jacques, advocaat

LAMBIN Floriane, juriste

MICHAUX Jean-Paul, arts - **Vicevoorzitter**

NOTTET Harold, onafhankelijke journalist

PETERSBORG Jacqueline, secretaris, gepensioneerd

PIRSELOVA Silvia, juriste

Klachtencommissie

ALLARD Claude

KRUYTS Raymond

LAFFINEUR Jacques – **Voorzitter**

Ontslagnemend lid in 2023

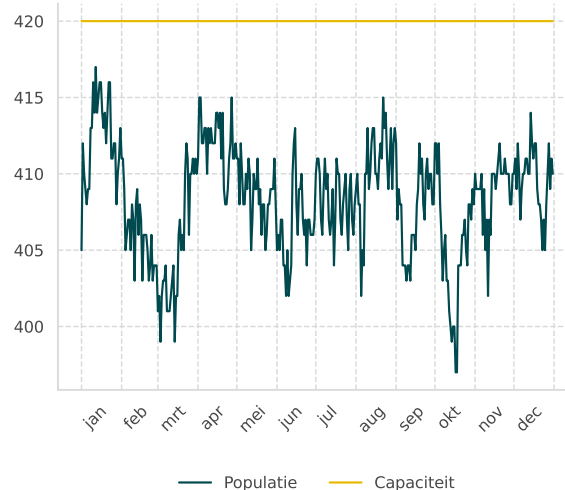
DURANT Coraline

MENSI Sarah

VEERMEER Erwin

Gevangenisbevolking 2023: Andenne

**ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME EN HALF-OPEN
CAPACITEIT: 111 MANNEN**

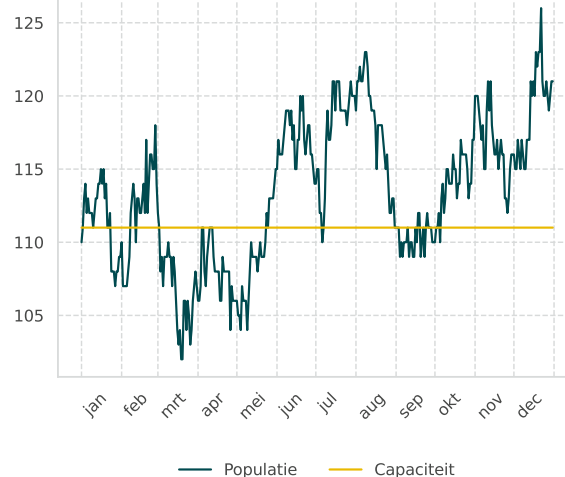
SAMENSTELLING

ALARDEAU Eric, arts
BARIAU Martine, ere-advocate
BILLOT Bertrand, advocaat
CAPELLE Patricia, lerares
DECOCQ Jean, apotheker, gepensioneerd
HULSTAERT Manon, advocate
MORES Benoit, deskundige-vertegenwoordiger in
ziekte- en invaliditeitsverzekering
TANCRE Eveline – **Secretaris**
TOUSSAINT Bernadette – **Voorzitster**
WEYDERS Mégane, advocate

Klachtencommissie
BILLOT Bertrand – **Voorzitter**
CAPELLE Patricia
Ontslagnemend lid in 2023
ESSER Sébastien
LEJEUNE Fernand

Gevangenisbevolking 2023: Aarlen

ARRESTHUIS (INCLUSIEF VEROORDEELDEN)
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 32 MANNEN

SAMENSTELLING

BIETTLOT Maude, juriste federale politie

COPPENS Jean-Pierre, bibliothecaris op rust

CRAHAY Charlène, attachéé directie
gemeenschapsinstelling – **Secretaris**

DEBRY Charlotte, advocate

DEPREY Natacha, magistrate – **Vicevoorzitster**

DEPREZ Fabrice

DERESE Jean, sociale opvoeder A1

DERESE Lola, juriste adviesraad voor
vreemdelingenzaken

HOULMONT Fabien, commissaris federale politie,
gepensioneerd – **Voorzitter**

MESPOUILLE Frédéric, advocaat

Klachtencommissie

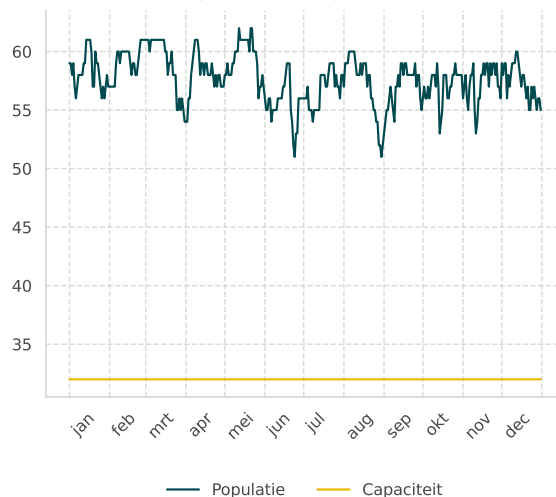
BIETTLOT Maude – **Voorzitster**

CRAHAY Charlène

DERESE Jean

Gevangenisbevolking 2023: Dinant

HUY
ARRESTHUIS (OOK VEROORDEELDEN)
PROGRESSIEF REGIME
CAPACITEIT: 64 MANNEN

MARNEFFE
STRAFHUIS
OPEN REGIME
CAPACITEIT: 141 MANNEN

SAMENSTELLING

BODART Florian, sociaal ingenieur
CHEVALIER Pauline, sociaal assistente
DELLISSE Adeline, criminologe – **Vicevoorzitster**
D'UDEKEM d'ACQZ Thérèse, verpleegkundige
– **Voorzitster**
GOSSIAUX Alexandre, docent technische vakken
LECLOUX Caroline, criminologe
MARSDEN André, industrieel ingenieur, gepensioneerd
NIGOT Colette, sociaal assistente – **Secretaris**
PIRARD Colin, auditor

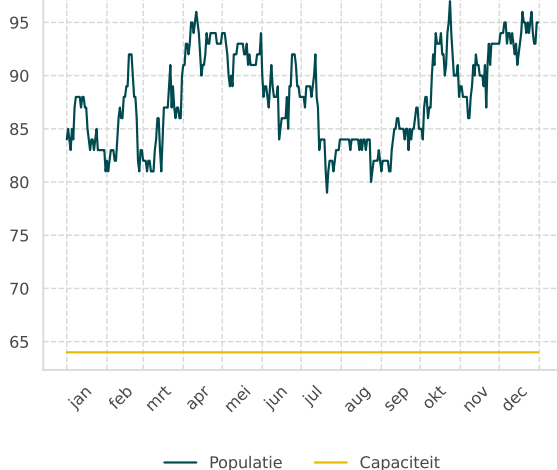
TRABERT Claire, arts
TROKAY Julie, magistrate

Klachtencommissie
CHEVALIER Pauline
LECLOUX Caroline
TROKAY Julie – **Voorzitster**

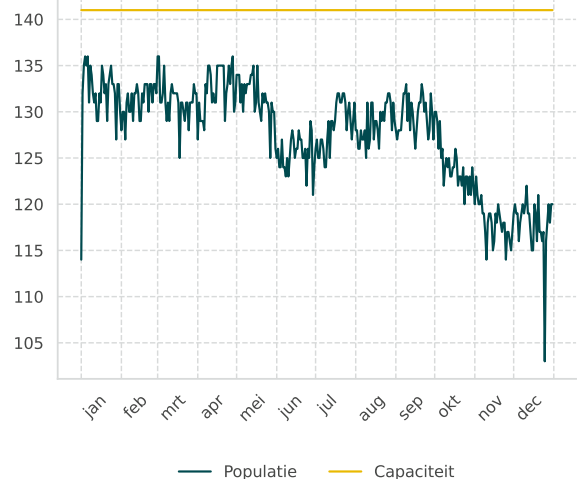
Ontslagnemend lid in 2023
OCHELEN Marie-Eve

Gevangenisbevolking 2023: Hoei

Gevangenisbevolking 2023: Marneffe

STRAFHUIS | HOOGBEVEILIGDE GEVANGENIS DIE OOK EEN VLEUGEL DERADEX BEVAT
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 414 MANNEN

SAMENSTELLING

DE BRULLE Claude, directeur-generaal FOD Justitie,
gepensioneerd

DOIGNI Justine, juriste

EGGLESTON Zoé - Vicevoorzitster

FRENAY Marie

HOPPE Jérôme

JASPIS Patricia, magistrate, gepensioneerd

- Voorzitster

LEMERCIER Marina, juriste

LIEUTENANT Christian - Secretaris

MARCHANDISE Thierry, magistraat, gepensioneerd

PIRON Larissa, juriste

REMY Claire, arts

SZECHENYI Eva, criminologe gespecialiseerd in
geestelijke gezondheid

VAN ELEWYCK Patrick, informaticus

VAN HUMSKERKEN Bernard, directeur OCMW,
gepensioneerd

Klachtencommissie

LEMERCIER Marina

MARCHANDISE Thierry - Voorzitter

PIRON Larissa

Ontslagnemend lid in 2023

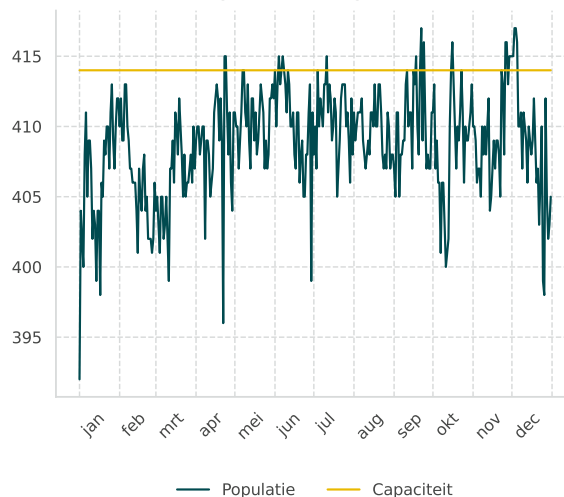
DE BACKER Lydie

JAMAR Lise

ZAHNER Annemarie

Gevangenisbevolking 2023: Ittre

**ARREST- EN STRAFHUIS MET EEN PSYCHIATRISCHE AFDELING
CAPACITEIT: 385 MANNEN**

SAMENSTELLING

COMPAGNION Béatrice, magistrate, gepensioneerd
– **Vicevoorzitster**

GALAND Daniel, televisiedirecteur, gepensioneerd

GUYAUX Anne, filosofe

LECLERCQ Francis, arts

NAYES André, sociaal verpleegkundige

PERIQUET Jacques, gewezen pedagogisch
hoofdinspecteur – **Secretaris**

PHILIPPART Annie, erevoorzitster bij de Rechtbank van
eerste aanleg van Charleroi

TARWE Myriam, ere-advocate – **Voorzitster**

VANDRIESSCHE Pierre-Yves, directeur lagere school,
gepensioneerd

Klachtencommissie

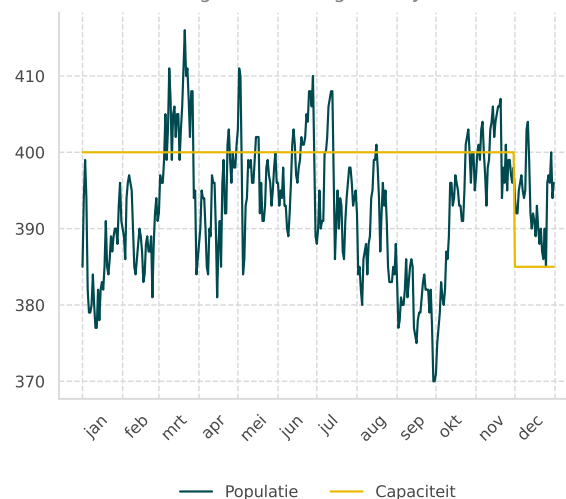
COMPAGNION Béatrice

GALAND Daniel

PHILIPPART Annie – **Voorzitster**

Gevangenisbevolking 2023: Jamioulx

ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | POLYKLINIEK (COVID AFDELING
SINDS OKTOBER 2020)
GESLOTEN REGIME MET 2 GEMEENSCHAPPELIJKE AFDELINGEN MET HALF-OPEN REGIME
CAPACITEIT: 684 MANNEN | 60 VROUWEN

SAMENSTELLING

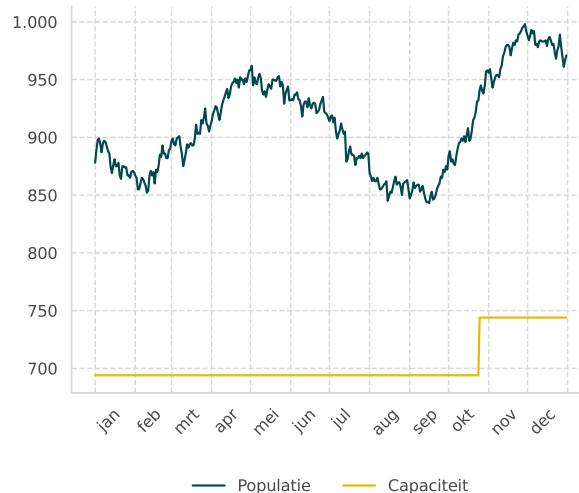
BERBUTO Sandra, advocate
CHARMONT Jean-François, socioloog
CHAUVIN Nicolas, jurist
COSSALTER Cidji, ambtenaar
COURTOY Céline, gegradueerde in recht
DAELE Luc, schooldirecteur, gepensioneerd
DELCUVE Emilie, studente rechten
DELIEGE BEAUDUIN Christine, psychologe,
gepensioneerd
GROSJEAN Alain, bakker-pâtissier, gepensioneerd
– **Vicevoorzitter**
HEYEN Elvira, advocate
LEVIE Thérèse, criminologe

MASSION Paul, arts
MINGUET Pauline, spoedverpleegkundige
PERICK Thomas, psycholoog, criminoloog - **Secretaris**
POURVEUR Solange, onderdirectrice van een school,
gepensioneerd – **Voorzitter**
SARLET Paul, elektricien, gepensioneerd
TAZIAUX Anouchka, psychomotrische therapeute

Klachtencommissie
CHARMONT Jean-François
CHAUVIN Nicolas – **Voorzitter**
COSSALTER Cidji

Gevangenisbevolking 2023: Lantin

STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 350 MANNEN

SAMENSTELLING

BARNICH Frédérique, magistraat
BAUDRY Fanny
CHAGNIOT Catherine, gespecialiseerde opvoedster
DE LANGHE Eric, directeur bankkantoor, gepensioneerd
DUGAUQUIER Alexandre, advocaat, Umons assistent
FAVIER Jean-Paul, eremagistraat
FRANCOIS Hubert, major brandweerman,
gepensioneerd – **Voorzitter**
GÉRARD Chantal, verpleegkundige – **Vicevoorzitster**
LECOMTE Didier, leraar, gepensioneerd
LIENART Jean-Claude, leraar, diaken

VUYLSTEKE Luc, arts, gepensioneerd – **Secretaris**
WATTIEZ Dominique, arts

Klachtencommissie

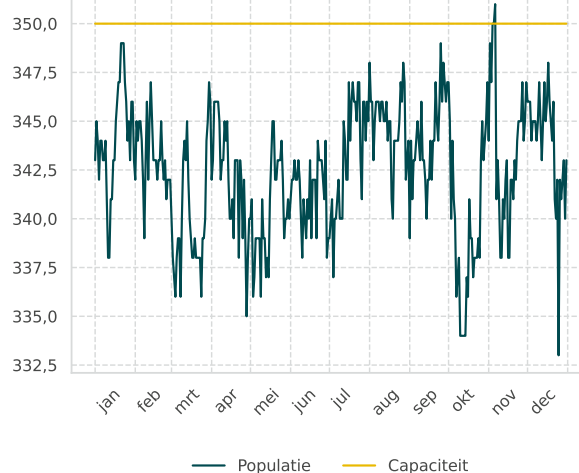
DE LANGHE Eric
DUGAUQUIER Alexandre
FAVIER Jean-Paul – **Voorzitter**

Ontslagnemende leden in 2023

CARENNO FERNANDEZ Vanessa
LEGA Charlotte

Gevangenisbevolking 2023: Leuze-en-Hainaut

ARREST- EN STRAFHUIS
OPEN REGIME EN GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 333 MANNEN | 17 VROUWEN

SAMENSTELLING

ALLIARD Claude, juriste

BREYER Lucie, juriste

BRICOURT Alexandre, jurist, lijnpiloot

DANHAIVE Jacqueline, directeur van het psychiatrisch centrum van de provincie Luxemburg, gepensioneerde

DEVILLE Jean-François, brandweerman, vroeger penitentiair bewakingsassistent

GEORGES Jean-Yves, OCMW van Marche-en-Famenne – **Voorzitter**

HABETS Anne-Marie, centrum voor opgesloten minderjarigen te Sint-Hubert – **Secretaris**

LALOY Isabelle, maatschappelijk werkster

MAQUET Gilles, gepensioneerde

RIGUELLE Luc, eremagistraat

SAINTMAR Hélène, arts

VAN ESSCHE Daniel, politieagent, gepensioneerde

VERBEEREN Paul, FWB inspecteur, gepensioneerde

VERSTRAETE Christian, leraar, gepensioneerde

VOUE Alexandra, advocate

Klachtencommissie

DEVILLE Jean-François

RIGUELLE Luc

VAN ESSCHE Daniel

VOUE Alexandra – Voorzitter

Ontslagnemende leden in 2023

DE WORM Roland

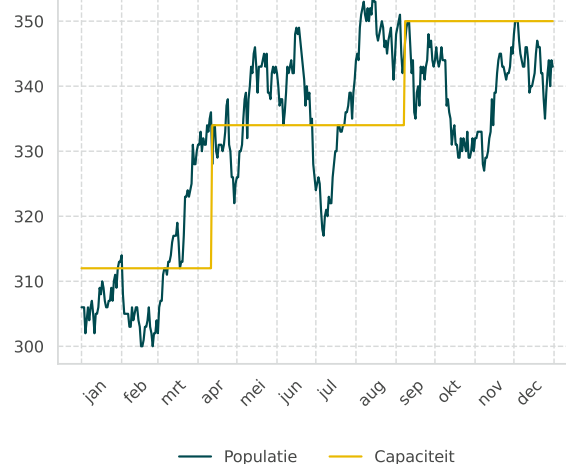
FERY Aline

GAUTHIER Lola

STEYAERT Philippe

Gevangenisbevolking 2023: Marche-en-Famenne

ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 280 MANNEN | 27 VROUWEN

SAMENSTELLING

ALET Essaid, leraar islamitische godsdienst,
gepensioneerd
BOURGUIGNON Pierre, ingenieur, gepensioneerd
CIRRIEZ Pierre, magistraat – **Voorzitter**
DANNEAU Laura, advocate
DEMISSE Jérôme, criminoloog
DUFranne Leïla, advocate
FONTIGNIE Margaux, studente rechten
FORTEBRACCIO Stéphanie, gemeentebediende
– **Secretaris**
GODIN André, bankbediende, gepensioneerd
HENRY Clémentine, advocate
HOUART François
KSIEZNIAK Magdalena, bedrijfsleider
LEFRERE-JEANJEAN Anaïs, juriste

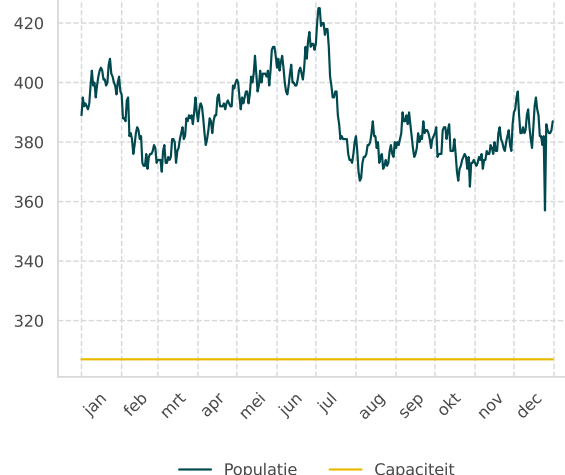
MANSIS Marc, afgevaardigde onderwijsvakbond,
gepensioneerd – **Vicevoorzitter**
PACE Antonietta, psychotherapeute
SCOUFLAIRE Simon, jurist
SIPIDO Aurélie, juriste, HR manager
TRINE Michel, psychiatrisch verpleegkundige,
gepensioneerd
VAN DER LINDEN Romain, arts

Klachtencommissie

DUFranne Leïla
HENRY Clémentine
LEFRERE-JEANJEAN Anaïs – **Voorzitster**
SCOUFLAIRE Simon

Gevangenisbevolking 2023: Bergen

**ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
"PROGRESSIEF" REGIME MET EEN AFDELING OPEN REGIME
CAPACITEIT: 226 MANNEN**

SAMENSTELLING

BISET Thierry, arts, gepensioneerd – **Secretaris**

BOUILLON Christine, onderwijs

BURTON Marie-Sophie, jurist, juridisch advisor

DESQUEUVE Véronique, psycholoog

EL BOUYERI Amal, jurist, Ministerie van Defensie

JAMAR DE BOLSEE Tom, advocaat

LESTARQUY Louise, advocate

ROUSSEAUX Elisabeth, verpleegkundige, lerares,
gepensioneerd – **Voorzitster**

THIRY Amandine, historica doctorandus

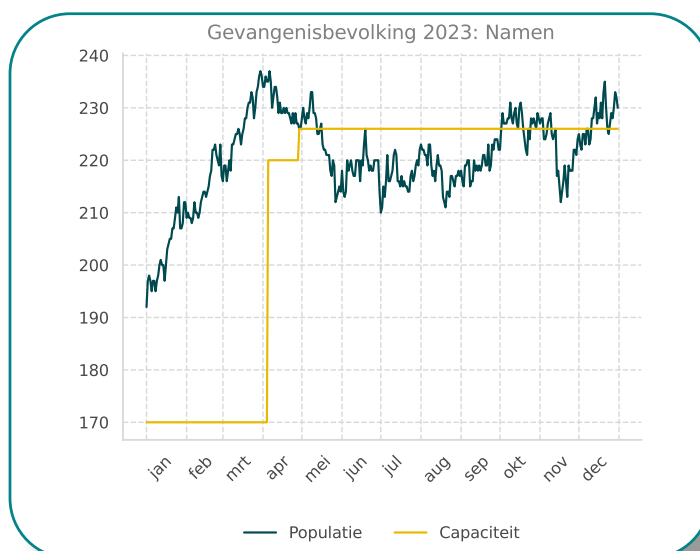
TRUSSART Sonia, econoom, human resources

ZIANE Emmanuel, economist – **Vicevoorzitter**

Klachtencommissie

BURTON Marie-Sophie – **Voorzitster**

EL BOUYERI Amal

**ARREST- EN STRAFHUIS
PROGRESSIEF REGIME | IN DE VLEUGEL VAN GEDETINEERDE WERKNEMERS: GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 192 MANNEN**

SAMENSTELLING

BACK Alain, leidinggevende bedrijven en openbare sector, gepensioneerd

BODSON Nicolas, sociaal rechter, gepensioneerd

GUFFENS Simone, eremagistrate

HENSMANS Philippe, socioloog, directeur NGO

LIONNEZ Astrid, criminologe

LOQUIFER Michele, eremagistrate - **Voorzitter**

ORBAN Nicole, secretariaat van de medische directie van een ziekenhuis, gepensioneerd

PAULUS DE CHATELET Véronique, eremagistrate

PEEMANS Robert, bedrijfsjurist, gepensioneerd
– **Secretaris**

PUTMANS Jean, bedrijfsdirecteur - **Vicevoorzitter**

VANDENABEELE Philippe, sociaal assistent, licentiaat arbeidswetenschappen, bemiddelaar

WALRAVENS Anne, sociaal assistente, criminologe

Klachtencommissie

GUFFENS Simone – Voorzitter

PAULUS DE CHATELET Véronique

PEEMANS Robert

Ontslagnemende leden in 2023

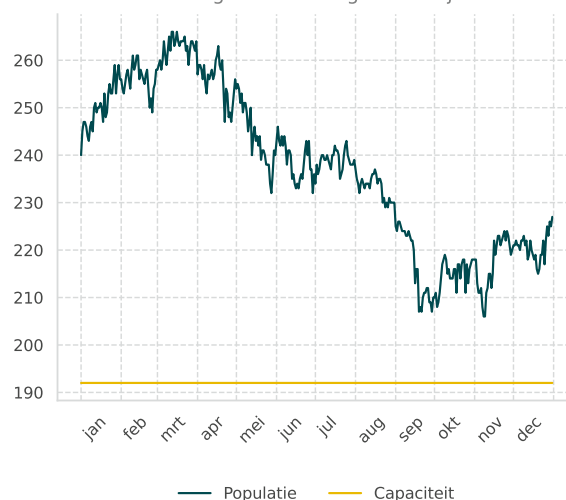
DESQUEUVE Véronique

LEQUEUX Armand

VISART de BOCARME Sophie

Gevangenisbevolking 2023: Nijvel

**INRICHTING TOT BESCHERMING VAN DE MAATSCHAPPIJ
GESLOTEN NACHTREGIME. TIJDENS DE DAG: GEMEENSCHAPS- EN CELREGIME.
CAPACITEIT: 205 MANNEN**

SAMENSTELLING

BILGIC Ihan, student rechten

BOULANGE Brigitte, verpleegkundige, criminologe,
gepensioneerd

EHX Aurélie, filosofe, onderzoekster in de geestelijke
gezondheidszorg, coördinatrice van een psychiatrische
hulpdienst in de leefomgeving

GRECO Alexandra, criminologe - **Secretaris**

KHATMI Iliass, bachelor in recht, advocaat – **Voorzitter**

KNUDE Francis, theatermanager, gepensioneerd

PAQUE Christian, eremagistraat, gepensioneerd

POUPART Béatrice, eremagistrate, gepensioneerd

RAZDAN Twinkle, student rechten

WYNANDS Adeline, criminologe

Klachtencommissie

EHX Aurélie

PAQUE Christian – Voorzitter

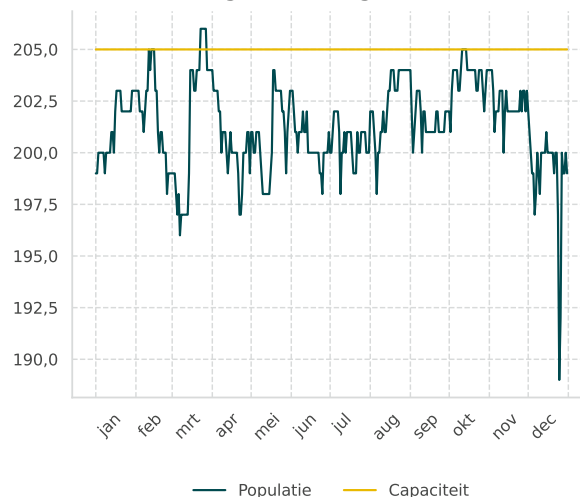
POUPART Béatrice

Ontslagnemend lid in 2023

COUETTE Camille

Gevangenisbevolking 2023: Paifve

**STRAFHUIS
OPEN REGIME EN GEDEELTELIJK GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 229 MANNEN**

SAMENSTELLING

AMEHAME Kodzovi, filosofisch adviseur bij het IPPJ en
het CCMD

BAUVIR Etienne, tucht prefect CFWB

GODFROID François

GUIOT Xavier, advocaat

LAURENT Michel, gemeente-ambtenaar, gepensioneerd
– **Voorzitter**

LEDUC Charlotte, gemeentelijk directeur-generaal

– **Secretaris**

LEJEUNE Fernand, arts

MAES Véronique, manager van een evenementenbedrijf

MARTIN Gilles, sociaal assistent

PERSOONS Marc, vrederechter – **Vicevoorzitter**

ROMAIN Emilie, advocate

STEENBEKE Ingeborg

WILMART Eric, arts-psychiater

Klachtencommissie

GUIOT Xavier

MARTIN Gilles

ROMAIN Emilie – **Voorzitster**

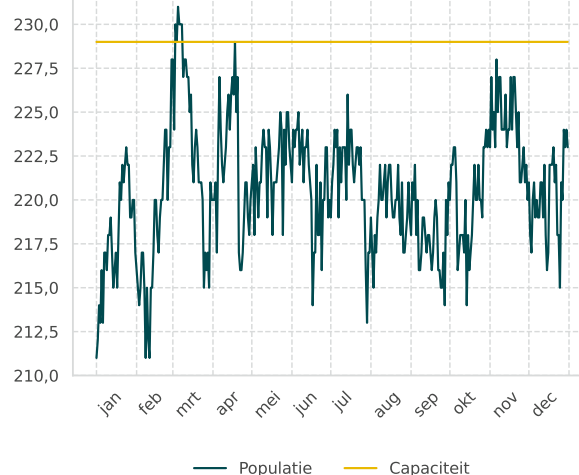
Ontslagnemende leden in 2023

FERONT Nathalie

HEINEN Gisèle

Gevangenisbevolking 2023: Saint-Hubert

**STRAF- EN ARRESTHUIS
VERSCHILLEND REGIME (GEMEENSCHAPS OF GESLOTEN) AFHANKELIJK VAN DE VLEUGEL
CAPACITEIT: 179 MANNEN | 4 AFDELINGEN BEPERKTE DETENTIE**

SAMENSTELLING

ALLARD Hortense, maatschappelijk werkster in een psychiatrisch ziekenhuis

BOUQUELLE Stéphane, notaris, gepensioneerd

CHEVALIER Eric, magistraat, gepensioneerd

– **Secretaris**

DESCY François, journalist, gepensioneerd

DEVAUX François, bedrijfsjurist

DOUTRELIGNE Alain, leraar, gepensioneerd

– **Vicevoorzitter**

ENDRENYI François, algemene geneeskunde

GREGOIRE Jean-Pierre, psycholoog, directeur van een instelling, gepensioneerd – **Voorzitter**

HERVENS Marc, verzekeringswezen

JACQUERIE-MASSON Marie, juriste, belastingadviseur, gepensioneerd

RODRIGUEZ Lucas, advocaat

RONVEAU Jean-Benoît, advocaat

STROOT Flore, psycholoog rusthuizen

VAN DE VLOET Yves, sociaal assistent, expert stedelijke veiligheid

Klachtencommissie

BOUQUELLE Stéphane

CHEVALIER Eric – Voorzitter

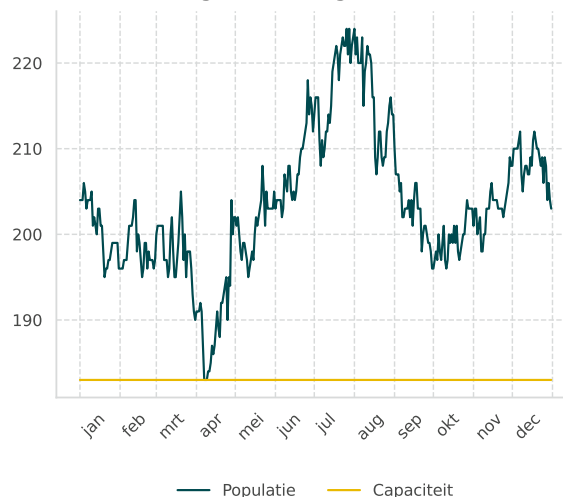
VAN DE VLOET Yves

Ontslagnemend lid in 2023

DE VILLERS GRANDCHAMPS Eléonore

Gevangenisbevolking 2023: Doornik

Bijlage 2: Opvolging van de aanbevelingen 2019-2023 van de CTRG

A. OPVOLGING VAN DE AANBEVELINGEN VAN DE CTRG IN VORIGE JAARVERSLAGEN

In zijn opeenvolgende jaarverslagen doet de CTRG steeds een aantal aanbevelingen aan de autoriteiten, meer in het bijzonder aan de minister van Justitie, de penitentiaire administratie en/of de lokale directies van de penitentiaire inrichtingen. Deze aanbevelingen worden hieronder per onderwerp samengevat. Voor elke aanbeveling wordt aangegeven in hoeverre ze door de autoriteiten is gevolgd. Als aan de aanbevelingen geen gevolg werd gegeven, worden ze als hangende beschouwd en dus voor het lopende jaar hernieuwd.

B. TOEZICHT

1. Overbevolking

Alle gepaste en toereikende maatregelen nemen om de toename van de gevangenisbevolking te beheersen en om menselijke en waardige detentieomstandigheden te garanderen aan personen die van hun vrijheid beroofd zijn, zonder de bestaande gevangenis capaciteit uit te breiden.

In overleg met andere betrokken actoren de vereiste maatregelen nemen om het gebruik van alternatieve straffen aan te moedigen.

Rechters en parketmagistraten bewust maken van hun rol in de strijd tegen overbevolking

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling deels gevolgd

In 2023 behandelden de Kamer en de Senaat een ontwerp van hervorming van het Wetboek van Strafrecht (goedgekeurd in 2024), waarin het gebruik van andere straffen dan gevangenisstraffen de voorkeur krijgt en de gevangenisstraf het ultimum remedium wordt.

2. Gevangenisinfrastructuur

Alle nodige maatregelen nemen om binnen redelijke termijnen de materiële levensomstandigheden in de penitentiaire instellingen te verbeteren ten einde de eerbiediging van de waardigheid en de grondrechten van de gedetineerden te waarborgen.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

i. Gevangenisinfrastructuur: cellen

Bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne van de cellen, meer bepaald op de volgende punten:

- insijpelend water via plafonds en ramen;
- vochtigheid in de cellen;
- schimmel op de muren.

Regelmatig de nodige onderhoudswerkzaamheden en herstellingen uitvoeren in het kader van een onderhoudsplan zoals bedoeld in het KB van 3 februari 2019 (art. 9).

De gedetineerden voldoende materieel en onderhoudsproducten ter beschikking stellen om hun verblijfsruimte te kunnen poetsen en te onderhouden. Ervoor zorgen dat alle plaatsen in de gevangenis waar een oproepsysteem vereist is, met een functioneel systeem worden uitgerust. Dit betekent dat het signaal op een permanent bereikbare dienst moet toekomen (KB 3 februari 2019, art. 2 en 4).

Alle cellen zo snel mogelijk in overeenstemming brengen met de normen van het KB van 3 februari 2019 (art. 1 en art. 8) over de afmetingen van de verblijfsruimte (vloeroppervlakte, hoogte, breedte), de ramen die een natuurlijke lichtinval en rechtstreeks uitzicht op de buitenwereld moeten bieden, en de verluchting, verlichting en verwarming.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

ii. Gevangenisinfrastructuur: straf- en beveiligde cellen

Bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne in de straf- en beveiligde cellen, meer bepaald op de volgende punten:

- het beddengoed
- de muren en vloeren
- de sanitaire installaties.

Volledig en schoon beddengoed van goede kwaliteit met een redelijke levensduur ter beschikking stellen en het regelmatig verversen. Dit beddengoed omvat:

- een matras
- lakens, die voor elke nieuwe gedetineerde verversen worden
- voldoende dekens
- een hoofdkussen en een kussensloop, die verversen worden voor elke nieuwe gedetineerde
- een matrasbeschermer.

Zorgen voor voldoende meubilair, d.w.z. een geschikte stoel en tafel, een televisie en/of radio, een klok die de tijd en datum aangeeft en, indien van toepassing, de kamertemperatuur.

Ervoor zorgen dat de individuele wandelplaatsen voldoende daglicht krijgen (elke voorziening die de toegang tot licht te zeer beperkt moet worden vermeden), voorzien zijn van beschutting tegen slechte weersomstandigheden, beschikken

over een oproepsysteem, en ruim en naar behoren zijn uitgerust, zodat de gedetineerden zich fysiek kunnen uitleven en het ook mogelijk is uit te rusten (zitbanken).

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iii. Gevangenisinfrastructuur: gemeenschappelijke ruimten

Bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne van de gemeenschappelijke binnenruimten, meer bepaald op de volgende punten:

- insijpelend water
- vochtigheid
- schimmel op de muren
- lekken in het dak
- de slechte staat van de vloeren.

De specifieke aanbevelingen voor de individuele ruimten zijn ook van toepassing op de gemeenschappelijke ruimten.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iv. Gevangenisinfrastructuur: sanitaire voorzieningen

Alle cellen zo snel mogelijk voorzien van een sanitaire ruimte met toiletten, een wastafel en een douche en deze ruimte volledig scheiden als meerdere gedetineerden in dezelfde cel verblijven.

Op korte termijn toiletten en een wastafel plaatsen in alle cellen van de inrichtingen die daarover nog niet beschikken.

Ervoor zorgen dat de gedetineerden toegang hebben tot een voldoende groot aantal werkende en schone douches met warm water.

De gedetineerden regelmatig voorzien van voldoende schoonmaakproducten en -materieel, wasmiddel en verzorgingsproducten.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

v. Gevangenisinfrastructuur: keuken(s)

Ervoor zorgen dat de keukens indien nodig aangepast en/of hersteld worden, zodat alle gedetineerden beschikken over voldoende voedsel dat aan de moderne hygiënenormen voldoet en zo nodig aangepast is aan hun gezondheidstoestand (art. 42 van de basiswet).

Defecte elektrische systemen dringend herstellen en aanpassen, onder meer vanwege het brandgevaar.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

vi. Gevangenisinfrastructuur: ruimten voor gemeenschappelijke activiteiten

Indien dit nog niet het geval is, voldoende ruimten ter beschikking stellen voor gemeenschappelijke activiteiten zoals fitness, recreatie, opleiding, werk en bezoeken, waarop de gedetineerden recht hebben op grond van de artikelen 60, 76, 79, 81 en 82 van de basiswet.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

vii. Gevangenisinfrastructuur: medische lokalen

Ervoor zorgen dat de medische lokalen indien nodig aangepast en/of hersteld worden, zodat de gezondheidszorg voor alle gedetineerden gelijkwaardig is met de gezondheidszorg in de vrije samenleving (art. 88 van de basiswet).

Alle instellingen voorzien van een voldoende groot aantal medische lokalen met moderne en functionele uitrusting en apparatuur, zodanig dat de vereiste onderzoeken en voorgeschreven behandelingen op dezelfde manier kunnen plaatsvinden als buiten de gevangenis (art. 88 van de basiswet).

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

viii. Gevangenisinfrastructuur: buitenruimten

Ervoor zorgen dat de wandelplaatsen ruim en behoorlijk uitgerust zijn, zodat de gedetineerden zich fysiek kunnen uitleven en het ook mogelijk is uit te rusten (zitbanken). Voorts moet er beschutting tegen slechte weersomstandigheden en een sanitaire voorziening zijn.

De geschikte oplossingen zoeken om de wandelplaatsen te beveiligen tegen het droppen van verboden voorwerpen van buiten de gevangenis.

Ervoor zorgen dat de wandelplaatsen regelmatig worden onderhouden en dat alle nodige maatregelen worden genomen om de aanwezigheid van ongedierte in te dijken.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

3. Voeding

Snel werk maken van de uitvoering van de aanbevelingen in het rapport «Analyse maaltijdvoorziening penitentiaire inrichtingen: 'Is het de kwantiteit die telt?」 (HTC Advies, december 2018).

Specifieke aanbevelingen:

- Investeren in performante interne keukens in alle penitentiaire inrichtingen om de kwaliteit en de samenstelling van de maaltijden te verbeteren.
- Alle gedetineerden dagelijks minimaal twee stukken fruit en de aanbevolen hoeveelheid groenten aanbieden.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

4. Persoonlijke voorwerpen

Erop toezien dat alle nodige maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de persoonlijke voorwerpen van gedetineerden niet verloren raken.

Specifieke aanbevelingen:

- Een inventaris opstellen van de voorwerpen die aan de gedetineerden toebehoren bij aankomst in de cel, vóór elk, zelfs tijdelijk, vertrek uit de cel, of met het oog op een overplaatsing.
- Voorzien in een doeltreffende procedure voor het verkrijgen van een vergoeding voor verlies of verdwijning van persoonlijke voorwerpen.

Jaarverslag 2019	Deels gevolgd
Jaarverslag 2020	Deels gevolgd
<i>De bepalingen in het huishoudelijk reglement van de gevangenen over schadevergoeding bij verlies of verdwijning van persoonlijke voorwerpen werden aangepast (op het gebied van bewijslast en wijze van tegemoetkoming).</i>	
Jaarverslag 2021	Hangende voor het overige
Jaarverslag 2022	Hangende voor het overige
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige
<i>De penitentiaire administratie heeft een audit over deze kwestie aangekondigd. Er zijn echter over de uitvoering geen details verstrekt.</i>	

5. Financiën

Zorgen voor meer transparantie in financiële aangelegenheden en daarnaast, voor gedetineerden, duidelijke, toegankelijke en begrijpelijke procedures formuleren.

Specifieke aanbevelingen:

- Inzetten op meer transparantie en duidelijkheid voor gedetineerden over rekeninguittreksels, loonfiches en procedures (die soms resulteren in langere wachttijden).
- Uitwerken en aan de betrokken partijen meedelen van geactualiseerde richtlijnen voor het beheer van het steunfonds, de inkomsten, de uitgaven, de controle op het fonds en de informatie aan gedetineerden.⁸³
- Ervoor zorgen dat het gebruik van middelen uit het steunfonds duidelijk wordt omschreven (voor sociale en/of welzijnsdoeleinden voor gedetineerden).
- **Voorzien in een duidelijk en uniform kader voor kantines en winstmarges** die mogen worden genomen, waarbij het normaliteitsbeginsel zo veel mogelijk wordt gerespecteerd.
- Voorzien in meer communicatie en afstemming over de samenstelling van de kantenlijsten via het overlegorgaan.
- Bij wijze van pilootproject de mogelijkheid onderzoeken om binnen de gevangenissen winkels te openen waar gedetineerden boodschappen kunnen doen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

6. Contacten met de buitenwereld

Een permanent en optimaal contact tussen gedetineerden en de buitenwereld, in het bijzonder met hun naasten, mogelijk maken.

Specifieke aanbevelingen:

- Inzetten op digitalisering met het oog op het verbeteren en versnellen van de communicatiemogelijkheden. Een dergelijk systeem kan briefwisseling en (video)bellen vergemakkelijken.
- De mogelijkheid tot videobellen behouden.
- Voorzien in eenvoudigere procedures voor het vastleggen en annuleren van bezoekmogelijkheden, met name door middel van digitalisering.

Jaarverslag 2020	Deels gevolgd
<i>De bezoeken via videoconferentie die in 2020 tijdens de covid-periode zijn geïntroduceerd, behoren nu tot de mogelijkheden die in vrijwel alle gevangenissen structureel aan gedetineerden worden aangeboden.</i>	
Jaarverslag 2022	Aanbeveling hernieuwd voor het overige
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

7. Arbeid in de gevangenis

⁸³ Zie alle aanbevelingen uit het verslag over het onderzoek naar het steunfonds, CTRG, 2022, [op de website van de CTRG](#).

Alles in het werk stellen om het aantal werkende gedetineerden en het aanbod van beroepsopleidingen aanzienlijk te verhogen.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
<i>In afwachting van statistieken over de evolutie van het aantal aangeboden en ingevulde arbeidsplaatsen in de gevangenis.</i>	
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

Het koninklijk besluit van 26 juni 2019 tot vaststelling van het bedrag en de toekenningsvoorwaarden van de inkomsten uit arbeid herzien om de voorwaarden en garanties voor werken in de gevangenis zoveel mogelijk af te stemmen op die voor arbeidsovereenkomsten.

Specifieke aanbevelingen:

- Arbeidsplaatsen openstellen voor onderhouds- en renovatiewerken of andere relevante taken voor het onderhoud van de penitentiaire infrastructuur, hetzij voor gedetineerden die al een zekere kennis bezitten, hetzij voor opleidingsdoeleinden.
- Gedetineerden tewerkstellen in de performante interne keukens, om meer werkgelegenheid te creëren voor de gedetineerden.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Aanbeveling deels gevolgd
<i>Sporadisch werd er renovatiewerk toevertrouwd aan gedetineerden met de vereiste vaardigheden.</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige
<i>De vergoedingen voor gedetineerden voor huishoudelijk werk, die tot nu toe door het steunfonds werden gedragen, komen niet langer uit dit fonds. Deze vergoedingen worden voortaan betaald met het budget voor huishoudelijke arbeid, met terugwerkende kracht vanaf 24 november 2023. De enveloppe voor huishoudelijke arbeid zal in 2024 voor elke inrichting worden verhoogd op basis van de bedragen die in 2023 nodig zijn voor de vergoeding van huishoudelijke arbeid.</i>	

8. Opleiding en activiteiten

i. Opleiding

Alles in het werk stellen om het aanbod van (beroeps)opleidingen aanzienlijk te verhogen met het oog op de bevordering van persoonlijke ontwikkeling, zinvolle invulling van de periode van detentie en verbetering van de kansen op re-integratie.

Jaarverslag 2020	Hangende
<i>In afwachting van statistieken over de evolutie van het aantal aangeboden (beroeps)opleidingen in gevangnissen en het aantal gevolgde opleidingen.</i>	
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

ii. Sport / wandelkoer

Het aanbod van sport- en recreatieve activiteiten uitbreiden.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iii. Cultuur/ontspanning

Het aanbod van culturele en vrijetijdsactiviteiten uitbreiden.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iv. Bibliotheek

Een ruimere keuze aan werken aanbieden in de bibliotheken en duidelijke informatie geven over de toegang tot de bibliotheek.

Specifieke aanbevelingen:

- Makkelijkere toegang tot de werken in de bibliotheken bieden, ook in het geval wanneer tegen een persoon een disciplinaire isolatiemaatregel werd genomen;
- Toezien op de diversiteit van de werken in de bibliotheek, zowel op het vlak van genre als taal.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

9. Gezondheidszorg

i. Toegang tot medische zorg

Dringend zorgen voor specifiek opgeleid personeel en voldoende materiële middelen, om te garanderen dat gedetineerden in Belgische gevangenissen toegang hebben tot gezondheidszorg die gelijkwaardig is aan de gezondheidszorg waartoe ze in de buitenwereld toegang zouden hebben.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Aanbeveling deels gevolgd
<i>Door middel van een aantal pilootprojecten, die moeten worden uitgebreid, is er extra zorgpersoneel aangeworven in drie inrichtingen (op termijn in tien inrichtingen en vervolgens in het hele land).</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

Specifieke aanbevelingen:

- Medisch zorgpersoneel bijkomend sensibiliseren over de nood aan heldere communicatie en de opbouw van een vertrouwensband, zowel met gedetineerden als met de arts-leden van de CvT's.
- De zorgteams versterken met beroepsbeoefenaars die niet alleen als verbindingspersonen tussen de medische diensten van de gevangenis fungeren, maar ook instaan voor gezondheidspreventie en -bevordering.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Aanbeveling deels gevolgd
<i>Het nieuw aangeworven zorgpersoneel staat in voor of draagt bij aan gezondheidspreventie (met name op het gebied van verslaving aan verdovende middelen).</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

ii. Toegang tot psychische en psychiatrische zorg

De noodzaak erkennen om te voorzien in voldoende plaatsen voor geïnterneerden in daartoe geschikte zorginstellingen, opdat ze niet langer in penitentiaire inrichtingen worden ingesloten.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

Specifieke aanbevelingen:

- De behoefte erkennen aan speciale zorg voor gedetineerden met een psychische problematiek.
- De noodzaak erkennen van een toereikende specifieke opleiding voor het betrokken gevangenispersoneel.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iii. Toegang tot dossiers

Het aangekondigde systeem snel implementeren, namelijk een nieuwe digitale applicatie voor de penitentiaire gezondheidszorg (*JustCare*) die compatibel is met het online-gezondheidsplatform *E-Health*, en de toegankelijkheid van het medische dossier voor de patiënt zelf waarborgen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iv. Medicatie

De processen met betrekking tot (de voorbereiding van) de medicatieverstrekking optimaliseren, opdat de correcte medicatie tijdig aan de juiste persoon wordt verstrekt, en dit rekening houdende met het medisch beroepsgeheim.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

v. Uithalingen om medische redenen

Voorzien in voldoende personele middelen voor medische uithalingen of ziekenvervoer, opdat de noodzakelijke medische zorgen tijdig kunnen worden toegediend. Daarbij benadrukt de CTRG de nood aan evenwicht tussen veiligheid en zorg, met respect voor de noodzakelijke privacy tijdens deze verplaatsingen, het medisch beroepsgeheim en de vertrouwensrelatie tussen patiënt en zorgverlener.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

10. Orde en veiligheid

i. Fouilleringen

Een eind maken in alle penitentiaire inrichtingen aan systematische fouilleringen.

Erop toezien dat het gevangenispersoneel volledig, adequaat en voortdurend wordt opgeleid en geïnformeerd over de voorwaarden waaronder fouilleringen met eerbied voor de waardigheid van de gedetineerde kunnen worden uitgevoerd.

Specifieke aanbevelingen

De CTRG neemt de aanbevelingen van de federale ombudsman⁸⁴ over, meer in het bijzonder:

- De fouilleringsplannen van de inrichtingen door de regionale directies laten evalueren en aanpassen om een einde te maken aan de systematische naaktfouilleringen.
- Het DG EPI in elke inrichting laten nagaan wat de obstakels zijn voor de afschaffing van de systematische fouilleringen, zoals tekortkomingen op het vlak van infrastructuur, en de toestand opvolgen, samen met de Regie der Gebouwen.
- Lichaamsfouilleringen uitsluitend uitvoeren in een gesloten ruimte waar geen andere gedetineerden aanwezig zijn, en door minimum twee personeelsleden van hetzelfde geslacht als de gedetineerde.
- Zorgen voor noodzakelijke voorzieningen, zoals de terbeschikkingstelling van een voorraad handdoeken en het afficheren van de wijze waarop de fouillering wordt uitgevoerd.
- De directies van de penitentiaire inrichtingen een register van naaktfouilleringen laten bijhouden dat toegankelijk is voor de CvT's.
- De aanwezigheid van ten minste twee beampten tijdens celcontroles waarborgen, deze celcontroles vermelden in het register en bijzondere aandacht schenken aan voorwerpen die tijdens dergelijke celcontroles worden verloren of stukgemaakt.

⁸⁴ Zie [Onderzoeksverslag Naaktfouilleringen in de gevangenis](#).

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

De wet van 8 november 2023 tot wijziging van de wet op het politieambt, met het oog op het invoeren van een registratie- en motiveringsplicht bij naaktfouilleringen, werd op 24 november 2023 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. De CTRG stelt een herziening voor van de collectieve brief 141 van 30 januari 2017 over fouilleringen.

ii. Disciplinair

Duidelijk en transparant communiceren en de tucht- en veiligheidsmaatregelen op coherente wijze toepassen met het oog op een billijke en evenredige toepassing ervan ten aanzien van alle gedetineerden.

Specifieke aanbevelingen

- Bijzondere aandacht schenken aan omstandigheden die kunnen meebrengen dat een tuchtsanctie een dubbele bestraffing meebrengt (en ervoor zorgen dat dergelijke omstandigheden uitgesloten zijn).
- Een systeem overwegen waardoor, wanneer een gedetineerde door de sanctie of om een andere reden zijn werk tijdelijk niet kan uitvoeren, de openstaande arbeidsplaats tijdelijk door een vervanger wordt waargenomen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

iii. Scheiding van categorieën van gedetineerden

Verdachten, veroordeelden en geïnterneerden van elkaar gescheiden houden, tenzij ze daarmee hebben ingestemd om aan gemeenschappelijke activiteiten te kunnen deelnemen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

11. Individueel detentieplan

Alle nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat voor elke veroordeelde gedetineerde een individueel detentieplan wordt opgesteld, uitgevoerd en opgevolgd.

Investeren in daartoe voldoende en specifiek opgeleide medewerkers.

Jaarverslag 2020	Deels gevolgd
<i>Op 18 augustus 2021 stuurde het DG EPI instructies naar alle gevangenisdirecties om de geleidelijke uitvoering van het individuele detentieplan vanaf september 2021 voor te bereiden. Tot nu toe is er echter, op enkele uitzonderingen na, in de penitentiaire inrichtingen nog geen detentieplan opgesteld.</i>	
Jaarverslag 2022	Hangende voor het overige
<i>Er werden 21 psychosociale medewerkers aangeworven om de teams van de PSD's te versterken met het oog op de uitvoering van het individuele detentieplan.</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

12. Stakingen

De randvoorwaarden scheppen die het mogelijk moeten maken om de regelgeving over de gegarandeerde dienstverlening correct en effectief toe te passen en de veiligheid, de gezondheid en de naleving van de basisrechten van gedetineerden tijdens stakingen te waarborgen.

Spontane of wilde acties opnemen in de evaluatieprocedure (art. 20 van de wet van 23 maart 2019), zodat in dergelijke gevallen de nodige maatregelen kunnen worden genomen met betrekking tot sociaal overleg en de continuïteit van de essentiële diensten.

De regel schrappen die de minimale bezettingsgraad die gevangenis tijdens de eerste 24 uur van een staking moeten halen, verlaagt met 20 tot 25% en dit om de essentiële diensten te waarborgen.

Een geschikte oplossing vinden voor de bestaande problemen met betrekking tot de gegarandeerde dienstverlening, met name wat betreft de aanwerving van penitentiair personeel, het absentisme en de verlofachterstand.

De mogelijkheid om de provinciegouverneur personeel te laten opvorderen, uitbreiden tot alle stakingen, zodat de essentiële diensten zelfs tijdens stakingen van minder dan 48 uur kunnen worden gegarandeerd.

Speciale aandacht besteden aan kwetsbare gedetineerden, met name geïnterneerden en personen met een psychische aandoening, door te zorgen voor continuïteit van zorg en adequate zorgverlening tijdens stakingsdagen.

Jaarverslag 2020	Hangende
<i>De evaluatie van de minimale dienstverlening voor 2020 en 2021 toonde de ineffectiviteit van deze dienstverlening aan tijdens de stakingen in die jaren.</i>	
Jaarverslag 2022	Hangende
<i>Er werd geen enkele andere evaluatie van de minimale dienstverlening gepubliceerd voor 2022 en 2023.</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

13. Overlijdens

Een volwaardig preventiebeleid inzake zelfdoding ontwikkelen om dergelijke ingrijpende incidenten zoveel als mogelijk te beperken.

Specifieke aanbevelingen:

- Niet alleen cijfers over zelfdodingen, maar ook over zelfmoordpogingen bijhouden en hierover transparant rapporteren.
- Voorzien in een snelle verstrekking van informatie aan familieleden in geval van overlijden.

Jaarverslag 2020	Gedeeltelijk uitgevoerd
Jaarverslag 2022	Aanbeveling hernieuwd
Jaarverslag 2023	Aanbeveling gevolgd
<i>Op 28 maart 2023 stuurde het DG instructies naar alle gevangenisdirecties om een intern zelfmoordbeleid op te zetten.</i>	

14. Personeel

i. Personeel en opleiding

Ervoor zorgen dat de 37 penitentiaire inrichtingen beschikken over voldoende personeel, rekening houdend met het absentisme dat een impact heeft op het huidige personeel, de verlofachterstand en de overbevolking.

Voorzien in een toereikende basisopleiding en bijscholingen voor het hele gevangenispersoneel.

Specifieke aanbevelingen

- Eveneens inzetten op de ondersteuning van gedetineerden, niet in de laatste plaats omdat dit gunstig kan zijn voor de werkrelatie tussen gevangenispersoneel en gedetineerden en zo ook voor de veiligheid.
- Alle penitentiair beambten duidelijk en regelmatig erop wijzen dat:
 - o zij gedetineerden nooit slecht mogen behandelen, noch anderen ertoe mogen aanzetten dit te doen, noch slechte behandelingen mogen dulden in welke vorm en onder welke omstandigheden dan ook, zelfs niet als dit door een meerdere wordt opgedragen.
 - o zij te allen tijde de gedetineerden met beleefdheid en respectvol moeten behandelen en zich terdege bewust zijn van de noodzaak zich te verzetten en te strijden tegen racisme, vreemdelingenhaat of elke andere vorm van discriminatie of mishandeling door collega's.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
<i>In 2021 en 2022 werd gestaag gevangenispersoneel in verschillende categorieën aangeworven. Er moeten geactualiseerde cijfers worden verstrekt over de personeelscategorieën, het aantal vacatures en de personen die daadwerkelijk per categorie zijn aangeworven, op contractuele of statutaire basis.</i>	
<i>De differentiatie van functies tussen detentiebegeleiders en beveiligingsassistenten is effectief geïmplementeerd in het detentiehuis Kortrijk en in de gevangenis van Haren. Hoewel er in een specifieke opleiding is voorzien, schijnt het dat degenen die momenteel in dienst zijn, deze opleiding niet vooraf hebben moeten volgen.</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

ii. Het dragen van de badge door het gevangenispersoneel

Erop toezien dat alle leden van het gevangenispersoneel hun badge in alle omstandigheden duidelijk zichtbaar en leesbaar dragen.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling deels gevolgd en hernieuwd voor het overige

Het gevangenispersoneel heeft nieuwe uniformen gekregen waarop hun naam zichtbaar is geborduurd. De CvT's stellen echter vast dat sommige personeelsleden bewust nog steeds regelmatig hun naam verbergen om niet te kunnen worden geïdentificeerd.

15. Communicatie en informatie

Helder, passend en transparant aan de gedetineerden communiceren, meteen bij hun binnenkomst in de gevangenis, over alle aspecten van hun detentie (rechten, huishoudelijk reglement, informatie, diensten, gezondheid, beslissingen enzovoort).

Specifieke aanbevelingen

- Het huishoudelijk reglement van de penitentiaire inrichtingen vertalen in alle talen die in de inrichtingen worden verstaan.
- Ten behoeve van de penitentiaire inrichtingen voorzien in een tolkservice die hen kan bijstaan in alle gevallen waarin dit nodig is.
- Zo vaak als nodig een beroep doen op bemiddeling om een positieve en open communicatie tussen gedetineerden en personeel en/of directie en diensten te bevorderen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

Het gebruik van interculturele bemiddeling wordt overwogen als onderdeel van de hervorming van de gezondheidszorg in gevangenissen.

Op 13 december 2023 kondigde het DG EPI de aankoop van vertaalapparatuur aan om de gevangenisdiensten hiervan te voorzien.

16. Toezichtsorganen

Erop toezien dat gedetineerden geen problemen ondervinden om een beroep te doen op de commissies van toezicht en in het bijzonder dat de brievenbussen van de commissies beschikbaar zijn in elke vleugel en op een plaats waar gedetineerden hun briefje discreet en vertrouwelijk kunnen indienen.

Bovendien alles in het werk stellen om te vermijden dat degenen die met de commissie van toezicht contact hebben, daardoor represailles moeten ondergaan.

Jaarverslag 2019	Gevolgd
<i>De CvT's van Leuze-en-Hainaut, Marche-en-Famenne en Beveren, die via Prison Cloud te bereiken zijn, melden echter dat de functionaliteiten van Prison Cloud privacy- en toegangsproblemen veroorzaken.</i>	

17. Transitiehuizen

Een evaluatie uitvoeren van deze nieuwe vorm van vrijheidsbeneming alvorens over te gaan tot verdere opening van nieuwe transitiehuizen en/of kleinschalige detentie zoals detentiehuisen. Transitiehuizen opvatten als een gedifferentieerde vorm van detentie, en niet als een strafuitvoeringsmodaliteit. Bijgevolg transitiehuizen en andere vormen van detentiehuisen opnemen in de basiswet, om ervoor te zorgen dat de wettelijke waarborgen waarin de basiswet voorziet (met inbegrip van toezicht) ook van toepassing zijn voor de gedetineerden in transitiehuizen.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

De bevoegdheid van de CTRG voor het toezicht op de transitiehuizen erkennen.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

18. Advies

Systematisch vooraf advies aan de CTRG vragen over projecten in verband met de werking van de gevangnissen en de behandeling van de gedetineerden.

Jaarverslag 2020	Deels gevolgd
<i>Zie het deel over de adviezen van de CTRG, met name die gevraagd door de minister van Justitie.</i>	
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

Elk jaar rond hetzelfde tijdstip voorzien in een voorstelling door de CTRG van zijn jaarverslag in de commissie voor de Justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Jaarverslag 2020	Gevolgd

19. Publicatie van de voorschriften die van toepassing zijn in de gevangenis

Alle actuele regelgeving die in de gevangenissen van toepassing is (huishoudelijke reglementen, collectieve brieven, ministeriële omzendbrieven, koninklijke besluiten, wetten, normen en soft-law), toegankelijk maken door bekendmaking op de website van de FOD Justitie.

Steeds het huishoudelijk reglement van de gevangenis bezorgen aan elke gedetineerde die de gevangenis binnenkomt, in een taal die hij kan begrijpen, en ervoor zorgen dat een daartoe bevoegd personeelslid het toepassingsgebied aan de betrokken gedetineerde uitlegt.

Voorzien in opleiding en bijscholing van de personeelsleden over deze regelgeving.

Jaarverslag 2019	Hangende
Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Aanbeveling deels gevolgd
<i>In 2023 lanceerde de overheid de website https://regelgeving.just.fgov.be/, die de overgrote meerderheid van de wet- en regelgeving met betrekking tot het gevangeniswezen bevat. Helaas zijn niet alle teksten daar te vinden.</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

De strafrechtelijke statistieken regelmatig meedelen (bijvoorbeeld om de drie maanden naar het voorbeeld van Frankrijk).

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

20. Beklagrecht

Erover waken dat de directies van de gevangenissen een beroep kunnen doen op voldoende personeelsleden en juridische bijstand, opdat zij ten volle hun medewerking aan het beklagrecht kunnen verlenen.

Zich verder inspannen om alle directies van de gevangenissen te overtuigen van het belang en de waarde van het beklagrecht en hen ertoe aan te zetten blijvend hun medewerking aan het beklagrecht te verlenen.

Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd

21. Internationaal

Het OPCAT (in 2005 ondertekend) ratificeren en de akte van ratificatie neerleggen bij de Verenigde Naties en overgaan tot de oprichting van het NPM, waarin de CTRG een actieve rol zal spelen.

De verbintenissen ten aanzien van de Raad van Europa, het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het CPT nakomen, verzoeken dat in de toekomst de rapporten van het CPT over zijn bezoeken op het ogenblik van de mededeling aan de regering worden bekendgemaakt.

Jaarverslag 2020	Hangende
Jaarverslag 2021	Hangende
Jaarverslag 2022	Hangende
<i>In december 2023 werd het wetsontwerp tot invoering van het nationaal preventiemechanisme ingediend (en goedgekeurd door de Kamer op 28 maart 2024).</i>	
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

22. Begroting

Een dotatie toekennen en ervoor zorgen dat aan de CTRG toereikende middelen ter beschikking worden gesteld, opdat hij zijn opdrachten effectief en doeltreffend kan uitvoeren (beslissing van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, vergadering 1355 van 23-25 september 2019, CM/Notes/1355/H46-3), alsook de taken in het kader van het nationaal preventiemechanisme.

Jaarverslag 2020	Gevolgd
Jaarverslag 2023	Aanbeveling hernieuwd voor het overige

BIJLAGE 3: BEKLAGRECHT – DE CIJFERS IN DETAIL

établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2024 # aantal klachten op 31 dec 2024	irrecevable onontvankelijk	non fondé ongeground	fondé geground	abandon de plainte klachtafstand	pas encore clôturé nog niet afgesloten
Antwerpen / Anvers	VLA	199	48	51	47	23	30
Beveren	VLA	305	81	86	63	50	25
Brugge / Bruges	VLA	307	82	73	97	23	32
Dendermonde (oude en nieuwe gevangenissen) / Termonde (ancienne et nouvelle prison)	VLA	202	87	45	27	32	11
Gent / Gand	VLA	250	73	46	47	16	68
Hasselt	VLA	177	81	43	43	9	1
Hoogstraten	VLA	58	5	19	20	2	12
Kortrijk detentiehuis / Courtrai maison de détention	VLA	4	0	1	0	3	0
Leuven Centraal / Louvain Central	VLA	235	74	50	47	28	36
Leuven Hulp / Louvain Secondaire	VLA	71	25	36	10	0	0
Mechelen / Malines	VLA	109	51	23	20	9	6
Merksplas	VLA	190	78	59	43	5	5
Oudenaarde	VLA	19	6	6	2	3	2
Ruiselede	VLA	16	2	1	10	0	3
Turnhout	VLA	236	94	49	66	12	15
Wortel	VLA	140	49	42	38	2	9

établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2024 # aantal klachten op 31 dec 2024	irrecevable onontvankelijk	non fondé ongegegrond	fondé gegrond	abandon de plainte klachtafstand	pas encore clôturé nog niet afgesloten
Haren	BRU	381	91	20	95	35	140
Saint-Gilles / Sint-Gillis	BRU	125	29	9	52	24	11
Forest maison de détention / Vorst detentiehuis	BRU	0	0	0	0	0	0
établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2024 # aantal klachten op 31 dec 2024	irrecevable onontvankelijk	non fondé ongegegrond	fondé gegrond	abandon de plainte klachtafstand	pas encore clôturé nog niet afgesloten
Andenne	WAL	163	42	24	40	17	40
Arlon / Aarlen	WAL	14	7	6	1	0	0
Dinant	WAL	2	1	1	0	0	0
Huy / Hoei	WAL	17	6	4	2	5	5
Ittre / Itter	WAL	122	20	19	30	31	22
Jamioux	WAL	29	6	5	3	8	7
Lantin	WAL	98	32	22	16	21	7
Leuze-en-Hainaut	WAL	117	21	17	23	18	38
Marche	WAL	183	76	30	27	19	31
Marneffe	WAL	35	11	13	6	4	1
Mons / Bergen	WAL	42	19	6	9	3	5
Namur / Namur	WAL	23	8	6	4	4	1
Nivelles / Nijvel	WAL	84	22	21	28	9	4
Paifve	WAL	29	7	9	4	7	2
Saint-Hubert	WAL	12	5	2	2	3	0
Tournai / Doornik	WAL	152	32	33	44	8	35

Bijlage 4: Detail van de uitgaven in 2023

in euro / en euro

Artikel Article	Omschrijving	Begroting 2023 Budget (1)	Uitslagen 2023 Résultats (2)	Vershil / Ecart (1) - (2)	Description
TITEL I : LOPENDE UITGAVEN / TITRE I : DEPENSES COURANTES					
A : RAADSLEDEN / MEMBRES DU CONSEIL					
A 1000	Loonmassa	571.120,00	551.371,50	19.748,50	Masse salariale
A 2000	Reglementaire weddetoelagen	51.743,00	33.718,63	18.024,37	Compléments de rémunérations réglementaires
A 3000	Werkgeverskosten	11.265,00	4.117,52	7.147,48	Charges patronales
A 4000	Statuutgebonden vergoedingen en toelagen	1.407.697,90	896.897,62	510.800,28	Indemnités et allocations liées au statut
A 5000	Activiteitgebonden kosten	124.470,00	104.839,80	19.630,20	Frais liés à une activité
A 6000	Vorming	19.282,00	10.227,50	9.054,50	Formation
	Totaal	2.185.577,90	1.601.172,57	584.405,33	Total
B : PERSONEEL / PERSONNEL					
B 1000	Loonmassa	2.500.000,00	2.431.734,46	68.265,54	Masse salariale Compléments de
B 2000	Reglementaire weddetoelagen	216.073,06	168.341,61	47.731,45	rémunérations réglementaires
B 3000	Werkgeverskosten	125.091,00	114.424,13	10.666,87	Charges patronales
B 4000	Statuutgebonden vergoedingen	0,00	0,00	0,00	Indemnités liées au statut
B 5000	Activiteitgebonden kosten	19.850,00	6.482,29	13.367,71	Frais liés à une activité
B 6000	Aanwerving en vorming	38.776,00	25.943,45	12.832,55	Recrutement et formation
	Totaal	2.899.790,06	2.746.925,94	152.864,12	Total
D : DOCUMENTATIE / DOCUMENTATION					
D 1000	Abonnementen, aankopen, inbinden en documentatie	3.000,00	2.686,62	313,38	Abonnements, achats, reliures et documentation
	Totaal	3.000,00	2.686,62	313,38	Total
E : GEBOUWEN / BATIMENTS					
E 1000	Inrichting, herstellingen en onderhoud	0,00	0,00	0,00	Aménagement, réparations et entretien
E 2000	Onderhoudscontracten	8.500,00	7.130,54	1.369,46	Contrats d'entretien
E 3000	Benodigdheden	0,00	0,00	0,00	Fournitures
E 4000	Verzekeringen	500,00	369,93	130,07	Assurances
E 5000	Beveiliging	0,00	0,00	0,00	Sécurisation
E 6000	Huur/bezettingsvergoeding & belastingen	0,00	0,00	0,00	Loyer/indemnité d'occupation & taxes
E 7000	Lasten	0,00	0,00	0,00	Charges
	Totaal	9.000,00	7.500,47	1.499,53	Total

G : UITRUSTING EN ONDERHOUD / EQUIPEMENT ET ENTRETIEN					
G 1000	Meubilair en kantooruitrusting	526,00	0,00	526,00	Mobilier et équipement de bureau
G 2000	Kantoormachines	3.500,00	0,00	3.500,00	Machines de bureau
G 3000	Machines	1.052,00	0,00	1.052,00	Machines
G 4000	Kunstwerken	0,00	0,00	0,00	Œuvres d'art
G 5000	Planten en plantsoenen	526,00	0,00	526,00	Plantes et plantations
G 6000	Multimediavoorzieningen	1.052,00	0,00	1.052,00	Installations multimédia
	Totaal	6.656,00	0,00	6.656,00	Total
H : VERBRUIKSGOEDEREN / ARTICLES DE CONSOMMATION COURANTE					
H 1000	Cafetaria	3.500,00	1.949,70	1.550,30	Cafétéria
H 2000	Kantoorbenodigdheden	3.000,00	1.886,99	1.113,01	Articles de bureau
H 3000	Dienstkledij	0,00	0,00	0,00	Vêtements de service
H 4000	Onderscheidingstekens	0,00	0,00	0,00	Distinctions honorifiques
H 5000	Allerlei	1.052,00	0,00	1.052,00	Divers
	Totaal	7.552,00	3.836,69	3.715,31	Total
I : POST - TELECOM / POSTE - TELECOM					
I 1000	Post	4.500,00	4.860,80	-360,80	Poste
I 2000	Telecom	0,00	0,00	0,00	Télécommunication
	Totaal	4.500,00	4.860,80	-360,80	Total
J : INFORMATICA & BUREAUTICA / INFORMATIQUE & BUREAUTIQUE					
J 1000	Contracten en benodigdheden	131.402,00	88.017,30	43.384,70	Contrats et fournitures
J 2000	Dienstverlening door externen	45.000,00	17.600,43	27.399,57	Services externes
J 3000	Leasing	0,00	0,00	0,00	Leasing
	Totaal	176.402,00	105.617,73	70.784,27	Total
L : EXTERNE RELATIES / RELATIONS EXTERNES					
L 1000	Publicaties	0,00	0,00	0,00	Publications
L 2000	Pers	0,00	0,00	0,00	Presse
L 3000	Internet website	526,00	172,78	353,22	Site internet
L 4000	Informatiecampagne	23.516,00	18.623,73	4.892,27	Campagne d'information
L 5000	Public relations	608,00	0,00	608,00	Relations publiques
L 6000	Inrichting studiedagen, colloquia	30.000,00	28.038,59	1.961,41	Organisation des journées d'études, colloques
L 7000	Buitenlandse delegaties en stagiairs	1.052,00	0,00	1.052,00	Délégations étrangères et stagiaires
	Totaal	55.702,00	46.835,10	8.866,90	Total
M : WAGENPARK / VOITURES					
M 1000	Verzekeringen, belastingen, huur en leasing	0,00	0,00	0,00	Assurances, taxes, location et leasing
M 2000	Brandstof en olie	0,00	0,00	0,00	Carburants et huile
M 3000	Herstellingen en onderhoud	0,00	0,00	0,00	Réparations et entretien
M 4000	Parking	0,00	0,00	0,00	Parking
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total
N : ONVOORZIENBARE UITGAVEN / DEPENSES IMPREVISIBLES					
N 1000	Onvoorzienbare uitgaven	0,00	0,00	0,00	Dépenses imprévisibles
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total

O : EXTERNE MEDEWERKERS / COLLABORATION EXTERNE					
O 1000	Sociaal secretariaat	0,00	0,00	0,00	Secrétariat social
O 3000	Andere intellectuele dienstverlening	55.950,00	47.216,28	8.733,72	autres services intellectuels
O 4000	Interimpersoneel	0,00	0,00	0,00	Personnel intérimaire
	Totaal	55.950,00	47.216,28	8.733,72	Total
Q : INTERNATIONALE ORGANISATIES / ORGANISATIONS INTERNATIONALES					
Q 1000	Lidmaatschapsbijdragen aan internationale organisaties	0,00	0,00	0,00	Cotisations aux organisations internationales
Q 2000	Organisatie van activiteiten in internationale organisaties	0,00	0,00	0,00	Organisation des activités au sein des organisations internationales
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total
V: FINANCIËLE KOSTEN / CHARGES FINANCIERES					
V1000	Financiële kosten	500,00	58,05	441,95	Charges financières
	Totaal	500,00	58,05	441,95	Total
	Totaal van de lopende uitgaven	5.404.629,96	4.566.710,25	837.919,71	Total des dépenses courantes
TITEL II : KAPITAALUITGAVEN / TITRE II : DEPENSES DE CAPITAL					
EE: GEBOUWEN / BATIMENTS					
EE 1000	Werken en uitrusting	0,00	0,00	0,00	Travaux et équipement
EE 3000	Machines	0,00	0,00	0,00	Machines
EE 5000	Veiligheidsvoorzieningen	0,00	0,00	0,00	Installations de sécurisation
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total
GG : UITRUSTING EN ONDERHOUD / EQUIPEMENT ET ENTRETIEN					
GG 1000	Meubilair en kantooruitrusting	7.500,00	0,00	7.500,00	Mobilier et équipement de bureaux
GG 2000	Kantoormachines	0,00	0,00	0,00	Machines de bureau
GG 3000	Machines	0,00	0,00	0,00	Machines
GG 4000	Kunstwerken	0,00	0,00	0,00	Œuvres d'art
	Totaal	7.500,00	0,00	7.500,00	Total
JJ : INFORMATICA EN BUREAUTICA / INFORMATIQUE ET BUREAUTIQUE					
JJ 1000	Informatica-, bureautica- en telecommunicatiemateriaal	72.758,00	72.090,44	667,56	Informatique, bureautique et matériel de télécommunication
	Totaal	72.758,00	72.090,44	667,56	Total
MM : WAGENPARK / VOITURES					
MM 1000	Voertuigen	0,00	0,00	0,00	Voitures
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total
	Totaal van de kapitaaluitgaven	80.258,00	72.090,44	8.167,56	Total des dépenses de capital
TITEL III : TRANSFERUITGAVEN / TITRE II : DEPENSES DE TRANSFERTS					
	Transfers naar andere instellingen	0,00	0,00	0,00	Transferts vers autres institutions
	Totaal	0,00	0,00	0,00	Total
	Totaal van de transferuitgaven	0,00	0,00	0,00	Total des dépenses de transferts
ALGEMEEN TOTAAL / TOTAL GENERAL					
		5.484.887,96	4.638.800,69	846.087,27	

© 2024, **Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen (CTRG)**

Ontwerp en druk:

Centrale drukkerij van de Kamer van volksvertegenwoordigers

Vertaling:

Belga Translations

Verantwoordelijke uitgever:

Marc Nève

Fotografen:

Bart De Temmerman

Sarah Grandfils

Pieter Houbey

CTRG

Centrale toezichtsraad
voor het gevangeniswezen

**De Centrale toezichtsraad
voor het gevangeniswezen
waakt over de eerbiediging
van de rechten en de
menselijke waardigheid
van personen in detentie**

Leuvenseweg 48/2
1000 Brussel

www.ctrq.belgium.be
info@ctrq-belgium.be

Tel. : +32 2 549 94 70